

Oversikt over bruk av fjernavhør og fjernmøte i norsk rett

Av Erlann Mortensen

Stor masteroppgave i rettsvitenskap

Det juridiske fakultet, Universitetet i Tromsø

2007-2008

Innhold

1.	Innledning	6
1.1	Tema og problemstilling	6
1.2	Rettskildebilde.....	6
1.3	Avgrensning	7
1.4	Videre fremstilling	8
2	Prinsipper i prosessretten.....	8
2.1	Generelt	8
2.2	Forsvarlig saksbehandling.....	9
2.3	Bevisumiddelbarhetsprinsippet	10
2.4	Kontradiksjonsprinsippet.....	13
2.5	Likhetsprinsippet	14
2.6	Offentlighetsprinsippet	14
2.7	Muntlighetsprinsippet	15
2.8	Disposisjonsprinsippet og anklageprinsippet	16
2.9	Fri bevisførsel og bevisbedømmelse	17
2.10	Rettsens ansvar for sakens opplysning	18
2.11	Proporsjonalitetsprinsippet	19
3	Bevisregler	21
3.1	Generelt	21
3.2	Parter	22
3.3	Siktede	24
3.4	Fornærmede	24
3.5	Vitner	26
3.6	Sakkyndige	27
4	Fjernavhør og fjernmøte.....	28
4.1	Generelt	28
4.2	Hvordan fjernavhør skal gjennomføres.....	29
4.2.1	Regler og praksis	29
4.2.2	Påkrevet utstyr.....	31
4.3	Regler og vilkår for fjernavhør	35

4.3.1	Forskrift av 1991.....	35
4.3.2	Forskrift av 2005.....	39
4.3.3	Tvisteloven.....	43
4.3.4	Vurdering.....	46
4.4	Regler og vilkår for fjernmøte.....	53
4.4.1	Forskrift av 2005.....	53
4.4.2	Tvisteloven.....	61
4.4.3	Vurdering.....	63
5	Alternativer til fjernavhør og fjernmøte.....	66
5.1	Generelt.....	66
5.2	Vanlig bevisføring i hovedforhandling.....	66
5.3	Bevisopptak.....	67
5.4	Bevissikring utenfor rettssak.....	71
5.5	Opplesning av tidligere avgitt forklaring.....	71
5.6	Forklaringen føres ikke.....	72
6	Fjernavhør i utlandet.....	73
6.1	Generelt.....	73
6.2	Er fjernavhør domsmyndighet?.....	74
6.3	Vitneplikt for vitner i utlandet.....	75
6.4	Folkerettslige avtaler.....	76
6.4.1	Generelt.....	76
6.4.2	CATOC.....	76
6.4.3	Europarådet og EU.....	80
6.4.4	Haag-konvensjonene.....	85
6.5	Fjernavhør utenfor folkerettslige avtaler.....	85
6.6	Vurdering.....	86
7	Kildeliste.....	87
7.1	Litteratur.....	87
7.2	Norske lover.....	88
7.3	Utenlandske og internasjonale kilder.....	89
7.4	Dommer fra EMD.....	90
7.5	Forskrifter.....	90

7.6	Rettspraksis.....	90
7.7	Forarbeider	91
7.8	Andre kilder.....	91

1. Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Tema for oppgaven er hvordan moderne teknologi påvirker domstolenes arbeid. Det utvikles nye løsninger som kan gjøre rettens arbeid lettere, og mer effektivt. Internasjonalisering og globalisering fører også til at kontakten med utlandet blir større, også i rettssalene.

– Økt bruk av videokonferanser og annen fjernmøteteknologi i domstolene vil gjøre det mulig med en mer effektiv og fleksibel rettergang. Dette gir gevinster for både partene, domstolene og samfunnet for øvrig, sier justisminister Knut Storberget.¹

Jeg har derfor valgt å skrive om fjernavhør og fjernmøte. Fjernavhør og fjernmøte er ikke blitt viet stor plass i juridisk litteratur. I for eksempel nyeste utgave av Hovs Rettergang² er fjernmøte kun nevnt i en bisetning. Det finnes rapporter om blant annet behovet for fjernavhør, og hvilket teknisk utstyr som er nødvendig, men med unntak av forarbeidene til de relevante bestemmelsene er det ingen kilder som går spesielt dypt inn i reglene og kriteriene for fjernavhør.

Det er flere interessante områder her, og jeg har valgt å gi en redegjørelse og vurdering av reglene i norsk rett, samt i de viktigste folkerettslige områder. Problemstillingen er når fjernavhør og fjernmøte kan og bør brukes etter norsk rett, samt etter relevante folkerettslige regler.

1.2 Rettskildebilde

Lovhjemmelen for fjernavhør i straffesaker er straffeprosessloven³ §§ 109a og 149a, for henholdsvis vitner og sakkyndige, samt domstolloven⁴ § 143. I sivilprosessen har det tidligere vært tvistemålsloven⁵ §§ 199 a og 248 a, men nå er det tvisteloven⁶ § 21-10 som regulerer for avhør i sivile saker.

---

¹ Politidepartementet, *Prøveordning om fjernmøteteknologi i domstolene fra årsskiftet*, Pressemelding nr. 93 2005.

² Hov, *Rettergang I sivil- og straffeprosess (studentutgave)* (2007) s. 397.

³ Lov om rettergangsmåten i straffesaker 22. mai. nr. 25 1981.

⁴ Lov om domstolene 13. aug. nr. 5 1915.

⁵ Lov om rettergangsmåten for tvistemål 13. aug. 1915.

I straffeprosesslovens regler kommer det bare fram at fjernavhør kan skje, og at nærmere bestemmelser skal gis ved forskrift. At reglene kommer frem av forskrifter er i forarbeidene begrunnet med at fjernavhør ved innføringen bare var en prøveordning, og at en mer permanent lovgivning heller skulle gis etter prosjektet var fullført.⁷ I tillegg slås det i lovbestemmelsen fast at de øvrige regler om avhør gjelder også for fjernavhør, i tillegg til domstoloven §§ 205 og 208, som er bestemmelser om straff ved brudd av vitneplikten.

Det er en forskrift gitt med straffeprosessloven §§ 109 og 149 som hjemmel som er gjeldende i dag. Denne gjelder generelt om fjernavhør av vitner og sakkyndige.⁸ I tillegg er det gitt en noe mer omfattende prøveordning med fjernavhør og fjernmøteteknologi fra 2005,⁹ med hjemmel i domstoloven § 143. Den sistnevnte gjelder imidlertid bare for noen utvalgte domstoler, jf. forskriftens § 1. Begge disse forskriftene gjaldt tidligere begge prosessformene, men da tvisteloven trådte i kraft 1. januar 2008 ble forskriftene endret til bare å gjelde straffeprosessen¹⁰.

Bestemmelsen i tvisteloven § 21-10, skiller seg noe fra de eldre bestemmelsene, ettersom kravene for fjernavhør her er gitt direkte i lov, i motsetning til i forskrift. Forskriftene, og rettspraksis i forbindelse med disse, gjelder således ikke lengre direkte for sivilprosessen, men kan fortsatt ha en viss tyngde som tolkningsmoment.

En detalj er at tvistelovens § 21-10 ble skrevet før 2005-forskriften, selv om forskriften trådte i kraft lenge før tvisteloven. Forskriften bygger således på tvisteloven, ikke omvendt.¹¹

1.3 Avgrensning

Oppgaven skal dreie seg om bruk av fjernavhør og fjernmøter i domstolene. Det er også hjemler til fjernavhør og fjernmøte andre steder, for eksempel i kommuneloven¹² § 30, annet ledd, men disse faller utenfor denne oppgaven.

---

⁶ Lov om mekling og rettergang i sivile tvister 17. juni 2005 Nr. 90.

⁷ Ot.prp.nr.50 (1989-1990) s. 16.

⁸ FOR 1991-11-08 nr. 727: Forskrift om fjernavhør av vitner og sakkyndige i straffesaker.

⁹ FOR 2005-12-21 nr. 1611: Forskrift om prøveordning med bruk av fjernmøteteknologi i straffesaker.

¹⁰ For 1991-forskriften, FOR 2007-12-21 nr 1606: Forskrift om endring i forskrifter til rettergangslvgivningen. Punkt III og IX

For 2005-forskriften, FOR 2007-12-21 nr 1607: Forskrift om endring i forskrift om undersøkelseskomisjoner etter sjøfartsloven, påtaleinstruksen og enkelte andre forskrifter (tilpasning til ny tvistelov). Punkt XVI og XVIII

¹¹ Sammenlign Ot.prp.nr.51 (2004-2005); Ot.prp.nr.27 (2005-2006) s. 9.

1.4 Videre fremstilling

Ettersom de prosessuelle prinsippene vil ha stor betydning i denne oppgaven, vil jeg starte med å gi en redegjørelse av de viktigste av disse. Deretter kommer en kort beskrivelse av de generelle bevisreglene som er relevante for oppgaven. Så skal jeg ta for meg fjernavhør og fjernmøte, og først gi en beskrivelse av hvordan fjernavhør og fjernmøte skal foregå, samt i hvilken utstrekning rettssaler er utstyrt med det nødvendige utstyret. Deretter skal jeg presentere bestemmelsene i forskriftene og den nye tvisteloven, samt enkelte vurderinger av disse, først for fjernavhør, deretter for fjernmøte.

Reglene inneholder ingen prioritering av hvilke av de forskjellige alternativene til avhør som skal foretrekkes, hvorvidt de andre alternativene må være forsøkt uttømt før fjernavhør kan skje. Dette vil bli behandlet i punkt 5. Fjernavhør åpner også for avhør av personer i utlandet. Dette kan medføre folkerettslige begrensninger, som vil bli gjennomgått i punkt 6. Her vil også en rekke traktater om fjernavhør behandles.

2 Prinsipper i prosessretten

2.1 Generelt

Prinsipper er etter sin natur relativt vage, og vil sjelden kunne gi klare svar i enkeltspørsmål.¹³ Prinsipper kan imidlertid i enkelte tilfeller brukes som selvstendig rettsgrunnlag, ifølge for eksempel advokatkjennelsen.¹⁴ Rettergangsstraff er i utgangspunktet unntatt kontradiksjon etter domstolloven § 215, men i denne kjennelsen ble rettergangsstraff opphevet, fordi verken parten eller advokaten som ble ilagt straff ikke fikk mulighet til å uttale seg om avgjørelsen. Kjæremålsutvalget sier at *"[r]etten til å bli kjent med anklagen mot en, og til å bli hørt før man ilegges straff, er et grunnleggende rettssikkerhetsprinsipp, et sentralt element i kravet om rettferdig rettergang, jf Den europeiske menneskerettighetskonvensjon art 6 nr 1 og nr 3. Jeg kan vanskelig se at det bør bli tale om å idømme rettergangsstraff uten at den det gjelder er varslet og gitt adgang til å*

---

¹² Lov om kommuner og fylkeskommuner 25. september 1992 nr. 107.

¹³ Kapittel 2 og 3 er basert på fremstillinger av Andenæs (straffeprosess), Skoghøy (sivilprosess), Mæland (tvisteloven), Hov (sivil- og straffeprosess) og Møse (EMK). Se egne fotnoter for nærmere henvisning.

¹⁴ Rt-1997-1019.

*uttale seg. Unnlates dette, vil det etter min oppfatning være en saksbehandlingsfeil.*¹⁵

Høyesterett bruker altså her kontradiksjonsprinsippet, sammen med menneskerettighetene til å fravike et eksplisitt unntak gitt i lov.

De fleste prinsipper her gjelder i begge prosessrettene, selv om de enkelte prinsipper vil kunne ha noe forskjellig utstrekning eller virkning i de forskjellige prosessene. Enkelte prinsipper gjelder bare i enten sivil- eller straffeprosess. I tvisteloven har de fleste prinsippene fått innpass i lovens formålsparagraf, § 1-1. Å gi formålsparagrafer, og å lovhjemle prinsippene er en relativt ny praksis. På grunn av straffeprosesslovens alder er altså ikke prinsippene gitt eksplisitt ved lov, men prinsippene gjelder også her om ikke annet blir sagt, og kommer frem av enkeltbestemmelser i loven, se for eksempel Andenæs.¹⁶

Bare de prinsippene som kan tenkes å få innvirkning ved fjernavhør blir presentert her.

2.2 Forsvarlig saksbehandling

I prosessretten er det overordnede mål at avgjørelser blir tatt på best mulig grunnlag, på en måte som tar hensyn til aktørene i en retts sak, og at det oppfattes slik både for deltakere og allmennheten. Dette skal gjøres uten at saken blir mer kostnads- eller tidskrevende enn nødvendig, se for eksempel Skoghøy.¹⁷

For sivilprosessen er dette uttrykt i tvistelovens § 1-1; *”[l]oven skal legge til rette for en rettferdig, forsvarlig rask, effektiv og tillitskapende behandling av retts tvister gjennom offentlig rettergang for uavhengige og upartiske domstoler..*

Kravet om forsvarlig saksbehandling kan anses som et overordnet prinsipp; de øvrige prinsippene er en forutsetning for at saksbehandlingen skal være forsvarlig, se tvl. § 1-1 annet ledd.

Kravet til forsvarlig saksbehandling er også nedfelt i EMK¹⁸ art. 6 og SP¹⁹ art. 14. EMK art. 6, første ledd stiller krav til en *”rettferdig og offentlig rettergang innen rimelig tid ved en uavhengig og upartisk domstol opprettet ved lov”*. I tillegg kommer annet ledd som

---

¹⁵ Side 1023.

¹⁶ Andenæs, *Norsk straffeprosess* Bind I (3. utg, 2000) s. 16-17.

¹⁷ Skoghøy, *Tvistemål* (2. utg, 2001) s. 419.

¹⁸ Den Europeiske menneskerettskonvensjon (EMK).

¹⁹ Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP).

knesetter uskyldspresumpsjonen i straffesaker, og tredje ledd som gir siktede i straffesaker rett til underrettelse på et språk vedkommende forstår, rett til å forberede sitt forsvar, rett til forsvarer, rett til kontradiksjon, og rett til tolk der det er nødvendig.

Etter en rekke domsavsigelser i EMD er regelen blitt mer omfattende, og det stilles flere tilleggskrav til hva som må være oppfylt for at saksgangen skal være forsvarlig. Blant annet er det krav om at partene skal være likestilte,²⁰ og at dommen skal ha en tilstrekkelig begrunnelse.²¹ Rettighetene som kan hjemles i EMK art. 6 er ikke uttømmende, men minimumsrettigheter for hvilke rettigheter siktede og parter har til å få avgjort rettsspørsmål de er del i, se mer om dette hos Møse.²²

Ikke bare de prinsipper og rettigheter som eksplisitt er lovfestet i tvisteloven og EMK vil havne under dette prinsippet; også ulovfestede momenter som fører til at den konkrete saksbehandlingen blir uforsvarlig, eller urettferdig vil kunne føre til at prinsippet blir brutt.

2.3 Bevisumiddelbarhetsprinsippet

Bevisumiddelbarhetsprinsippet kommer frem av tvl. § 1-1, annet ledd, tredje punkt, hvor det står at partene skal ha rett til å " *på et trinn av saken kunne [...] føre sine bevis umiddelbart for retten*". Det er også eksplisitt uttrykt at dette gjelder for hovedforhandling i tvl. § 9-14, første ledd, jf. § 21-9. Beviset skal altså som hovedregel føres under hovedforhandlingen i sin mest umiddelbare form. Dette gjelder selv om beviset foreligger i enklere eller billigere løsninger, for eksempel er at vitner møter i retten å foretrekke foran at vitnets skriftlige nedtegnelse leses opp.

Hensynet bak prinsippet er at retten skal få det beste tilgjengelige beviset. Retten har da større mulighet til å vurdere bevisets troverdighet, for eksempel kan det være lettere å se at et vitne lyver når en kan vurdere kroppsspråk og ansiktsuttrykk, enn om påtalemyndigheten bare leser opp en politirapport. Vitnet kan også for eksempel bruke hender og kroppsspråk til å forklare hvordan ting har skjedd, eller vise ting som lengde og størrelse på gjenstander av betydning i saken.

---

²⁰ Se for eksempel *Delcourt v. Belgia*, A 11 (1970) (nr. 2689/65); *Borgers v. Belgia* A 214-A (1991) (nr. 12005/86).

²¹ Se for eksempel *H v. Belgia*, A 127 B (1987) (nr. 8950/80); *Van de Hurk v. Nederland*, A 288 (1994) (nr. 16034/90).

²² Møse, *Menneskerettigheter* (1. utg, 2002) s. 339 flg.

Prinsippet er også egnet til å ivareta tilliten til rettssystemet, i og med at tilhørere kan se at bevisene faktisk blir gjennomgått i retten. Prinsippet gir også retten større mulighet til prosessledelse, ettersom retten kan overvåke hvordan beviset blir fremkalt, behandlet og tolket. Dette kan sikre at for eksempel vitner ikke blir utsatt for sjikanøs behandling eller blir stilt ledende spørsmål, og at saksbehandlingen blir rettferdig og ikke mer belastende for vitnet enn nødvendig. I tillegg er det den dømmende rett som, sammen med partene, vet best hva saken dreier seg om, og hvilke spørsmål som kreves bevist. Dette innebærer at retten er den som står nærmest til å foreta utspørringen, i motsetning til for eksempel at vitnet selv skulle skrive en redegjørelse.

Videre åpner en umiddelbar bevisføring for at partene og retten kan spille spørsmål direkte, noe som både ivaretar partenes rett til kontradiksjon samt ønsket om et materielt riktig resultat. Dette vil også kunne gjøre prosessen mer effektiv, ettersom misforståelser eller uklarheter kan oppklares der og da. Når det gjelder effektivitet kan imidlertid prinsippet slå ut andre veien, ved at det i mange tilfeller er mer tids- og kostnadskrevende å føre beviset umiddelbart for retten, for eksempel om ett vitne må reise langt, eller et realbevis må sendes eller fraktes. Her ville det være mer effektivt om for eksempel en skriftlig redegjørelse kunne blitt sendt. Lovgiver har således åpnet for unntak fra bevisumiddelbarhetsprinsippet i enkelte tilfeller, spesielt når det gjelder vitner og sakkyndige. Enkelte middelbare bevis er altså tillatt ført, se for eksempel tvl. § 21-9 jf. tvl. §§ 21-10 til 21-12. Fjernavhør er ett av disse unntakene. De andre to er bevisopptak og skriftlige bevis, enten fra sakkyndige eller dersom partene er enige om det.

Ett annet hensyn mot bevisumiddelbarhetsprinsippet er at det, sammen med muntlighetsprinsippet, stiller store krav til dommernes konsentrasjonsevne og hukommelse, spesielt i større eller kompliserte saker. Dersom dommerne hadde kunnet lese en forklaring slik de selv ønsket, i eget tempo, med mulighet til å ta notater osv. ville det muligens være mindre sjans for at de gikk glipp av noe viktig. Tiden taler også imot bevisumiddelbarhetsprinsippet når det gjelder vitner, spesielt i ankesaker hvor det ofte har gått lang tid mellom hendelsene vitnet skal forklare om og hovedforhandlingen. Vitnet kan på denne tiden ha glemt viktige detaljer, ha flyttet ut av landet eller ha omkommet, mens en skriftlig nedtegnelse vil bevare vitnemålet lett tilgjengelig, i lang tid. Det er også mulig at dommerne, kanskje spesielt meddommere, er lettere å påvirke ved direkte vitneførsel, for

eksempel ved fornærmede eller pårørendes gjengivelse av en opprivende straffbar hendelse, eller tiltaltes joviale framferd, og således føre til en objektivt uriktig dom.

Som nevnt gjelder ikke bevisumiddelbarhetsprinsippet absolutt. For det første gjelder det bare i hovedforhandling, ikke under etterforskning og saksforberedelser. Det betyr at det ikke er noe bevisumiddelbarhetsprinsipp i for eksempel varetektsfengslingsaker. For det første dreier dette seg om gjennomgående kortere inngrep og strafferammer enn i hovedforhandlinger. For det andre vil varetektsfengslingen formodningsvis føre til en straffesak med umiddelbar bevisførsel, hvor alle aspekter ved saken blir vurdert. Dette gjør at den manglende bevisumiddelbarheten i denne type saker er mindre betenkelig. Ut fra et effektivitetshensyn er det også helt nødvendig å kunne foreta denne type saker uten full bevisføring.

Videre gjelder prinsippet bare fullt ut i tingretten, ettersom det for lagmannsretten er noe innskrenket jf. strpl. § 330. Etter denne bestemmelsen *"avgjør retten hvilken bevisførsel som må anses nødvendig"* når anken ikke gjelder bevisbedømmelsen av skyldspørsmålet. I Høyesterett er det bare sakkyndige og gransking som ikke er åstedsbefaring som kan føres umiddelbart for retten i straffesaker, og selv disse bare unntaksvis jf. strpl. § 340 annet og tredje punktum. I sivile saker er hovedregel i tvl. § 30-11 første ledd at bevisføring for Høyesterett foregår etter regelen for dokumentbevis, se tvl. § 26-2. Det er imidlertid også her gjort unntak for sakkyndige.

Innskrenkingen i prinsippet kan dels begrunnes i disse domstolenes høye arbeidsmengde, samt at beviset har blitt vurdert av dommerne i tidligere instanser. Unntaket fra innskrenkingene i lagmannsretten er basert på at skyldspørsmålet er en særlig viktig vurdering, og bestemmelsen fungerer som en sikkerhetsventil dersom bevisene ikke har vært adekvat behandlet i tingretten. Unntaket for sakkyndige i Høyesterett kommer av at det her ligger i bevisets natur at det dreier seg om områder domstolene ikke har kompetanse til å behandle, og at videre behov for oppklaring kan oppstå. Felles for sakkyndige og gransking som ikke er åstedsbehandling, er at disse bevisene i større grad kan bevare sin bevisverdi, enn for eksempel vitneforklaringer. Det som skal granskes kan ofte være enkelt og nærmest kostnadsfritt å oversende Høyesterett, for eksempel papirer,

dagbøker eller lignende. Åstedsbefaring vil derimot medføre store kostnader, og mye tid, ettersom Høyesteretts virkeområde omfatter hele landet, og er derfor unntatt.

2.4 Kontradiksjonsprinsippet

I kontradiksjonsprinsippet ligger at enhver har rett til å gjøre seg kjent med de krav og påstander som blir gjort gjeldende mot dem, og til å uttale seg om bevis og faktiske omstendigheter i saken. Prinsippet er lovfestet i tvl. § 1-1, annet ledd, annet punkt. Det er også klart at det er omfattet av EMK art. 6.²³ I lovteksten har regelen fått virkning for eksempel ved at retten ikke kan avgjøre en tvist på bakgrunn av faktisk grunnlag partene ikke har hatt mulighet til å uttale seg om, se tvl. § 11-1 (3). Det er også klart at det ikke holder at partene for eksempel bare har fått vite om ett nytt bevis, de må også ha en *”praktisk mulighet for å imøtegå det som er nytt”*.²⁴

Prinsippet bidrar for det første til at saken blir bedre opplyst ved at retten får se både hensyn for og imot, og bidrar således til å sikre et materielt riktig resultat. For det andre kan det hindre at retten blir misledet, med vilje eller med et uhell, av en part, ved at motparten alltid kan motgå det som kommer frem. For det tredje er det viktig ut fra et rent rettferdighetshensyn; dersom partene skulle brenne inne med for eksempel kritikk av motpartens bevis, vil nok prosessen virke urettferdig, og minske tilliten til rettssystemet.

Det er ikke gjort noen store unntak fra kontradiksjonsprinsippet, partene har i stor grad rett til å kunne uttale seg om det som blir ført mot dem og i de fleste tilfeller er dette uproblematisk. Det er imidlertid eksempler på at prinsippet ikke gjelder fullt ut, i den forstand at partene i mindre grad kan motgå beviset. Ett eksempel på dette er dommeravhør etter strpl. § 239. Siktede kan ikke utøve sin kontradiksjonsrett direkte, men retten er allikevel ivaretatt ved at forsvarer skal kunne overhøre avhøret, og ofte vil ha muligheten til indirekte å stille spørsmål til vitnet. Siktede vil selvsagt i ettertid, i selve saken, ha full mulighet til å motsi det vitnet faktisk sier. Her går fornærmedes velferd framfor siktedes rett til full kontradiksjon. På samme måte kan siktede etter strpl. § 245 måtte forlate rettssalen under avhøret der det er grunn til å frykte at vitnet ikke vil gi en uforbeholden forklaring dersom siktede er tilstedet, samt i enkelte tilfeller hvor hensyn til vitnet tilsier det. Her har

---

²³ Mæland, *Kort prosess* (1. utg, 2006).

²⁴ Rt-1989-1128.

altså i tillegg prinsippet om best mulig opplysning av saken kommet til anvendelse, se mer under punkt 2.10.

2.5 Likhetsprinsippet

Begge parter skal ha lik rett til å føre sin sak for retten, og de skal ha tilgang til de samme prosessuelle virkemidler og rettigheter. Dette kalles gjerne "*equality of arms*".

Parten med flest midler til disposisjon har en fordel i en rettsak; den kan trenere saken slik at utgiftene blir for høye for motparten, ansette flere, eller dyktigere advokater, hyre sakkyndige vitner osv. Prinsippet søker å motvirke at dette får avgjørende virkning i saken, se tvl. § 1-1, annet ledd, femte punkt. Prinsippet er også omfattet av kravet til rettferdig rettergang i EMK artikkel 6, der det i tillegg er presisert at domstolene skal være uavhengige av partene. Artikkelens tredje ledd bokstav d knesetter også rettigheten siktede skal ha til å kunne avhøre og innkalle vitner på samme vilkår som motparten i straffesaker.

Det er klart at partene ikke alltid vil stå likt. I strafferetten er det nødvendigvis noen forskjeller mellom hvilke midler og muligheter politiet har, i motsetning til siktede; for eksempel er det lettere for politiet å få analysert fingeravtrykk og å ta DNA-prøver. Dette vil imidlertid sjeldent være ett problem ettersom bevisbyrden i all hovedsak ligger hos påtalemyndigheten.²⁵ Påtalemyndigheten skal også være objektiv, og legge frem alle bevis, også de som taler til siktedes fordel.

Ett eksempel på regler som beskytter typisk svake parter er tvl. § 4-5 om verneting som kan velges av saksøker. Hovedregel er at saken skal gå for saksøktens alminnelige verneting, se tvl. § 4-4. I tvl. § 4-5 er forbrukere, samt de som saksøker stat og fylkeskommuner eller forsikringsselskaper tilgodesett ved at de kan saksøke ved sitt eget alminnelige verneting, se syvende til niende ledd.

2.6 Offentlighetsprinsippet

Offentlighetsprinsippet innebærer at både selve rettsaken, prosessen og resultatet normalt skal være tilgjengelig for allmennheten. At rettsaker skal være offentlig kommer fram av

---

²⁵ Andenæs, *Norsk straffeprosess* Bind I (3. utg, 2000) s. 177-180.

tvl. § 1-1, første ledd, samt at det følger av EMK art 6, første ledd og domstoloven § 124. Prinsippet har også grunnlovsvern, se Grunnloven²⁶ § 100, femte ledd.

Det er imidlertid flere unntak for offentlighetsprinsippet, der saken går for lukkede dører. Dette kan for eksempel skje dersom et vitne skal forklare seg om taushetsbelagt informasjon, se tvl. § 22-12 første ledd annet punktum, og strpl § 120 annet ledd, jf. § 119, fjerde ledd. Etter EMK art. 6 er det flere unntak for offentlighet; der hensyn til moral, offentlig orden eller den nasjonale sikkerhet, for å beskytte ungdom eller partenes privatliv samt der retten finner det nødvendig ved spesielle tilfeller.²⁷

Hensynet bak prinsippet er å skape tillit til rettssystemet, både blant aktørene og allmennheten. Dette skjer ved at disse kan være tilstede i saken, og slik se at alt går riktig for seg, og etterpå lese dommen, og se at avgjørelsen er godt begrunnet. Offentligheten sikrer notoritet og åpner for at allmennheten kan følge rettsutviklingen. I praksis skjer nok dette for de fleste gjennom at media videreformidler det som skjer i rettssaker. I tillegg til å skape tillit vil offentliggjøring kunne skape bevisstgjøring om rettsregler og prosess. Dette kan ha en allmennpreventiv effekt, for eksempel ved at det blir klargjort for allmennheten at en handling er gjort straffbart, eller at et forhold er belagt med streng straff. En slik bevisstgjøring kan også skape debatt, og slik bidra til rettens utvikling, for eksempel dersom rettsregelen strider mot den allmenne rettsoppfatningen.

I tillegg kan offentlighetsprinsippet føre til mer korrekte avgjørelser; når allmennheten kan følge med på at alt skjer som det skal, kan nok dette medføre at domstolene er mer etterrettelige.

Unntakene er oftest gitt der hensynet til aktører i retten, sakens karakter eller hva slags informasjon som kommer fram i saken veier tyngre enn hensynene for offentlighet.

2.7 Muntlighetsprinsippet

Muntlighetsprinsippet innebærer at bare det som kommer frem av partenes muntlige fremstilling av saken skal legges til grunn av retten. Dette betyr at skriftlige bevis må leses opp for den dømmende rett. Regelen finner vi i tvl. § 1-1, annet ledd, tredje punktum, den er

---

²⁶ Kongeriget Norges Grundlov 17. mai 1814 (Grunnloven).

²⁷ For mer om når, og hvorfor, saker går for lukkede dører, se Kolsrud, *Dørene lukkes - om offentlighet i domstolene* (1. utg, 2002).

også tolket inn i EMK art. 6 første ledd (dette kommer ikke så klart frem i den norske utgaven, men i den engelske utgaven er ordet "*hearing*" benyttet), se også tredje ledd punkt c, d og e, som ser ut til å forutsette muntlighet. Som for kontradiksjonsprinsippet gjelder dette fullt ut for hovedforhandling, se tvl. § 9-14, første ledd og strpl. § 278, første ledd. Noen unntak kan gjøres, etter tvl. § 9-9 kan behandlingen skje skriftlig for eksempel etter avtale med partene eller for særlig kompliserte spørsmål. Etter tvl. § 29-15 behandles anke over kjennelser og beslutninger normalt skriftlig.

Muntlighetsprinsippet er på mange måter en forutsetning for bevisumiddelbarhetsprinsippet; den mest umiddelbare form å føre en vitneforklaring vil være et muntlig avhør. I tillegg legger prinsippet til rette for offentlighetsprinsippet, tilhørere i salen vil lettere kunne følge med i saken når den går muntlig. Dersom tilhørere i stedet for å overvære rettssaken selv måtte lese dokumentene fra hele saksgangen ville dette krevd en god del mer interesse, disiplin og pågangsmot. Muntlighetsprinsippet legger også til rette for en raskere rettssak, ettersom det igjen vil være lettere for dommere å få redegjort for detaljer eller oppklare misforståelser osv. Ett annet viktig hensyn er at partene, og offentligheten for øvrig, på denne måten i større grad kan registrere at dommerne hører, og får med seg deres anførsler og påstander, i motsetning til om dommerne skulle sitte og lese en rekke dokumenter på sine kontorer.

Som tidligere nevnt stiller imidlertid muntlighetsprinsippet sammen med kontradiksjonsprinsippet store krav til dommernes konsentrasjon og hukommelse. I tillegg vil også effektiviteten kunne slå ut i negativ retning på grunn av dette prinsippet.

2.8 Disposisjonsprinsippet og anklageprinsippet

I sivile saker er det partene som råder over saken, så lenge saken er dispositiv, det vil si underlagt fri råderett. Prinsippet kommer ikke direkte frem av tvl. § 1-1, men om man ser på punktene i annet ledd legges det opp til at det er partene selv som velger hva som skal skje i saken.

For det første er det partene selv som bestemmer hvorvidt saken skal inn for retten eller ikke i disse tilfellene, retten kan ikke tre sammen på eget initiativ for å avgjøre en rettstvist. En naturlig konsekvens av dette er at partene også bør stå fritt til å bestemme hvordan

saken skal behandles og avgjøres og hvorvidt rettsmidler skal benyttes. Under dette kommer blant annet at retten ikke kan gå utover partenes påstander, ikke ta hensyn til det som ikke kommer fram av anførslene (i henhold til muntlighetsprinsippet) samt ikke vurdere bevis som ikke er lagt frem av partene eller avgjøre krav som ikke er brakt inn for retten.

Noen saker er imidlertid indispositive, noe som gir partene mindre styringsrett over saken. Etter tvl. § 11-4 gjelder dette saker om personstatus, barns rettsforhold etter barneloven, administrative tvangsvedtak i helse- og sosialsektoren, samt hvor offentlige hensyn begrenser partenes rådighet i søksmålet. Dette er saker der det offentlige har særlig interesse av at saken blir korrekt avgjort. Dommerne kan i disse tilfellene lettere oppfylle sin opplysningsplikt uten å bli trenert av partene, og partene kan bare råde over saken i den grad det ikke strider med offentlige interesser. Retten har også plikt til å sørge for at bevisføringen er tilstrekkelig i denne type saker tvl. § 21-3, annet ledd, se under om rettens ansvar for sakens opplysning. Retten er imidlertid fortsatt begrenset av de krav partene har reist i saken, jf. tvl. § 11-4 siste punktum.

I straffeprosessen kalles det tilsvarende prinsippet anklageprinsippet. Retten kan heller ikke i straffesaker reise tiltale, men må følge påtalemyndighetens påtalebegjæring etter strpl. § 63. Det motsatte, at retten kunne beslutte å straffeforfølge *ex officio*, vil være det som kalles inkvisitorisk prosess. Retten ville da ikke være uavhengig av partene, som er et krav både etter EMK og prosessretten for øvrig, se ovenfor om likhetsprinsippet. Retten har også plikt til ikke å gå utover påtalemyndighetens tiltalebeslutning, se strpl. §§ 38 og 364.

2.9 Fri bevisførsel og bevisbedømmelse

Hovedregelen er at det er opp til domstolen selv å vurdere hva som skal være tillatt å føre som bevis i den enkelte sak, og at det ikke er noen generelle regler for hva som kan føres og hva som ikke kan føres, se tvl. § 21-3, første ledd. Noen unntak er det imidlertid, for eksempel er taushetsbelagt informasjon unntatt (se tvl. § 22-1, mer om dette under vitner i kapittel 3), og polygraftester (løgndetektortester) ikke tillatt ført, etter Høyesteretts resultat i polygraftestkjennelsen.²⁸ Begrunnelsen for at taushetsbelagt informasjon ikke skal føres for retten vil variere litt i de forskjellige reglene, men generelt kan man si at det er ønskelig at man skal kunne ta ting opp med for eksempel sin lege eller advokat, eller drøfte

---

²⁸ Rt-1996-1114.

driftshemmeligheter med ansatte, uten å risikere at det blir brukt mot en i en sak. For polygrafter er forbudet begrunnet i kjennelsen med at slike tester vil være svært invaderende, samt legge et stort press på fornærmede og siktede i straffesaker, da det nærmest vil bli forventet at de skal ta denne type tester for å bevise sin uskyld, eller at de snakker sant. I tillegg kan dommerne avskjære bevis som ikke er relevante for saken se tvl. § 21-7 og strpl. § 292, annet ledd. Dette er et utslag av proporsjonalitetsprinsippet (se under.)

Videre er bevisbedømmelsen fri; det opp til retten å vurdere hva som kan utledes av bevisene, samt hvordan det enkelte bevis skal vektlegges. Dette kommer frem av tvl. §21-2, første ledd. Unntak finnes også her, for eksempel ved avsigselse av fraværdom, se tvl. § 21-10, hvor retten etter annet ledd skal bygge på saksøkers påstandsgrunnlag, om ikke dette er åpenbart uriktig.²⁹

Prinsippene medfører at hele bevisvurderingen står mye friere enn dersom reglene i større grad var nedfelt i lov. Dommerne kan selv vurdere hvorvidt, og i hvilken grad, beviset er relevant i den konkrete sak. Dersom dette hadde vært lovbestemt kunne dette medført at retten i enkelttilfeller måtte avvise bevis som ellers kunne hatt stor betydning for saken, eller kastet bort tid ved å tillate irrelevante bevis ført.

2.10 Rettens ansvar for sakens opplysning

Retten er til en viss grad ansvarlig for at saken blir tilstrekkelig opplyst, spesielt i straffesaker, se strpl. § 294 og tvl. § 11-6. Denne plikten vil variere sterkt fra sak til sak, basert på blant annet om saken er underlagt fri rådighet, om det dreier seg om straffesak eller er en sivil sak, sakens betydning for partene, partenes profesjonalitet, om de har advokat, og forhold for øvrig. I følge Mæland³⁰ har domstolen ved tvisteloven fått noe utstrakt mulighet for saksstyring, men i følge forarbeidene skal saken fortsatt være en partsprosess jf. disposisjonsprinsippet.³¹

Rettens ansvar for sakens opplysning vil også omfatte rettens plikt til å veilede partene. Dette gjelder først og fremst veiledning i prosessuelle spørsmål, se tvl. § 11-5, første ledd. I

---

²⁹ NOU-2001-32 s. 455.

³⁰ Side 30

³¹ NOU-2001-32 s. 136-137.

tillegg skal retten tillate enkelte prosessuelle feil avhjulpet etter tvl. § 16-5. Etter tvl. § 11-5 annet til syvende ledd er det også en viss veiledningsplikt i materielle og faktiske forhold. Etter syvende ledd må imidlertid retten ikke svekke partenes tillit til rettens upartiskhet. Retten kan ikke gi konkrete råd til hvilke standpunkt partene bør ta, og hvilke prosesshandlinger de bør foreta.

Straffeprosessloven har ingen klare hjemler om veiledningsplikt, men ifølge Hov følger dette av opplysningsplikten i strpl. § 294.³² Plikt til å tillate feil avhjulpet følger av strpl. § 285, annet ledd.

Dersom retten unnlater å gi den veiledning som følger av denne plikten, kan dette etter rettspraksis i enkelte tilfeller være en saksbehandlingsfeil etter tvl. § 29-21, første ledd eller strpl. § 343, første ledd.³³ Se også forarbeidene til tvisteloven.³⁴

Begrunnelsen bak prinsippet er at det ikke er ønskelig at partene lider tap på grunn av prosessreglene. Reglene er ikke ment å være "feller" parter skal falle i, men sikre en riktig og god prosess. Retten har således fått en viss plikt til å føre partene igjennom systemet, ettersom den naturlig nok har god innsikt i prosessretten, og enkelt kan se hvilke grep som er nødvendige. Også med tanke på effektiviteten er dette naturlig; dersom domstolene avviser en sak på grunn av en prosessuell bagatell, vil det bare medføre at saken må startes på nytt senere, når feilen er rettet. Dersom feilen kan rettes der og da, vil saken kunne fortsette, noe som ville spare tid og penger. Det er imidlertid ikke meningen at domstolene skal frita advokatene fra deres arbeid og ansvar, men snarere fungere som et prosessuelt sikkerhetsnett. Veiledningsplikten må også brukes med forsiktighet, slik at retten ikke blir, eller framstår som, partisk.

2.11 Proporsjonalitetsprinsippet

Proporsjonalitetsprinsippet, også kalt effektivitetsprinsippet, krever at saken ikke skal ta lengre tid, eller medføre større kostnader enn det som sakens størrelse og betydning tilsier. Prinsippet kommer frem av tvl. § 1-1, første ledd der det står at saksbehandling skal være rask og effektiv, samt i annet ledd, fjerde punkt hvor det kreves at saksbehandlingen og

---

³² Hov, *Rettergang i sivil- og straffeprosess (studentutgave)* (2007) s. 248.

³³ Se for eksempel Rt-1950-981.

³⁴ NOU-2001-32 s. 709.

kostnadene skal være rimelige i forhold til sakens betydning. EMK artikkel 6 krever rettergang innen *"rimelig tid"*. Mer spesifikt er det for bevis sagt i tvl § 21-8, første ledd; *"det skal være et rimelig forhold mellom den betydning tvisten har og omfanget av bevisføringen."*

Hensynet for dette er først og fremst å lette partenes adgang til å få avgjort sine tvister ved en domstol, ved at dette gjøres så rimelig som mulig. I tillegg er det til syvende og sist staten som sitter med en stor del av regningen, spesielt i straffesaker, og det er derfor av allmenn interesse at prosessen gjøres så rimelig og effektivt som mulig. Dette må selvsagt balanseres mot det overordnede målet om at saker blir forsvarlig behandlet.

Hvor store kostnader som er akseptable, må måles opp mot sakens karakter; det er mer akseptabelt at store, kompliserte eller alvorlige saker koster tid og penger, enn om retten skulle brukt mye tid på saker som dreier seg om bagateller. Prinsippet ligger til grunn for svært mange av prosessreglene, som for eksempel bestemmelser om frister, som tvl. § 9-16, og begrensninger i bevisførselen etter tvl § 21-7.

Med dette prinsippet som bakgrunn finnes det flere typer forenklete retterganger for spesielle tilfeller. I strafferetten vil dette først og fremst være tilståelsessaker, se strpl. § 248. Den mer effektive, og mindre granskende, prosessen begrunnes av bevisenes stilling; siktede har i denne type saker gitt en uforbeholden tilståelse som retten har funnet grunn til å tro på, og det er således liten fare for feil avgjørelse av skyldspørsmålet. I sivile saker åpner småkravsprosess etter tvl. §§ 10-1 flg. og gruppesøksmål etter tvl. §§ 35-1 flg. for en mer effektiv behandling av tvister. Det første eksemplet kan begrunnes med at det dreier seg om saker med relativt liten betydning, som etter det som her er nevnt kun kan fordre små midler. Det andre eksemplet dreier seg om tilfeller der flere går til sak sammen ettersom de har tilnærmet likt faktisk og rettslig grunnlag, i stedet for at retten skulle måtte løse i hovedsak like tvister flere ganger.

3 Bevisregler

3.1 Generelt

Det opereres normalt med tre typer bevismidler, se for eksempel Andenæs.³⁵ Det første er dokumentbevis, som er bevis hvor man kan utlede for eksempel faktum av *innholdet* i beviset. Foruten dokumenter omfatter dette det som er skrevet, som brev og dagbøker, det som er tatt opp på lyd- eller videobånd, filer på en datamaskin osv. Den andre gruppen bevismidler er reelle bevismidler. Dette er ting som har bevisverdi på grunn av tilknytning til saken, det være seg et mordvåpen, et bilvrak i en erstatningssak, befaringsnotiser om en kriminell handling angivelig skal ha skjedd eller en vare med en mangel. Også et menneske kan være et reelt bevismiddel, dersom for eksempel sår eller skader skal attesteres. Undersøkelse av reelle bevismidler kalles oftest gransking eller bevisundersøkelse. I tvisteloven er disse to bevismidlene slått sammen til realbevis, sml. tvl. §§ 26-1, 26-2 og 26-3.

Den siste gruppen bevismidler er den som er relevant for fjernavhør; forklaringer. Dette dreier seg om personer som kan bidra med sin innsikt i saken på grunn av informasjon de sitter med. Dette kan dreie seg om et vitne som tilfeldigvis har sett hendelsesforløpet saken dreier seg om, det kan være noen som kjenner til forhold hos en, eller begge, partene, eller en sakkyndig som har mye generell kunnskap om ett tema som har betydning i den konkrete sak. I en særstilling havner siktede. I straffeprosessloven er ikke siktedes forklaring kategorisert sammen med bevis (henholdsvis strpl. §§ 90-93 og kapittel 10-13). Det kan imidlertid ikke være tvil om at siktedes forklaring i mange saker er svært viktig eller avgjørende for sakens opplysning, og at det således i hovedsak, og i alle fall i denne fremstillingen, må være naturlig at siktede også regnes som bevis.

For å kunne foreta fjernavhør, må også de generelle regler for hvem som skal, eller kan, vitne være oppfylt, dette er eksplisitt sagt i strpl. § 109a tredje ledd, i 1991-forskriftens § 6 annet punktum og i 2005-forskriftens § 10 annet punktum. Av tvisteloven følger dette av lovens system; det er ikke gjort unntak fra hovedreglene i bestemmelsene om fjernavhør og fjernmøte. Det er flere typer regler som gjelder her; regler som bestemmer hvem som har plikt til å møte for retten, plikt til å avgi forklaring, forbud mot å gi forklaring og rett til å

---

³⁵ Side 180.

slippe å gi forklaring. I tillegg vil plikter og rettigheter som vedkommende vil ha ved direkte møte for den dømmende rett, også være tilstede ved fjernavhør, for eksempel plikt til å avgi forsikring, etter tvl. § 24-8, fjerde ledd (jf tvl. § 23-2 for partene) og strpl. §§ 131 jf. 132.³⁶ Herunder følger en gjennomgang av de viktigste regler som gjelder for de forskjellige vitnesbyrdene, uten at denne på noe måte tar sikte på å gi en uttømmende oppramsing av reglene.

3.2 Parter

Partene er kort fortalt dem tvisten dreier seg om. Dette brukes også om påtalemyndigheten og siktede, men i dette punktet er det partene i sivile saker som skal behandles. Som tidligere nevnt kan ikke domstolene tre sammen på eget initiativ, men saken må anlegges; en person, juridisk eller fysisk, må saksøke en annen. Partene kalles vanligvis henholdsvis saksøker og saksøkte, og er stort sett likestilte (saksøker får imidlertid for eksempel i de fleste tilfeller ordet først, sammenlign tvl. § 9-15 annet og tredje ledd, se også syvende ledd). Det er noen krav som må være oppstilt for at man skal kunne saksøke eller bli saksøkt. Før var reglene om dette i stor grad basert på rettspraksis og juridisk teori, men nå er reglene lovfestet i tvisteloven

For det første må parten ha *partsevne*. Hvem som har partsevne kommer fram av tvl. § 2-1 første ledd. Hovedregelen er at alle fysiske personer, staten, kommunene og diverse selskaper har partsevne. Etter annet ledd kan også andre sammenslutninger i enkelte tilfeller få partsevne etter en konkret vurdering der partenes organisasjon, styre, økonomi, medlemmer og formål. De som faller utenfor er for eksempel organisasjoner eller foreninger som bare er løst sammensatt, eller dannet kun med søksmålet som formål (også kalt ad hoc grupper) Disse må da eventuelt saksøke som enkeltpersoner, få en fastere organisasjon eller se om de oppfyller kravene for gruppesøksmål etter tvl. § 35-1.

Kravet om partsevne skal sikre at eventuelle krav som oppstår i løpet av, eller som resultat av, rettsaken skal kunne fullbyrdes. Dersom en person eller et selskap får et erstatningskrav mot seg, er det som oftest relativt enkelt å vite hvem man har krav mot, og det er mulig å iverksette tiltak for å inndrive dette. Dersom en løst basert gruppe mennesker, som ikke har en egen økonomi har gått til sak ville dette vært verre. Man har ingen mulighet til å få

---

³⁶ Ot.prp.nr.45 (1993-1994) s. 2-3.

utbetalt pengene fra gruppen, ettersom gruppen som sådan ikke har noen, og man har ikke tvangsgrunnlag mot enkeltpersoner i gruppen. For å få partsevne blir det altså krevd en viss grad av notoritet og bestandighet, noe som sikrer eventuelle krav fra motparten eller rettens.

Det andre kravet er at parten må være *prosessdyktig*. Dette betyr etter tvl. § 2-2, første ledd at vedkommende har evne til å opptre i en rettssak, samt å saksøke og å bli saksøkt. Etter annet ledd er myndige personer som hovedregel prosessdyktige. Etter tvl. § 2-3 skal de personer som ikke er prosessdyktige, samt upersonlige rettssubjekter, som en kommune eller et selskap, ha en stedfortreder. Denne skal ivareta partens rettigheter og plikter. For upersonlige rettssubjekter skal denne velges etter reglene i tvl. § 2-5. For umyndige er vergen stedfortreder etter tvl. § 2-4.

Det vanlige er at partene benytter seg av en prosessfullmektig etter tvl. §§ 3-1 eller 3-2. Dette er som hovedregelen advokat etter tvl. § 3-3, første ledd. Denne kan foreta alle prosesshandlinger på vegne av parten etter tvl. § 3-4.

Partene må også ha en viss tilknytning til saken, slik at de har et reelt behov for å få rettskravet avgjort, se tvl. § 1-3.

Det er partenes som starter framstillingen av tvisten for retten med en kort gjennomgåelse av saken, først saksøker, deretter saksøkte, se tvl. § 9-15 annet og tredje ledd. Deretter skal partene gi forklaring etter fjerde ledd. I denne omgang er partene en del av bevisføringen. Etter syvende ledd skal partene få ordet to ganger hver etter bevisføringen. I denne omgang er det ikke bevis som føres, men partenes prosedyre.

Det er naturlig at det er partene som starter fremstillingen, ettersom de som oftest har best innsyn i egen sak, og kan lettest korrespondere dette med retten. Vitner og annen bevisføring kommer etter dette, se tvl. § 9-14 femte og sjette ledd, og vil derfor fungere som en verifisering, avkreftelse eller utfyllelse av det partene har sagt.

Partene har som hovedregel møteplikt, se tvl. § 23-1. Partene må avlegge partsforklaring om en annen part eller retten krever det se tvl. § 23-2, første ledd. Partene må før forklaring avlegge forsikring om at de skal fortelle sannheten, se samme paragraf annet ledd, jf. tvl. § 24-8 fjerde ledd. Falsk forklaring er straffbart etter strl. § 163.

3.3 Siktede

Den som politiet iverksetter etterforskning av en straffbar handling mot har status som mistenkt, og har bare begrensede partsrettigheter, se for eksempel strpl. §§ 241 og 242. For å få status som siktet må etter strpl. § 82, første ledd ett av tre alternativer være oppfylt; at påtalemyndigheten erklærer han som siktet, rettsforfølgning innledes mot vedkommende, eller enkelte tvangsmidler blir benyttet mot han eller henne. Vedkommende får da fulle partsrettigheter, samt enkelte plikter, som for eksempel møteplikt etter strpl. § 85, som nødvendigvis også betyr møterett, se også strpl. § 86.

Siktede kan i straffesaker nekte å avgi forklaring, med unntak av enkelte personopplysninger, jf. strpl. § 90 og strl. § 333, noe som også må gjelde fjernavhør. På samme måte gjelder også strpl. § 91 om hvordan slik forklaring skal foregå. Siktedes rett til å nekte å forklare seg er at dette ville gi den skyldige siktede valget mellom å lyve for retten, eller å tilstå, og dette er en konflikt man ikke ønsker å utsette ham for, se Andenæs³⁷. Det er heller ikke straffbart for siktede å gi falsk forklaring etter strpl. § 167.

Siktede som ikke forstår norsk har krav på tolk, etter domstolsloven § 135 og EMK art. 6, tredje ledd bokstav e.

Når påtalemyndigheten utferdiger en tiltalebeslutning mot siktede, får siktede status som tiltalt. Ettersom loven og forskriftene benytter "siktede" vil også videre fremstilling i denne oppgaven bruke denne formen, selv om "tiltalte" strengt tatt kunne vært mer nøyaktig i enkelte tilfeller.

3.4 Fornærmede

Fornærmede er som hovedregel ikke part i saken. Unntaket er private straffesaker, noe jeg ikke kommer til å komme nærmere inn på her, se Andenæs.³⁸ Hvem som skal regnes som fornærmede er ikke definert i loven. Etter juridisk teori og praksis er fornærmede den som er "innehaver av en slik interesse som vedkommende straffebed tar sikte på å beskytte", se Andenæs.³⁹ Dette må tolkes for det enkelte straffebed; for straffebed som verner offentlige interesser, som spionasje og landsforræderi vil det ikke være noen privat fornærmede. Ikke

---

³⁷ Side 64.

³⁸ Side 93 flg.

³⁹ Side 100.

enhver som får ett tap eller en ulempe som følge av en kriminell handling er fornærmet i strafferettslig sammenheng.

I straffeprosessen har fornærmede tradisjonelt i de fleste tilfeller hatt omtrent samme status og rettigheter som ett vitne. Dette har vært mye kritisert, i for eksempel NOU-2006-10⁴⁰ trekkes det blant annet frem at fornærmede har følt at tiltalte står prosessuelt sterkere enn dem, og at fornærmede har bare fått vite hva tiltalte har forklart ut fra det som de andre i rettsaken sier, og har således liten mulighet til å møte de påstander de ikke har fått referert til. Dette har nylig blitt søkt utbedret i en endringslov⁴¹ hvor blant annet fornærmede skal få rett til å overvære saken og rettsmøter med mindre særlige grunner taler mot det, etter nye domstollovens § 127 og strpl. § 93 c. Bestemmelsene vil trå i kraft 1. juli 2008 i følge res. 7 mars 2008 nr. 242.

Hovedregelen for strafferetten er at påtalemyndigheten av eget tiltak forfølger saken, de vil si at saken er undergitt offentlig påtale, se strl. § 77. I enkelte saker er det imidlertid nødvendig at fornærmede gir en påtalebegjæring. Dette kan være en betingelse for offentlig påtale, se strl. § 408, første ledd om enkelte forseelser, men etter annet ledd faller dette i noen tilfeller bort dersom anmeldelsen er nødvendig etter "*allmenne hensyn*." I noen tilfeller må det foreligge både påtalebegjæring og at påtalen er påkrevd av allmenne hensyn, se strl. § 408 tredje ledd. Dersom det er grunn til å tro at fornærmede ikke kjenner til forbrytelsen, og begjæring er nødvendig skal påtalemyndighetene opplyse om dette, og spørre om fornærmede begjærer påtale etter strpl. § 229 annet ledd.

Fornærmede har i noen tilfeller rett til bistandsadvokat, se strpl. § 107a. Fornærmede har også en viss rett til informasjon, blant annet har de samme rett som mistenkte og forsvarer til å få innblikk i etterforskningsdokumenter etter strpl. § 242.

Når det gjelder fornærmedes forklaring som bevis gjelder etter nye strpl. § 93 d samme møte- og forklaringsplikt som for vitner (strpl. §108 flg.).

---

⁴⁰ NOU-2006-10 s. 150.

⁴¹ Lov om endringer i straffeprosessloven mv. (styrket stilling for fornærmede og etterlatte) 7. mars 2008 nr. 5.

3.5 Vitner

For at vitner skal ha plikt til å møte i straffesaker er hovedregelen strpl. § 109. Det er her satt opp en mulighet for fritak fra møteplikt dersom vitnet må reise 800 km for *"rutegående befordringsmidler"* og 125 km for reise *"på annen måte"* for å komme til rettsaken. Dersom vitnet befinner seg så langt unna, og det medfører *"uforholdsmessige ulemper eller kostnader sammenlignet med vitnets betydning for sakens opplysning"* kan retten fritta vitnet for møteplikt. En avgjørelse om fritakelse for møteplikt er i aller høyeste grad skjønnsmessig. For det første er kriteriene, med unntak av den geografiske grensen, vagt utformet, og vil medføre mye skjønn. I tillegg kommer at selv om momentene er oppfylt, står retten fritt til å velge hvorvidt fritak skal gis. Dette kan knyttes opp mot proporsjonalitetsprinsippet; rettergangen skal ikke koste mer enn nødvendig, og vitnets bevisverdi blir holdt opp mot de kostnadene føring av vitnet vil medføre.

Twistemålsloven § 199 hadde den samme geografiske innskrenkingen som straffeprosessloven har, men i tvisteloven er imidlertid ikke dette videreført, som nevnt i forarbeidene.⁴² I tvl. § 24-1 er regelen at en som kan ha noe å forklare av betydning for faktum i saken, som hovedregel har plikt til å vitne, om rettsmessig innkalling er foretatt. Etter andre ledd gjelder dette vitner som bor eller oppholder seg i Norge, og som ikke har gyldig fravær. Gyldig fravær er definert i tvl. § 13-4 (1) som sykdom eller forhold utenfor vitnets kontroll som gjør det *"umulig eller uforholdsmessig byrdefullt å møte"*. I tillegg er det i fjerde ledd stilt krav om at vedkommende *"skal straks gi retten melding om dette"*. Årsaken til at den geografiske grensen er fjernet kan nok knyttes opp til at det blir stadig lettere å reise, spesielt innenlands, samt at adgangen til fjernavhør som tidligere nevnt er en mer integrert del av tvisteloven enn i de eldre prosesslovene. Her kan det se ut til at proporsjonalitetsprinsippet står svakere enn i tidligere prosesslovgivning, mens det er lagt mer vekt på generelle alvorlige ulemper for vitnet. Det kan være verdt å nevne at det er tenkelig at den geografiske avstanden fortsatt vil kunne få innvirkning etter den nye loven, dersom avstanden skulle være ett umuliggjørende forhold.

I tillegg til å ha møteplikt må også vitnet ha rett til å gi forklaring. Etter tvl. §§ 22-1 til 22-7 er det en rekke forhold det er bevisforbud mot. Dette betyr at retten kan ikke motta

---

⁴² Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 462.

vitnesbyrd, selv om vitnet skulle være villig til å avgi dette. Dette dreier seg for eksempel om forhold som rikets sikkerhet (tvl. § 22-1) og lovpålagt taushetsplikt (tvl. § 22-3).

Straffeprosessloven inneholder tilsvarende regler i §§ 117 til 121. Forbudet kan i enkelte tilfeller avhjelpes ved at vedkommende som blir beskyttet av forbudet gir samtykke til at forklaring blir gitt.

Enkelte vitner har ikke plikt til å avgi forklaring, men kan velge å gi forklaring om de ønsker. Dette dreier seg om vitner som er i en av partenes nærmeste familie (tvl. § 22-8 og strpl. § 122), dersom vitnets forklaring vil virke inkriminerende eller injurierende ovenfor vitnet selv, eller vitnets nærmeste (tvl. § 22-9 og strpl. §123), eller må røpe drifts- eller forretningshemmeligheter (tvl. § 22-10 og strpl. § 124). I tillegg har media rett til å beskytte sine kilder etter tvl. § 22-11 og strpl. § 125. Etter reglene i tvisteloven, samt strpl. §§ 124 og 125 kan retten gi pålegg om forklaring der dette er påkrevd eller rimelig. Tiltak blir da normalt iverksatt for å hindre spredning av denne type informasjon, som at saken går for lukkede dører, og at tilhørere får taushetsplikt.

Dersom ikke møteplikten ikke opprettholdes kan vitnet bli ilagt bøter, eller bli erstatningspliktig etter domstollovens § 205. Etter strpl. § 115 og tvl. § 24-5 kan retten også benytte direkte tvang, ved å bestemme at vitnet skal hentes for eksempel av en politimann. Også å urettmessig nekte å vitne, eller å oppgi falsk vitnesbyrd er belagt med bøter eller erstatning, se domstolloven §§ 206 og 207.

3.6 Sakkyndige

Sakkyndige skal oppnevnes av retten der saken krever en vurdering eller forklaring av noen som har spesiell kompetanse på et felt, for eksempel leger eller rettsteknikere. TvL. § 25-1 definerer sakkyndigbevis som *"en fagkyndig vurdering av faktiske forhold i saken"*. Det er altså retten som oppnevner sakkyndige, men dette kan også gjøres på oppfordring fra en eller begge parter, jf. tvl. § 25-2 og strpl. § 138. Den viktigste regelen når det gjelder sakkyndige er deres habilitetskrav; den som ville vært uegnet som dommer (dl. §§ 106 flg.) er også inhabil som sakkyndig, jf. tvl. § 25-3 og strpl. § 142.

I en særstilling havner sakkyndige som blir oppnevnt av partene selv, for egen regning, se tvl. § 25-6 og strpl. § 149. Disse kan følge hele rettsaken, og spørre spørsmål til vitner osv. Avhør skjer som for vitner.

4 Fjernavhør og fjernmøte

4.1 Generelt

Fjernavhør er definert i 1991-forskriftens § 1:

”§1. Med fjernavhør menes avhør av vitner og sakkyndige ved hjelp av telefon, eventuelt telefon ledsaget av bilde.”

2005-forskriften har en tilsvarende definisjon, om noe annerledes utformet, i § 6 første ledd.

I tvisteloven er ikke fjernavhør definert like klart og kortfattet som i forskriftene, men regelen i § 21-10 inneholder alle elementene som definisjonen over; hvem som avhøres, og hvordan. Etter første ledd dreier det seg om parter, vitner og sakkyndige, som etter annet ledd i hovedsak skal avhøres ved bildeavhør.

Fjernmøte er ett særlig tilfelle som er omhandlet i 2005-forskriften og tvisteloven. Det er i forskriftens § 2 definert som *”et møte der ikke alle deltakerne er til stede, men deltar ved hjelp av fjernmøteteknikk i form av lyd og bilde eller bare lyd.”*

I tvisteloven er dette definert omtrent likt i § 13-1, annet ledd. Siste del av definisjonen i 2005-forskriften, *”i form av lyd og bilde eller bare lyd”*, er imidlertid ikke med her.

Her er det verdt å merke seg terminologien som benyttes i 2005-forskriften og tvisteloven; et fjernavhør er et avhør av vitne eller sakkyndig, samt partene i sivile saker, mens fjernmøte benyttes når det er en av de øvrige deltakerne som ikke er til stede i retten sml.

2005-forskriftens §§ 2 og 6 og tvl. §§ 21-10 og 13-1.

Selve teknikken er altså den samme for fjernmøte som for fjernavhør, men aktørene endres. Det er derfor stilt andre kriterier for å kunne holde et fjernmøte enn et fjernavhør. I tillegg er tilfellene fjernmøte kan benyttes noe avgrenset, se nedenfor.

Det er enkelte ting som er vesentlige under ett avhør eller møte, uavhengig av om det dreier seg om parter, sakkyndige eller vitner; avhørte må ha full mulighet til å komme med de opplysninger de måtte ha i henhold til saken (innenfor prosessrettslige regler), samt at retten må ha en reell mulighet til å vurdere forklaringens verdi og troverdighet. En slik mulighet er nødvendig for å sørge for at saken blir tilstrekkelig opplyst, og at saksbehandlingen blir forsvarlig. I tillegg må partene gis mulighet til å kontradiktere vitneavhøret, samt at det må stilles visse krav til kostnader og effektivitet.

4.2 Hvordan fjernavhør skal gjennomføres

4.2.1 Regler og praksis

Som vi skal se nærmere på nedenfor er det retten som bestemmer hvorvidt vitneavhør skal skje ved hjelp av fjernavhør eller ikke, mens partene skal få mulighet til å uttale seg. Dette kan skje etter forespørsel fra partene, men også på eget initiativ. Partenes samtykke er ikke nødvendig. I forarbeidene til lovhjemmelen for 1991-forskriften kommer det frem at slikt samtykke ble foreslått av høringsinstansene, da partene står nærmest til å avgjøre om fjernavhør var ønskelig i det enkelte tilfellet.⁴³ Dette ble imidlertid ikke tatt til følge, og det er etter dagens regler bare ved fjernmøte i straffesaker det kreves samtykke, se nedenfor. Fordeler og ulemper ved et krav til samtykke kommer jeg tilbake til senere.

Protester fra partene kan imidlertid selvsagt være tilstrekkelig for at domstolen skal velge direkte avhør. Dersom partene samtykker om fjernavhør skal rettens avgjørelse skje som beslutning etter tvl. § 19-1, tredje ledd bokstav a. Dersom det er uenighet mellom partene om fjernavhør skal skje vil dette være en tvist om bevis, noe som krever en kjennelse etter annet ledd, bokstav d. Straffeprosesslovens regler er ikke like spesifikke, men etter strpl. § 30 vil nok reglene også her være den samme.

Domstolsadministrasjonen har utarbeidet en evalueringsrapport for videokonferanseprosjektet, et prosjekt som hadde til formål å finne fordeler og ulemper ved bruk av videokonferanse i rettsmøter.⁴⁴ Denne rapporten inneholder blant annet informasjon og statistikk om i hvilken utstrekning utstyret er tilgjengelig, samt hvor mye det blir brukt. Rapporten omfatter både fjernavhør og fjernmøte, men bare der disse blir utført

---

⁴³ Ot.prp.nr.50 (1989-1990) s. 15.

⁴⁴ Domstoladministrasjonen, *Videokonferanseprosjektet i justissektoren* (2007) s. 1.

som videokonferanser, ikke der det bare benyttes telefon. All statistikk som blir referert til fra denne rapporten utgjør altså bare en liten del av de totale fjernavhørene og fjernmøtene. Statistikken vil allikevel gi et visst innblikk i bl.a. når fjernavhør benyttes og hvem som fjernavhøres.

I følge denne rapporten er det først og fremst politiet som står for initiativet til å benytte fjernavhør eller fjernmøte; over halvparten av forespørslene i 2006-2007 kom fra politiet.⁴⁵ Dette skyldes ifølge rapporten at politiet i disse tilfellene er naturlige initiativtakere, og at politiet er de som har mest å tjene på at avhør eller møte skjer etter disse reglene, se blant annet om transport av siktede i 4.4.3. Av de øvrige aktørene er det domstolene som oftest foreslår fjernavhør.

Den viktigste årsaken for fjernavhør eller fjernmøte er ifølge rapporten den geografiske avstanden, mens økonomi kommer på andreplass.⁴⁶

Vitnet skal som hovedregel møte opp på ett offentlig kontor, se 1991-forskriftens § 3 tredje ledd. Dette er nærmere definert i § 5 første ledd der domstoler, politikamre, lensmannskontorer og fengsler er nevnt. Etter andre ledd kan også fjernavhør foretas på sykehus, sykehjem, pleiehjem eller aldershjem der dette er hensiktsmessig. Etter tredje ledd kan avhør skje annet sted der det er ubetenkelig. Det er i tillegg sagt i hjemmelsloven, strpl. § 109a annet ledd at retten kan pålegge vitner å møte et nærmere angitt sted for fjernavhør. 2005-forskriften har tilsvarende bestemmelser i § 3 første ledd jf. § 6, fjerde ledd.

Det er ikke gitt noen tilsvarende regel om hvor vitnet må befinne seg i tvisteloven, det er bare presisert i tvl. § 21-10, annet ledd at retten bestemmer hvor vitnet skal møte. Ettersom tvisteloven forutsetter videoavhør er det nærliggende å tro at alternativene fra forskriftene er den mest pragmatiske løsningen i de fleste saker, da disse i større grad vil ha tilgang til nødvendig utstyr, i alle fall på sikt, se under om nødvendig utstyr.

De alternativene som er nevnt i bl.a. 1991-forskriftens § 5 første ledd utmerker seg med høy notoritet, der det er lett å få vitnet identifisert på en tilstrekkelig sikker måte, samt å opprette en sikker linje. Disse plassene vil også sikre et minimum av formalitet og kontroll

---

⁴⁵ Se side 14-15.

⁴⁶ Side 16.

rundt avhøret.⁴⁷ Annet alternativ er mer et utslag av nødvendighet; dersom vitnet er sengeliggende eller tilsvarende på en av disse institusjonene vil ofte fjernavhør herfra være den enkleste og beste metoden. Det tredje alternativet virker mest som en sikkerhetsventil som gjør at fjernavhør ikke blir avskåret av for eksempel vitnets lokalisering dersom det ikke er noe grunn til det. At dette må være ubetenkelig, er et høyt krav, og det må da sees på bl.a. hvilken type avhør det er, hvem som skal vitne, og hvor vitnet er. Dersom vitnet ikke kan møte på en av de opplistede plassene, men en plass som vil fungere som et fullgodt alternativ, for eksempel en ambassade eller på annet offentlig kontor, vil dette i større grad tale for ubetenkelighet enn om vitnet for eksempel er hjemme.

Etter 1991-forskriftens § 6 gjennomføres fjernavhør ved at den dømmende rett ringer vitnet der vitnet er pålagt å møte. 2005-forskriften har tilsvarende bestemmelser i §§ 5 og 10.

Etter hjemmelsparagrafene strpl. § 109a og domstolloven § 143 er det bare i tingretten og lagmannsretten fjernavhør og fjernmøter kan foretas. Høyesterett er altså unntatt. Noen tilsvarende begrensning er ikke eksplisitt gitt i tvistelovens regler. Begrensningen skyldes at vitner ikke føres direkte for Høyesterett, og sakkyndige bare unntaksvis, jf. strpl. § 340 annet og tredje punktum og tvl. § 30-11 første ledd.

4.2.2 Påkrevet utstyr

Det er klart at fjernavhør og fjernmøte vil kreve en del teknologisk utstyr.⁴⁸ I de tilfeller telefonavhør er tillatt vil det være tilstrekkelig med mikrofoner og høytalere. For bildeavhør kreves i tillegg kameraer og skjermer. I tillegg må retten ha mulighet til å styre dette systemet. Det må også være en mulighet for overføring av lyd og bilde, en internettilgang med bredbånd er nok det mest praktiske i dag. Mange domstoler har også ansatt egne tekniske ansvarlige blant annet for å kunne utnytte dette utstyret til fulle. I følge rapporten har tekniske problemer bare i svært liten grad vært til hinder for å utføre et fjernavhør eller avholde et fjernmøte. Det mest praktiske er nok at det hos hver enkelt domstol installeres utstyr i en eller flere rettssaler, men også mobile enheter som kan flyttes fra sal til sal etter behov kan tenkes.

---

⁴⁷ Ot.prp.nr.27 (2005-2006) s. 12.

⁴⁸ Punktet inneholder informasjon fra samtale med Borøchstein, Domstoladministrasjonen 18. april 2008.

Utstyret må også være egnet til å overføre lyd og bilde med en viss kvalitet. Det kan selvsagt ikke kreves at domstolene er utstyrt med det som til en hver tid er det nyeste og beste utstyret, og der slikt utstyr finnes eller blir kjøpt inn vil det nok ikke bli byttet ut med det første. Det kan imidlertid ikke holde at vitner avhøres med billige webkameraer montert på bærbare datamaskiner med små skjermer, eller blir blåst opp på prosjektører med lav oppløsning. Ett annet poeng er at overføringen må i utgangspunktet skje mer eller mindre i sanntid, uten hopp eller store forsinkelser. I domstoladministrasjonsrapporten⁴⁹ stilles det krav til at overføringen kan skje med mellom 384 Kbs og 768 Kbs. Med bredbånd vil nok dette være uproblematisk. Man kan nok tillate en noe lavere standard for fjernavhør i eller fra utlandet.

I tillegg må overføringen sikres mot at utenforstående kan få tilgang. Dette kommer jeg tilbake til senere.

Alle rettssaler har utstyr som egner seg for fjernavhør med lyd, da dette bare krever telefon med høyttaler, eller tilsvarende.⁵⁰ For videoavhør er tallet mye mindre. Det dreier seg om de fire tingrettene og de to lagmannsrettene nevnt i 2005-forskriften § 1, samt Moss tingrett. Det er totalt 70 tingretter og seks lagmannsretter i Norge, så det er altså bare et mindretall av domstolene som har tilgang til videokonferanse. I følge rapporten⁵¹ vil det koste omtrent 350 000 kroner⁵² å utstyre en rettssal med det nødvendige utstyret. Det skal utarbeides en rammeavtale for innkjøp innen sommeren 2008.⁵³

I følge Borøchstein foreligger det ikke i dag noen plan eller mål for når og hvordan de resterende domstoler skal utstyres, men en slik utarbeidelse er påbegynt.⁵⁴ Valget av hvilke domstoler som skal prioriteres vil vurderes ut fra hvilke domstoler som er interessert, og har mest behov, for eksempel på grunn av geografisk plassering.

I en relativt ny odelstingsproposisjon⁵⁵ gitt i forbindelse med endringer i relasjon med den nye tvisteloven er det uttrykt at "[Justis- og politid]epartementet ser det derfor som sterkt

---

⁴⁹ Side 29.

⁵⁰ Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 230.

⁵¹ Side 23.

⁵² Inkludert mva., kabler, montering og service. Forventet levetid settes til fem år.

⁵³ Side 17.

⁵⁴ Borøchstein, Domstoladministrasjonen 18. april 2008.

⁵⁵ Ot.prp.nr.74 (2005-2006) s. 52.

ønskelig, men ikke helt nødvendig, at domstolene har tilgang til utstyr for å gjennomføre fjernmøter og fjernavhør så ofte som tvistelovens regler kan gi rom for det. Dette tilsier at en meget høy andel av rettssalene snarest mulig blir tilført utstyr som gir god lydoverføring, og at en viss andel også blir tilført utstyr for tilfredsstillende bildeoverføring. Departementet er usikker på hvor høye andelene bør være, og på hvor raskt disse anskaffelsene bør gjøres.”

Det er også uttalt av enkelte høringsinstansene at den nåværende dekningen ikke er tilstrekkelig.

Investering i utstyret som er nødvendig for å kunne foreta fjernavhør vil nødvendigvis medføre store kostnader. Utstyret vil imidlertid da være anvendbart i flere år fremover, og vil åpne for partene, spesielt politiet, kan spare seg store utgifter. Domstolene vil imidlertid bare i liten grad tjene på utstyret, muligens ikke i det hele tatt, da utstyret medfører en del merarbeid (se under).

Det ser også ut til at Norge henger etter utstyrmessig, i forhold til andre sammenlignbare land. I Sverige har domstolene ca. 90 saler med videokonferanseutstyr, mens det i England og Wales er slikt utstyr i 269 av 355 domstoler i første instans, samt i noen domstoler i annen instans.⁵⁶

Der fjernavhørsutstyr er installert vil dette også kunne brukes til andre formål. For eksempel er det tenkelig at utstyret kan benyttes i møter eller lignende som ikke er betegnet som rettsmøter etter domstoloven § 122, som domskonferanser og fremmøteforkynnelser. I følge rapporten fra domstoladministrasjonen benyttes også utstyret til kursvirksomhet og administrative møter.⁵⁷ I tillegg kan det tenkes at kamera og mikrofoner kan benyttes i de tilfellene bevis kan tas opp, for å lagres. Skjermer og høytalere finnes nok i de fleste domstoler allerede i dag, og kan benyttes til å spille av andre typer bevis, som video- og lydopptak.

Der det er uvesentlig hvor vitnet møter kan også utstyr utenfor justissektoren brukes. I følge rapporten er omtrent halvparten av videokonferansene foretatt opp mot slike studioer. Det er ifølge rapporten⁵⁸ ca. 3300 slike studioer utenfor justissektoren i Norge. Eksempler fra rapporten er private aktører som leier ut utstyr, banker og utstyr i undervisnings- og

---

⁵⁶ Se domstoladministrasjonsrapporten side 27-28.

⁵⁷ Side 1.

⁵⁸ Side 20.

helsesektoren. At det er åpnet for bruk av utstyr utenfor justissektoren fører til at det blir vesentlig lettere for retten, eller partene, å finne utstyr når fjernavhør er ønskelig.

Da hjemmelen til fjernavhør var ute til høring for første gang var det noen av høringsinstansene som var skeptisk til prosjektet, i forarbeidene står det: *"[e]tter at den første distriktslegen har fått avgi sin vitneforklaring i teleavhør, vil man aldri mer få se distriktsleger i vitneboksen."*⁵⁹ Denne forutanelen har nok ikke gått helt i oppfyllelse, selv om fjernavhør i dag er mye benyttet.

Telefonavhør er helt klart den vanligste formen for fjernavhør i praksis, ettersom kravene til utstyr er relativt små og domstolene har enkel tilgang. Det er imidlertid ikke utarbeidet noe oversikt over hvor ofte dette skjer. Ifølge rapporten fra domstoladministrasjonen ble det i første halvår av 2006 foretatt 46 videokonferanser i 2006, mens tilsvarende tall i 2007 (per 15. oktober) var 57.⁶⁰ Det ser altså ut til å være en økning. Dette dreier seg altså i hovedsak om de domstoler som er med i prøveordningen av 2005-forskriften, se forskriften § 1, annet ledd. Veksten vil nok øke mer fremover, spesielt på bakgrunn av innføringen av tvisteloven, da denne større grad forutsetter at domstolene skal utstyres med fjernmøteteknologi, se mer om dette under.

Selv om datagrunnlaget er noe tynt ser det etter rapporten ut til at de fleste videokonferanser foregår i straffesaker med meddomsrett (31 stykker), med straffesaker om fengslingsforlengelse kommer på annen plass (18 stykker). På tredjeplass kommer hovedforhandling i sivile saker (12).⁶¹

Avgjørelsen av om fjernavhør eller fjernmøte skal foretas med lyd og bilde, eller bare lyd vil være avhengig av hvilket utstyr som er tilgjengelig. Som beskrevet nedenfor er reglene forskjellig utformet med tanke på hvilket alternativ som skal være standard, og hva som skal være unntaket. Det er imidlertid helt klart at videoavhør vil være å foretrekke framfor telefonavhør i de aller fleste tilfeller, og ettersom utstyret blir mer tilgjengelig vil nok normen flytte seg til at videoavhør skal være hovedregelen for fjernavhør, uavhengig av hva som står i forskrift eller lov.

---

⁵⁹ Ot.prp.nr.50 (1989-1990) s. 16.

⁶⁰ Side 7

⁶¹ Side 8.

Ifølge rapporten skal det en del praktisk arbeid til for å legge til rette for fjernavhør eller fjernmøte, spesielt for påtalemyndigheten og domstolene.⁶² I for eksempel straffesaker må påtalemyndigheten først finne ut om utstyr er tilgjengelig der fjernavhør er ønskelig, så bestille lokaler eller utstyr både i retten og der vitnet skal befinne seg. Der samtykke er nødvendig har det vist seg vanskelig for påtalemyndigheten å få et svar fra siktede eller forsvarer i tide. Dersom samtykke ikke gis, vil dette arbeidet være forgjeves. At samtykke gis er ganske vanlig, se nedenfor. Dette vil til en viss grad kunne utbedres dersom det ble utarbeidet forbedrede rutiner for hvordan begjæring om fjernavhør eller fjernmøte skal skje, og at det foreligger lister over hvem som har tilgjengelig utstyr. I tillegg vil rettens aktører etter hvert bli mer bevisste på hvor og når fjernavhør og fjernmøter er tilgjengelig, noe som kan medføre at forslag om fjernavhør blir stilt tidligere i prosessen, slik at det kan bli enklere å legge til rette for fjernavhør.

Det er nærliggende å tenke at etter hvert som utstyret blir mer utbredt og rutineene skjerpes, og fjernavhør og fjernmøter således blir mer anvendelig, vil holdningene bli stadig mer positive, og tilfellene hvor det åpnes for fjernavhør og fjernmøte vil utvides.

4.3 Regler og vilkår for fjernavhør

4.3.1 Forskrift av 1991

Ifølge 1991-forskriftens § 2 kan fjernavhør av vitner og sakkyndige skje når *”vitnet ikke har møteplikt på grunn av den geografiske begrensning”* eller når *”andre forhold gjør fjernavhør ønskelig”*.

Det første alternativet refererer til møteplikten i strpl. § 109, nevnt ovenfor. Da denne forskriften ble vedtatt hadde imidlertid unntaket for vitner utenfor dette området omvendt fortegn; dersom vitnet befant seg utenfor den geografiske grensen var hovedregel at det ikke hadde møteplikt, men kunne illegges en utvidet møteplikt dersom det var nødvendig.⁶³ Nå er den geografiske grense bare er en fritaksgrunn, som nevnt ovenfor. Det medfører at direkte avhør lettere kan foretas i flere tilfeller, noe som således setter en noe høyere terskel for fjernavhør enn det forskriften originalt forutsatte. Vurderingen om avhøret skal

---

⁶² Side 10.

⁶³ Lov om endringer i rettergangslovgevinga m.m. (harmonisering av rettsmiddelfristar, effektivisering av bøtestraffa og endring av prosessreglane for Høgsterett m.m.). 28.april nr. 34 2000.

skje direkte, eller som fjernavhør vil være avhengig av blant annet hvor langt utenfor grensen vitnet befinner seg, og hvor problematisk det ville være for vitnet å komme seg til domstolen, for eksempel om det går direktefly, eller om vitnet må reise mye fram og tilbake. Dette vil ha både økonomisk og tidsmessig betydning. Av hensyn til sakens opplysning vil også vitnets betydning for saken, og sakens karakter få innvirkning. Disse momentene kommer jeg tilbake til.

Dersom vitnet skulle befinne seg lengre unna nærmeste plass hvor fjernavhøret skal skje, enn de grensene som er nevnt i strpl. § 109, kan dette fritas fra møteplikt ved fjernavhør, jf. forskriftens § 2 annet ledd. Momenter for denne avgjørelsen vil være de samme som nevnt ovenfor.

Det andre alternativet for å tillate fjernavhør etter forskriftens § 1 er at det foreligger "*andre forhold som gjør fjernavhør ønskelig.*" Regelen er vag, og overlater mye av avgjørelsen til domstolene. Det må nok være ett visst alvorlighetsnivå over forholdet, ettersom fjernavhør er et unntak fra hovedregelen. Det holder ikke at vitnet for eksempel er forkjølet, eller at å møte for retten vil være litt upraktisk; det må være et forhold som totalt sett gjør fjernavhør til en bedre løsning enn direkte avhør i det konkrete tilfellet. Disse forhold vil normalt være at direkte avhør vil koste uforholdsmessig mye tid eller penger, eller at praktiske hindre står i veien. Eksempler på slike forhold kan være alvorlig sykdom, sikkerhetsgrunner, eller at vitnet er i utlandet, fengslet, eller av andre grunner vanskelig kan møte opp i en rettssak. Lett omgjengelige forhold fra vitnets side, for eksempel at vitnet har det svært travelt, vil nok ikke være nok i seg selv; hensikten med regelen er ikke å gjøre forhøret bekvemmelig for vitnet.⁶⁴ I tilfeller der siktede er sykt vil det i de fleste tilfeller være fjernavhør foretatt med telefon som er relevant, men som i andre tilfeller vil metoden være avhengig av hvilket utstyr som er tilgjengelig.

Det er etter denne forskriften ikke tilstrekkelig for at det ikke er forhold som taler imot fjernavhør. I følge rettspraksis må det være en overvekt av hensyn som taler for fjernavhør, for at denne møtemetoden benyttes i stedet for direkte møte.⁶⁵ På samme sted sies det også at ved drøftelsen om hvorvidt fjernavhør er ønskelig i den enkelte sak må bl.a. også den øvrige bevissituasjonen i saken vektlegges.

---

⁶⁴ Ot.prp.nr.50 (1989-1990) s. 16.

⁶⁵ Rt-1996-1756 s. 1758.

Det er ikke spesifisert hvem fjernavhør skal være *”ønskelig”* for; dersom en av partene ønsker fjernavhør, vil det etter ordlyden være ønskelig. Kravet må imidlertid tolkes som at fjernavhør etter en helhetsvurdering må være objektivt ønskelig.

Det er i rettspraksis slått fast at forskriften er begrenset til å gjelde vitner og sakkyndige, og at det ikke er mulig å avhøre for eksempel siktede, etter denne bestemmelsen. I en sak for kjæremålsutvalget ble det uttalt at *”straffeprosessloven ikke har noen bestemmelse om fjernavhør av den tiltalte; regelen i strpl § 109a gjelder fjernavhør av vitner.”*⁶⁶

Det er i 1991-forskriften § 2, annet punktum også presisert at avhør av vitne som er *”av avgjørende betydning for sakens opplysning, bør så vidt mulig”* ikke foregå ved fjernavhør. Av avgjørende betydning må bety at vitnet er det eneste eller ett utslagsgivende bevismiddel i bevisføringen av hele, eller deler av en sak. Jo større del av saken vitnet er så betydningsfullt for, jo sterkere begrunnelse må kreves for tillatelse av fjernavhør. Det nok også sees hen på hvilket spørsmål vitnet skal forklare seg om, for eksempel der avhøret bare dreier seg om deler av en sak. Det er for eksempel grunn til å tro at terskelen vil være høyere dersom vitnet er avgjørende for skyldspørsmålet, enn dersom det har avgjørende betydning for straffeutmålingen. Det viktigste momentet i vurderingen vil nok være *hvor* avgjørende vitnet er; hvorvidt vitnets forklaring er det eneste bevismidlet i vurderingen, eller ett av flere som trekker i samme retning.

Vurderingen vil nok variere noe i henholdsvis straffesaker og sivile saker (forskriften gjelder som nevnt bare straffeprosess, men tvisteloven har en tilsvarende bestemmelse, se under). Blant annet vil partenes standpunkter til spørsmålet i sivile saker være et viktigere moment i vurderingen, ifølge disposisjonsprinsippet. Partenes enighet kan imidlertid ikke binde retten i dette spørsmålet, uavhengig om de er enige om at begrensningen kommer til anvendelse, eller om at begrensningen ikke kommer til anvendelse. Retten må ta avgjørelsen etter en avveielse av alle momenter, og kan ikke bare basere seg på partenes stilling.

I den tidligere nevnte odelstingsproposisjonen blir dette problematisert av enkelte av høringsinstansene, da drøftelsen om hvorvidt et vitne er avgjørende, og således ikke kan

---

⁶⁶ Rt-1996-845 s. 847.

fjernavhøres, nødvendigvis må gjøres før vitnet kan avhøres.⁶⁷ Det fryktes her at domstolene således ikke blir så upartiske under vitneførselen som de bør være.

Et lignende krav har også kommet frem av bl.a. praksis om opplesning av vitneforklaringer gitt ved etterforskning, der vitnet ikke er tilstedet i straffesaken. Strpl. §297 første ledd angir når slik opplesning kan skje. I en artikkel av Skoghøy og Vang blir lovbestemmelsen tolket noe utvidende på bakgrunn av EMK artikkel 6, samt dommer fra EMD og Høyesterett.⁶⁸ Artikkelen fremhever at spørsmålet om hvorvidt kravet til kontradiksjon i slike opplesningstilfeller er oppfylt, er avhengig av om opplesning er det *"eneste eller hovedsakelige bevis"* som fører til domfellelse. Dette er ikke likelydende begrensningen som er oppstilt for fjernavhør, men problemet ved avgjørelsen vil være det samme; retten må ta avgjørelsen før vitneforklaringen bli ført.

Skoghøy og Vang henviser også til en artikkel av Andenæs, der han kritiserer tankegangen om at vitnets betydning skal være det avgjørende.⁶⁹ Andenes argumenterer med at dersom det strider mot EMK å lese opp en avgjørende vitneforklaring, hvorfor skal det da være lovlig å lese opp en forklaring som ikke er avgjørende, men som for eksempel rydder av veien tvil som kunne utelukket domfellelse. Samme argumentasjon kan gjøres gjeldende her. Skoghøy og Vang avviser imidlertid dette med at dersom et bevis er ett av flere bevis som peker i samme retning, er det mindre behov for kontradiksjon i forhold til det konkrete beviset, ettersom det ikke er avgjørende.⁷⁰

Denne delen av drøftelsen retten må ta for å vurdere hvorvidt slik opplesning skal tillates vil nok til en viss grad være sammenfallende med drøftelsen av dette kravet i forskriften. Det må imidlertid presiseres at kravet til kontradiksjon i mye større grad blir ivaretatt ved fjernavhør, der begge parter kan stille spørsmål og konfrontere vitnet, enn ved opplesning av en forklaring når vitnet ikke er tilstede, og således ikke kan konfronteres. Dette vil legge terskelen lavere for fjernavhør enn opplesning.

---

⁶⁷ Ot.prp.nr.45 (1993-1994) s. 3.

⁶⁸ Skoghøy og Vang, *I hvilken utstrekning kan vitneforklaringer som er avgitt under etterforskningen, leses opp under hovedforhandlingen i straffesaker?*, (LOR-2005-283) s. 295 flg.

⁶⁹ Andenæs, *Den europeiske menneskerettighetskonvensjon og norsk straffeprosess* (LOR-1992-375) s. 385.

⁷⁰ Side 296.

I vurderingen av hvorvidt vitnet er av avgjørende betydning vil i hovedsak den beskrivelse partene, aktor, eller siktede gir av vitnet og dets rolle i saken være de tyngste momentene i vurderingen. Disse kjenner saken, og formodningsvis også vitnet, best, og står således nærmest til å kunne uttale seg om dette spørsmålet. Retten vil normalt i liten grad kunne finne argumenter utover slik beskrivelse.

Det må også bemerkes at føring av avgjørende vitner ikke *"bør"* skje; dersom fjernavhør er eneste mulighet til å avhøre et slikt vitne, kan retten således bestemme at fjernavhør skal skje, selv om vitnet er av avgjørende betydning. Til syvende og sist må domstolen gjøre en konkret vurdering der hvor vitnets betydning må veies opp mot hvor nødvendig det er at avhøret skjer som fjernavhør.

Ifølge rettspraksis er vurderingen av hvorvidt et vitne er avgjørende, og om det kan føres, så vurderingspreget at den etter sin art var uangripelig etter daværende tvml. § 396.⁷¹ Dette må også gjelde for straffesaker, se tilsvarende regel i strpl. § 377. Tvisteloven har en annen begrensning i § 29-2. Partene kan ved skjønnsmessige vurderinger om *"forsvarlig behandling"* bare angripe avveiningen på grunnlag av at avgjørelsen er *"uforsvarlig eller klart urimelig."*

Etter forskriftens § 2, første ledd, siste punktum skal partene få uttale seg før beslutning om fjernavhør tas. Det kreves altså ikke samtykke eller forespørsel fra partene for at fjernavhør skal skje, selv om samtykke kan føre til at fjernavhør anses som ønskelig i det konkrete tilfellet. På samme måte kan mangel på samtykke fra partene føre til at fjernavhør ikke blir sett på som ønskelig. Etter § 3 skal vitnestevning følge de alminnelige regler for vitnestevning, og inneholde tid og sted for fremmøte, pålegg om å ta med identifikasjon, samt opplysning om sanksjon ved uteblivelse. Etter § 4 gjelder § 3 også for sakkyndige så langt det passer.

4.3.2 Forskrift av 2005

Denne forskriften er en prøveordning, der formålet er å gi regler til *"å avholde rettsmøter som fjernmøter og fjernavhør i straffesaker"*, se forskriftens § 1, første ledd. Forskriften gjelder kun de domstolene oppramset i annet ledd, i de rettssaler og lokaler der nødvendig

---

⁷¹ Rt-1995-1380; Rt-1998-297 s. 299.

utstyr er installert, se tredje ledd. Etter fjerde ledd skal øvrige domstoler, eller der utstyr ikke er tilgjengelig, benytte 1991-forskriften.

Etter 2005-forskriften § 6 annet ledd kan retten velge å benytte fjernavhør der dette er *”ubetenkelig tatt i betraktning formålet med avhøret og øvrige omstendigheter”*. Her er det tilsynelatende andre kriterier for fjernavhør enn i den eldre forskriften. I 1991-forskriften kreves det en positiv grunn til å benytte fjernavhør; avstand eller andre forhold, mens det i 2005-forskriften bare kreves at det ikke er noen grunn til ikke å velge denne muligheten. Det kan tenkes at denne utviklingen skyldes at teknologien, spesielt med tanke på overføring av data, på disse årene har endret seg kraftig, både når det gjelder brukervennlighet og kvalitet, og at det derfor er større grunn til å ta teknologien til hjelp.

Forskriften krever altså at fjernavhør skal være *”ubetenkelig”*. Dette er en meget høy terskel, og selv momenter som vanligvis ville hatt liten betydning kan være tilstrekkelig til å nekte fjernavhør. Det er som tidligere nevnt retten som bestemmer om fjernavhør skal skje, men også her skal partene ha anledning til å uttale seg jfr. § 6, tredje ledd. På grunn av ubetenkelighetskravet må det antas at det skal mye til for at domstolene skal foreta fjernavhør dersom en eller begge partene protesterer. Det må imidlertid tas det forbehold at retten mener partene har en reell grunn til å protestere, og at de ikke bare ønsker å få saken utsatt eller lignende. Dette kan også få virkning i motsatt retning; dersom begge parter ønsker at fjernavhør skal skje, må det nok mer til for å hindre dette.

Når det gjelder formålet med avhøret må dette kunne defineres som at retten får full forståelse av det den avhørte kan bidra med i saken, samt at retten kan vurdere vitnets troverdighet med den sikkerhetsgrad som retten finner nødvendig for den konkrete vitneforklaringen. Dette vil bety at typen fjernavhør kan få innvirkning på om fjernavhør skal tillates i den konkrete sak; dommerne kan få lettere tilgang, og bedre kvalitet, på informasjonen dersom fjernavhøret skjer ved videooverføring med høy kvalitet, sammenlignet med et avhør over telefon. Også forhold ved selve avhøret kan gjøre at fjernavhør er i strid med formålet med avhøret. Dette kan være relevant dersom det som ønskes bevist med vedkommende vitne krever at retten kan fysisk eller direkte samhandle med vitnet. Eksempler på dette kan være at retten av en eller annen grunn ønsker å se vitnets høyde eller for å se et sår vitnet har pådratt seg i forbindelse med saken.

Kravet om at fjernavhør må være ubetenkelig i forhold til "*øvrige omstendigheter*" er ganske vagt. Dette er sannsynligvis ment som en sikkerhetsventil mot den vide adgangen forskriften åpner for. Det vil si at retten aldri trenger å godkjenne ett fjernavhør de mener ikke bør skje, fordi avvisningsgrunnen ikke faller inn under bestemmelsen. Kriteriet vil bli utløst dersom det for eksempel er grunn til å tro at vitnet ikke kommer til å klare, eller ønske, å vitne i fjernavhør like sannferdig, like konkret, eller med samme innhold som i ett direkte avhør.

Dersom man sammenligner kravene til fjernavhør i 1991-forskriften og i 2005-forskriften vil nok de konkrete tilfeller fjernavhør kan tillates i stor grad være de samme etter begge regelsettene. Der fjernavhør er "*ønskelig*" vil det også ofte være "*ubetenkelig*", og dersom fjernavhør er betenkelig, vil det neppe være ønskelig. 2005-forskriften vil nok allikevel være videre; dersom fjernavhør er "*ubetenkelig*" er det ikke nødvendigvis "*ønskelig*", da sistnevnte krever en positiv grunn. I tillegg til det som er nevnt ovenfor om teknologisk utvikling, kommer også at 2005-forskriften er en prøveordning for et begrenset antall domstoler. Begrensningen her medfører som nevnt lavere investeringskostnader. Dersom regelens rettslige virkeområde i tillegg skulle bli innskrenket ville dette gitt domstolene dårligere grunnlag til å få prøvd ordningen, uten å ha en tilsvarende begrunnelse. Det er altså et ønske om en mer utstrakt bruk av fjernavhør etter 2005-forskriften, enn ved 1991-forskriften.

En annen forskjell fra 1991-forskriften er at 2005-forskriften ikke eksplisitt setter hinder for fjernavhør av vitner av avgjørende betydning. Som jeg kommer tilbake til nedenfor er kravet tatt med i tvisteloven. Det er imidlertid mulig at å føre et vitne av en slik betydning i enkelte tilfeller vil være et forhold som gjør fjernavhør betenkelig etter 2005-forskriftens § 6, annet ledd, slik at fjernavhør av avgjørende vitner også etter denne forskriften kan avskjæres. I følge forarbeidene er det forutsatt at det ved avhør av avgjørende vitner benyttes videoavhør.⁷² Ifølge domstoladministrasjonsrapporten har ingen av de som deltok i prøveprosjektet sagt at bruk av fjernavhør har hatt innvirkning på den forklaring som ble gitt.⁷³

Forskriftens § 6 femte ledd er nytt i forhold til 1991-forskriften; her kommer det frem at tolk kan delta ved fjernmøteteknikk. Deltakere i saken har krav på tolk dersom dette er

---

⁷² Ot.prp.nr.27 (2005-2006) s. 15.

⁷³ Side 12.

nødvendig, se domstollovens § 135 for andre språk, og § 137 om døve og stumme. Spesielt der det dreier seg om språk som ikke er utbredt i Norge kan det tenkes at det er vanskelig å finne noen som er kompetent til å være tolk. I enkelte tilfeller vil nok også behovet for tolk komme med relativt kort varsel. Å finne en tolk kan gjøres mye enklere dersom det åpnes for tolketjenester ved hjelp av fjernavhør. Ifølge forarbeidene må retten også her fastslå at slik bruk av fjernavhør er ubetenkelig.⁷⁴ Her er det imidlertid svært viktig at det må legges til rette for at siktede har muligheten til å kunne snakke privat med sin forsvarer, via tolken, dersom siktede og forsvarer ikke snakker samme språk. Dette må nok gjøres som når det er siktede som møter ved fjernmøte; rettssalen tømmes, med unntak av siktede, hans forsvarer samt tolken, se nedenfor om fjernmøte av siktede.

Ifølge domstolsadministrasjonsrapporten er det for tilfeller hvor vitner eller siktede med behov for tolk møter ved fjernmøte eller fjernavhør mer gunstig at tolken møter i rettssalen, og ikke sammen med den som deltar med telefon- eller videokonferanse.⁷⁵ Dette kommer av at det ifølge erfaringer gjort av deltakerne i prøveprosjektet er enklere for tolken å simultanoversette ved direkte oppmøte, mens ved fjernavhør blir tolkingen konsekutiv. Dette må tolkes som en anbefaling, og hindrer ikke for at tolken møter med vitnet dersom det skulle være mer praktisk.

Forskriftens systematikk når det gjelder tolker er noe merkelig. Tolkenes rolle i en rettssak er ikke som vitne, eller et bevismiddel; tolken skal assistere vitnet, eller andre, og retten til å forstå hverandre. Å si at tolken deltar ved fjernavhør blir derfor unaturlig, ettersom det ikke er tolken som blir avhørt. Det hadde vært mer naturlig å si at tolken møter via fjernmøte, som deltaker etter § 2, se nedenfor. Også ordlyden i § 6, femte ledd, "*fjernmøteteknikk*" ser ut til å lede tankene dit hen, tidligere er "*videokonferanseutstyr*" benyttet (se § 1 tredje og fjerde ledd), selv om det i begge tilfeller i hovedsak vil være det samme utstyret.

Begrunnelsen kan være at departementet mente det ville være mer gunstig at bruk av tolk må oppfylle kriteriene for fjernavhør, i stedet for fjernmøte. Først og fremst vil det ikke være nødvendig med siktedes samtykke til at tolken ikke møter direkte, så lenge det dreier seg om fjernavhør og ikke fjernmøte, se nedenfor. Ettersom det sjeldent vil være problematisk eller betenkelig å føre tolker ved fjernavhør, har siktede heller ikke et reelt behov til å kunne

---

⁷⁴ Ot.prp.nr.27 (2005-2006) s. 15.

⁷⁵ Side 14.

nekte fjernavhør av tolk. Det er også mulig at dette i tillegg åpner for at fjernavhør av tolk kan tolkes inn i 1991-forskriften, noe som ville vært ett lengre sprang dersom bruk tolk hadde blitt systematisert under fjernmøte.

Den geografiske grensen for møteplikt gjelder også etter 2005-forskriften, se § 7.

Forskriftens §§ 8 og 9 om vitnestevning for henholdsvis vitner og sakkyndige er lik 1991-forskriftens §§ 3 og 4.

4.3.3 Tvisteloven

Tvisteloven åpner i § 21-10 for fjernavhør av parter, sakkyndige og vitner dersom "*direkte avhør ikke lar seg gjennomføre eller er spesielt byrdefullt eller kostnadskrevende.*" Etter denne bestemmelsen kan altså også parter fjernavhøres; 1991-forskriften åpnet ikke for fjernavhør av partene i det hele tatt, mens etter 2005-forskriften vil dette måtte gjøres ved fjernmøte, se punkt 4.4.1. Hvem som avhøres vil nok nødvendigvis heve eller senke terskelen for fjernavhør; det skal nok mer til for å tillate fjernavhør av partene, enn for vitner. I forarbeidene til tvisteloven er det imidlertid sagt at bortfallet av den geografiske begrensningen (se over) medfører at det bør være en "*relativt vid adgang*" til å foreta fjernavhør av parter og vitner.⁷⁶

Her er det altså ett tredje sett med kriterier; for å tillate fjernavhør må direkte avhør være helt umulig eller vanskelig å foreta. Dette skiller seg fra den mer åpne regelen i 2005-forskriften, der fjernavhør måtte være "*ubetenkelig*", til et noe strengere og lovbundet krav. Også her vil begrunnelsen være at 2005-forskrift er relativt vid ettersom det var en prøveordning. Også i forhold til 1991-forskriften er tvistelovens kriterier mer konkrete, og det er nok mulig at tvisteloven medfører en innsnevring også i forhold til denne forskriften, da direkte møte ikke behøver å være umulig, eller "*spesielt byrdefullt eller kostnadskrevende*", for å være "*ønskelig*".

At avhør "*ikke lar seg gjennomføre*" må tolkes dit hen at det er tilnærmet umulig, for eksempel ved at vitnet ikke kan forlate ett sykehus. Bestemmelsen åpner imidlertid også for noe mindre ubeleiligheter, men også disse må altså være av spesiell art. Dette setter opp en relativt høy terskel, det kreves mer enn bagatellmessige, dagligdagse eller lett

---

⁷⁶ NOU-2001-32 s. 111.

overkommelige hindre. Lovgiver gir også her gir positive kriterier for at fjernavhør skal tillates.

At fjernavhør kan tillates der direkte avhør vil være dyrt eller vanskelig henger igjen godt sammen med proporsjonalitetsprinsippet. Dette stemmer ekstra godt om man ser det i sammenheng med tredje punktum, der dette måles opp mot hvilken betydning saken har for partene. I tillegg kan vitnets betydning i saken ha innvirkning på hvilke byrder eller kostnader som må kreves for å tillate fjernavhør.

Når det gjelder *”byrdefullt”* kan dette tolkes på to måter. Den første er at det objektivt sett er vanskelig å gjennomføre direkte møte på grunn av diverse praktiske hindre. Den andre er en mer subjektiv forståelse, for eksempel at det for det konkrete vitnet ville medføre store psykiske påkjenninger av en spesiell art å måtte møte i retten. Dette ville nok vært mer anvendelig i en straffeprosessregel, ettersom straffesaker ofte er mer ubekvemme for vitner enn sivile saker, men regelen kan også tenkes i sivile saker av personlig karakter, som saker om arv, familie, oppsigelse og erstatning. Ettersom formålet med bestemmelsen er å tillate fjernavhør der det er nødvendig, må det antas at tolkningene ikke utelukker hverandre. Dersom domstolene møter ett hinder eller en påkjenning som kan være for stor til å foreta direkte avhør, er domstolen uansett den mest nærliggende til å vurdere dette.

Når det gjelder bestemmelsen om *”kostnadskrevenne”* må dette tolkes som kostnader både for partene og retten. Dersom for eksempel kostnadene ved å innkalle et vitne vil påfalle på en av partene, og således være kostnadsfritt for retten, eller omvendt, betyr ikke dette at kostnadene ikke er spesielt høye. Kostnadene må sees i sammenheng med sakens betydning generelt, og vitnets betydning i spesielt. Jo viktigere saken er, jo større bruk av tid og penger kan rettferdiggjøres til bruk av direkte føring av en vitneforklaring. Kostnader ved vitneførsel kan for eksempel være reisekostnader fra utlandet, eller kostnader i forbindelse med nødvendige sikkerhetstiltak før å frakte et fengslet vitne til retten.

Vitner kan avhøres ved fjernavhør etter tvl. § 24-1, tredje ledd, jf tvl § 21-10. Etter tvl. § 21-10 annet punktum bør fjernavhør ikke skje der vitnet kan være *”særlig viktig, eller hvor andre forhold gjør det betenkelig”*. Ved viktige forklaringer vil begrunnelse og momenter for tolkningen tilsvare det som tidligere er sagt om vitner av *”avgjørende betydning”* i 1991-forskriften. Betenkelige forhold må kunne sees i sammenheng med 2005

forskriftens "*øvrige omstendigheter*", men her er det bare sagt at ved slike forhold "*bør*" fjernavhør ikke finne sted. Det må imidlertid antas at det skal gode grunner til for å tillate fjernavhør der det er betenkelig.

For sakkyndige som har levert skriftlig redegjørelse til retten (se tvl. § 25-5, første ledd) er det eneste kriteriet for fjernavhør at ikke "*særlige forhold gjør det betenkelig*". Her har lovgiver, på samme måte som i 2005-forskriften, gitt adgang til fjernavhør med mindre noe taler imot. At det er noe friere adgang for fjernavhør av sakkyndige enn vitner har nok noe med den særposisjonen sakkyndiges forklaring er i som bevis; forklaringens bevisverdi kommer av den sakkyndiges kompetanse eller evner, samt at de er i utgangspunktet er upartiske (med forbehold for partsoppnevnte sakkyndige), mens vanlige vitner ofte har en eller annen tilhørighet eller sympati med en av partene, eller bare tilfeldigvis har tilegnet seg informasjon om en hendelse. Det er derfor mindre grunn til å putte den sakkyndige, som person, "under lupen", spesielt da han eller hun allerede i stor grad har kunnet redegjort for sitt syn i skriftlig form. I tillegg vil normalt brorparten av den sakkyndiges synspunkt komme frem av den skriftlige forklaringen; det som kommer frem av avhøret vil således dreie seg om tilleggsopplysninger og oppklaringer av uklarheter. Det er således liten fare for at feil som skyldes fjernavhør skal skje i disse tilfellene.

Tvisteloven har ikke samme systematikk som 2005-forskriften når det gjelder partene, det trenger ikke her skje med fjernmøte, da det åpnes for fjernavhør av partene. Dette er også spesifisert i reglene for partenes møteplikt og for partsforklaring, se henholdsvis tvl. §§ 23-1, første ledd og 23-2, første ledd. Dette betyr at i forhold til forskriftene er tvistelovens bestemmelse her noe videre. Dersom parten bare skal avhøres etter tvl. § 23-1 vil fjernavhør etter tvl. 21-10 være tilstrekkelig, men der parten skal være deltaker i ett rettsmøte må reglene om fjernmøte i tvl. § 13-1, annet og tredje ledd benyttes, se nedenfor.

Det er imidlertid ikke eksplisitt åpnet for at tolker møter ved fjernavhørsteknologi i tvisteloven. Dette kan virke som en snevrere regel enn i 2005-forskriften, som nevnt åpner denne forskriften for at fjernavhørsreglene benyttes også for tolker. Tvisteloven åpner kun for fjernavhør av vitner, sakkyndige og parter, se § 21-10. En tolk er verken et vitne eller en part, og passer heller ikke inn i definisjonen av sakkyndigbevis i tvl. § 25-1, da tolken ikke gir en fagkyndig vurdering av faktiske forhold i saken. Forarbeidene forutsetter imidlertid at

tolker kan fjernavhøres også etter tvisteloven.⁷⁷ Det er heller ikke oppstilt krav om at tolken skal møte direkte for retten i lovhjemmelen, se domstolloven §§ 135 og 137. Reglene om bevisføring vil nok ha en viss virkning, men ettersom tolken ikke er part i saken, og oversettelsen i seg selv ikke er et bevis, kan det således ikke stilles et krav om at tolken føres direkte for retten. Retten trenger ikke se tolkens ansiktsuttrykk og kroppsspråk, og de hensyn som taler for at vitner og parter normalt møter direkte for retten gjør seg ikke gjeldende i samme grad for tolker. At tolken møter for retten der det er mulig vil nok imidlertid være en fordel etter effektivitetsprinsippet, opplysningsprinsippet og bevisumiddelbarhetsprinsippet, og bør således være hovedregelen. Sett i sammenheng med uttalelsen i forarbeidene må dette føre til at det skal være tillatt å la tolker delta ved fjernavhørsutstyr dersom de øvrige kravene i tvl. § 21-10 er oppfylt.

I motsetning til forskriftene, forutsetter tvisteloven at fjernavhør skjer ved videooverføring, med lydavhør som alternativ der videoavhør ikke er tilgjengelig jf. tvl. § 21-10. I 1991-forskriften er telefonavhør hovedregelen, mens bildeavhør kan skje om tilgjengelig, jf. § 1. Forskriften fra 2005 sidestiller disse alternativene i § 6. Også her kan en si at dette skyldes teknologiens utvikling; videoavhørsutstyr er mer tilgjengelig nå enn i 1991, og at det som nevnt er planlagt å i større grad utstyre domstolene med videoavhørsutstyr. At 2005-forskriften går lengre enn 1991-forskriften kan imidlertid også begrunnes med at førstnevnte er et prøveprosjekt ovenfor noen få domstoler, noe som betyr relativt lave kostnader når det gjelder anskaffelse av utstyr, mens den eldre gjelder alle domstoler; dersom det ble krevd at fjernavhør skulle skje ved videoavhør i alle tilfeller allerede her ville dette medført vesentlig større kostnader.

Etter annet ledd, siste punktum kan det gis forskrift om fjernavhør.

4.3.4 Vurdering

Fjernavhør er først og fremst en forenkling av prosessretten, med hensyn som henger nært sammen med proporsjonalitetsprinsippet. I tilfeller hvor vitnet er langt fra den domstol som skal avgjøre saken vil det helt klart kunne være langt enklere og billigere for vitnet å møte opp hos den lokale domstol eller politistasjon. Dette er også tydelig at dette er noe av

---

⁷⁷ Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 233.

motivasjonen bak reglene, se for eksempel tvl. § 21-10 "*spesielt byrdefullt eller kostnadskreven*".

Noe som ikke eksplisitt er gjort rettslig relevant i prosessretten, men som allikevel er et viktig moment er den miljømessige fordelene fjernavhør kan gi. Man kan for eksempel spare miljøet for store mengder utslipp fra reiser med fly eller bil.

Et argument for å tillate fjernavhør er hensynet til vitnets sikkerhet. Dersom det for eksempel er fremsatt trusler mot vitnet, eller at oppmøte av annen grunn skulle medføre fare for vitnets liv eller helse, kan vitnet sikres ved å få muligheten til å møte på et ikke offentliggjort sted.

En annen mulighet hvor fjernavhør kan tenkes benyttet er ved avhør av spesielt sårbare fornærmede. For barn i sedelighetssaker er dommeravhør en mulighet, se strpl. § 239, første ledd. Avhør skjer da utenfor rettsmøte og blir normalt foretatt av "*særlig skikket person*", og tatt opp med bilde og lyd. Ifølge annet ledd kan regelens anvendelsesområde utvides der hensynet til vitnet tilsier det. Siktedes forsvarer skal normalt kunne overvære avhøret. Hensynet bak regelen er å gjøre prosessen lettere for barnet; bare det å skulle møte for retten kan nok oppleves som vanskelig for barn, spesielt med tanke på omstendighetene og de spørsmålene barnet må svare på. I tillegg kommer at barnet da må møte siktede ansikt til ansikt, noe som vil kunne være en svært traumatiserende opplevelse.

Det kan altså tenkes at fjernavhør også kan benyttes til dette formål; der det er ønskelig med en viss "barriere" mellom for eksempel et vitne eller fornærmede, og siktede, uten at denne barrieren trenger å være så stor som ved dommeravhør. Fjernavhør vil da fungere som en mellomting mellom dommeravhør og direkte oppmøte. Dette kan for eksempel være dersom et vitne oppfyller kriteriene for dommeravhør, men foretrekker å benytte fjernavhør, eller dersom dommeravhør ikke er mulig, men fjernavhør er det. Dette kan dreie seg om saker om voldtekt, langvarig mishandling eller andre svært traumatiserende handlinger.

Å ha muligheten til å benytte fjernavhør som substitutt for dommeravhør vil være ønskelig ettersom fjernavhør normalt i større grad enn dommeravhør ivaretar bevisumiddelbarhetsprinsippet og kontradiksjonsprinsippet. Dersom et slikt tilfelle skulle

komme for domstolen er det plausibelt at dette vil være et forhold som gjør fjernavhør ønskelig, jf. 1991-forskriften, eller ubetenkelig, jf. 2005-forskriften. For tvisteloven er nok det mest nærliggende tilfellet dersom retten kommer til at å møte til ett direkte avhør vil være *”spesielt byrdefullt”* for vitnet. I den tidligere nevnte utredningen om fornærmedes stilling i straffeprosessen er dette nevnt som en av mulighetene til å skåne *”særlig sårbare fornærmede.”*⁷⁸ Se også forarbeidene til tvisteloven.⁷⁹

Det må imidlertid påpekes at fornærmede ofte vil være et vitne av *”avgjørende betydning”*, og som således ikke bør føres ved fjernavhør etter 1991-forskriftens § 2 eller tvl. § 21-10. Det må her være en avveining der hensynene til fornærmede veies opp mot sakens opplysning. En slik drøftelse vil variere fra tilfelle til tilfelle, men de sentrale momenter vil være hvor stor bevisverdi fornærmedes forklaring har, alene og sett i sammenheng med de øvrige bevis, hvor belastende direkte møte vil være for fornærmede og hvor mye av bevisverdien som vil forsvinne ved at fjernavhør foretas.

Ifølge domstolsadministrasjonens rapport er *”redd for å møte”* oppgitt som begrunnelse på hvorfor fjernavhør var aktuelt i den enkelte sak i 11 av 172 tilfeller.⁸⁰ Senere i rapporten er det også gjengitt ett tilfelle hvor et sårbart vitne bare kunne møte ved videoteknologi, og dette beviset førte til at saken ikke ble henlagt.⁸¹

Bevisumiddelbarhetsprinsippet krever som nevnt at vitnet føres direkte for den dømmende rett. Hvorvidt fjernavhør skal anses å være umiddelbart for retten, eller ett unntak fra prinsippet er ikke klart. Hov sier at dette *”kan være en smakssak.”*⁸² Formålet med prinsippet er som nevnt ovenfor at retten selv skal kunne vurdere beviset. Ved videooverføring med god kvalitet vil informasjonen dommerne sitter igjen med være tilnærmet lik den de ville fått dersom vitnet skulle møtt personlig i retten. Ved telefonavhør risikerer man imidlertid for eksempel at vitnet leser opp en skriftlig erklæring eller lignende. Dette kan man til en viss grad motvirke med å foreta avhøret på de plassene som er nevnt i 1991-forskriften § 3 og 2005-forskriften §§ 3, jf. 6.

---

⁷⁸ NOU-2006-10 s. 159.

⁷⁹ Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 233.

⁸⁰ Side 16.

⁸¹ Side 18.

⁸² Hov, *Rettergang i sivil- og straffeprosess* (1. utg, 1999) s. 208.

Noe man risikerer er imidlertid at vitnet ikke blir grepet av situasjonens alvor, noe som de fleste nok vil bli om de må møte personlig i retten. En rettssak skal være høytidelig, og oppfordre aktørene til å opptre på en viss måte. Dette kalles gjerne solennitetshensynet.⁸³

Som nevnt ovenfor skal vitnet også ved fjernavhør gi forsikring, og formaner om å fortelle sannheten. Ved fjernavhør kan nok forsikringen og formaningen bidra til at vitnet forstår hva som er forventet av forklaringen, og hvordan det skal forholde seg. I de tidligere nevnte forarbeidene stilles det forslag om at kravet for forsikring bør fjernes, da dette oppleves som *”fremmed og unaturlig”* å foreta over telefon.⁸⁴ Justis- og politidepartementet tar avstand fra dette da dette er en fast tradisjon og slår fast alvoret i saken. En annen ting er at dersom vitner som deltok ved fjernavhør hadde blitt fritatt fra å gi forsikring ved vitneforklaring, ville det medført at vitnene ville blitt dømt etter en mildere straffebestemmelse dersom de skulle avgi falsk vitneforklaring, noe som ikke ville være ønskelig (sml. strl. §§ 163 og 166). Kravet til at vitnet avgir forsikringen stående (jf. strpl. § 131 og tvl. § 24-8, fjerde ledd) er det imidlertid gode grunner til at man sløyfer ved telefonavhør, da retten vanskelig kan håndheve dette. Ved videoavhør vil det imidlertid være lettere å kontrollere om vitnet står, og det er således lettere å se hensikten ved et slikt krav her.

Det er i enkelte tilfeller gitt en svært snever adgang til å føre anonyme vitner i straffesaker, se strpl. § 130a. Dette dreier seg etter første ledd om saker der tiltalen gjelder alvorlige forbrytelser, og det fryktes at dersom vitnets identitet blir gjort kjent kan vitnet eller nærstående stå i fare for at de skal bli utsatt for hevn eller lignende, eller at vitnet deltar skjult i andre etterforskninger. Etter annet ledd skal anonyme vitner bare benyttes dersom det er strengt nødvendig og ikke medfører vesentlige betenkningsproblemer. Det er bare for siktede vitnet anonymiseres. De øvrige av rettens aktører (med mulig unntak for forsvarer) skal ha tilgang til vitnets navn osv. Det er satt en høy terskel for føring av anonyme vitner, da det er svært vanskelig for siktede å forsvare seg mot noen man ikke vet hvem er, og det setter et hinder for full kontradiksjon.

Etter tredje ledd, alternativ c, kan det benyttes fysiske eller tekniske tiltak som anonymisere vitner. Dette kan være for eksempel enveisspeil, eller en skillevegg mellom siktede og vitnet. Også fjernavhør er her ett tenkelig tiltak, enten ved telefon (der stemmen endres ved hjelp

---

⁸³ Ot.prp.nr.27 (2005-2006) s. 10.

⁸⁴ Ot.prp.nr.45 (1993-1994) s. 3.

av et filter om nødvendig) eller ved videoavhør, der retten (eventuelt bare siktede) ikke kan se vitnet, eller at bildet er sensurert, mens vitnet kan se retten. Det bør være lav terskel til å benytte fjernavhør der vitnet skal anonymiseres, ettersom ulempene ved fjernavhør i liten grad vil være ulemper i disse tilfellene, snarere tvert i mot. Vitnets sikkerhet kommer her foran bevisumiddelbarhetsprinsippet, og at retten ikke kan se vitnets kroppsspråk, ansiktsuttrykk og lignende, vil her være en del av anonymiseringen. Fjernavhør vil nok derfor ofte være "*ønskelig*" (1991-forskriften § 2) og "*ubetenkelig*" (2005-forskriften § 6) i disse tilfellene.

Det er ingen krav om samtykke fra vitnet til å benytte fjernavhør, eller at vitnets mening i det hele tatt skal bli hørt, før avgjørelse tas. Det er tenkelig at enkelte vitner opplever det å måtte forholde seg til en fjernsynsskjerm og et kamera som vanskelig, ubehagelig eller til og med intimiderende. Dersom vitnet positivt skulle gi signaler i negativ retning, eller protestert, mot at avhøret skulle skje på denne måten, ville nok dette raskt kunne være en øvrig "*omstendighet*" som kan hindre fjernavhør. Det er imidlertid ikke alltid vitnet vil få en mulighet til å komme med en slik protest. Dommeren må her være sitt ansvar bevisst, og også vurdere den avhørtes syn på saken, spesielt dersom det skulle foreligge informasjon som kan tyde på at avhørte kan være negativt stilt.

Kontradiksjonsprinsippet er ivaretatt ved at reglene for vanlig vitneførsel opprettholdes også ved fjernavhør; partene skal ha samme rett, mulighet og adgang til å spørre ut vitnet som de har ved direkte avhør.

Videre er det spørsmål om fjernavhør kan anses som offentlig; dersom et vitne forklarer seg for retten vil tilhørere som oftest kunne både se og høre vitnet, mens ved fjernavhør ved bilde vil det som oftest bare være en skjerm som kun deltakerne i salen kan se, ikke tilhørerne. De har ikke samme behov som dommerne for å se vitnet, ettersom de ikke trenger å gjøre seg opp en mening om vitnets oppriktighet osv. Ved vanlig avhør vil uansett avhørte vanligvis sitte med ryggen til publikum, og det vil således også her være begrenset hvor mye tilhørerne kan utlede av kroppsspråk og ansiktsuttrykk. Tilhørerne vil normalt kunne høre vitnet, og dette må være tilstrekkelig. Ved telefonavhør vil dommerne og tilhørerne få samme inntrykk av vitnet.

Det er som tidligere nevnt retten som bestemmer hvorvidt fjernavhør skal benyttes eller ikke, partene trenger ikke å kreve dette, og deres protester er ikke nødvendigvis nok for å hindre fjernavhør. Dette passer dårlig med disposisjonsprinsippet i sivile saker; partene skal ha kontrollen over sin egen sak. Dette oppveies imidlertid noe med rettighetene partene har på å få uttale seg om fjernavhør før avgjørelsen tas. Dersom partene er enige vil nok rettens oppfatning i de fleste tilfeller i stor grad sammenfalle med partenes, ettersom partene og rettens interesser til en viss grad vil være de samme. Dersom fjernavhør skulle vært avhengig av partenes samtykke kunne dette gi mulighet til å trenere saksgangen, eller i verste fall føre til at viktige vitner ikke blir ført. Det er uansett rimelig å tro at retten tar partenes anmodninger alvorlig, og nekter eller tillater fjernavhør dersom gode grunner taler for det.

Kriteriene i bestemmelsene er vage, og overlater i stor grad til retten å vurdere hvilke momenter som må vektlegges. Dette passer godt sammen med fri bevisførsel, og minsker sjansene for at et fjernavhør som tilfeldigvis havner utenfor en bestemmelse avskjæres uten en objektiv grunn, eller omvendt. Dersom fjernavhør er fordelaktig eller nødvendig for å føre ett vitne, vil nok dette kunne falle under rettens ansvar for sakens opplysning. Det kan således bli en plikt for retten å gjennomføre fjernavhør. Det betyr at det i den konkrete saken kan være en saksbehandlingsfeil dersom retten ikke tillater eller foreslår fjernavhør, se tvl. § 29-21, første ledd og strpl. § 343, første ledd.

Det kan imidlertid argumenteres for at kriteriene for bruk av fjernmøte burde komme frem i lov eller forskrift i større grad enn det gjør i dag. Ved fastere bestemte kriterier vil det være enklere for partene å vite hvorvidt fjernavhør er en aktuell avhørsmetode i den konkrete saken, og således skape større forutberegnelighet. Løsningen som er valgt vil imidlertid føre til at domstolen lettere kan komme til rett resultat, på bakgrunn av det som er relevant i den konkrete saken. Dersom reglene var mindre vage ville domstolens mulighet til å velge fjernavhør være begrenset til det departementene, eller lovgiver, kunne forutse som relevante momenter. Hensynet til sakens opplysning kommer altså her foran hensynet til partenes forutberegnelighet.

Ett annet viktig moment er hvorvidt fjernavhør kan foretas på en sikker måte. Rettssaker er som nevnt som hovedregel offentlige, men kan også helt eller delvis holdes hemmelig for offentligheten. Dersom noen klarer å bryte seg inn i dataoverføringen, og slik får tilgang til

informasjon vil dette være alvorlig. Dette kan for eksempel dreie seg om personlige opplysninger, driftshemmeligheter eller andre forhold. Det er også en fare for at slike videoer for eksempel legges ut på internett dersom de faller i gale hender. Det er selvsagt ikke bare ved fjernavhør og fjernmøter dette er et problem, det kan også plasseres skjulte kameraer i rettssalen, men fjernavhør og fjernmøte vil nok kunne være spesielt utsatt. Det er derfor svært viktig at teknologien blir lagt til rette slik at overføringen kan bli tilstrekkelig sikret og kryptert. Det bør også være en lav terskel for strafferettslige reaksjoner dersom et slikt misbruk skulle skje.

Fjernavhør medfører noen fordeler for domstolene, saker kan lettere berammes eller faktum lettere belyses, men i hovedsak vil fjernavhør medføre ekstraarbeid, spesielt administrativt, se over. I følge domstoladministrasjonsrapporten⁸⁵ fører videokonferanse til raskere beramning av sakene i bare 8 av 86 tilfeller, i de resterende var beramningen upåvirket (72), eller ikke oppgitt (6).

Det er tidligere sagt at fjernavhør og fjernmøte kan medføre betydelige besparelser. Ifølge rapporten vil dette gjennomsnittlig dreie seg om omtrent 12 timers reise og 6 900 kr i reiseutgifter.⁸⁶ Dette vil i hovedsak dreie seg om besparelser for politiet, advokater og parter. Rapporten sier videre at dersom utstyret brukes 16 ganger årlig eller mer, vil investeringskostnadene "tjenes inn". Som det blir fremhevet i rapporten blir dette noe misvisende, da det ikke er de som står for investeringen som tjener på at utstyret blir brukt, men snarere partene, og spesielt politiet. Denne inntjeningen vil imidlertid være samfunnsøkonomisk, og åpne for billigere og enklere tilgang til domstolene for partene, samt la politiet benytte sine midler mer effektivt.⁸⁷

Man kan altså si at fjernavhør vil være en avveining der man på den ene siden har ønsket om at beviset blir ført på best mulig måte, og at beviset føres på en billig og effektiv måte på den andre. Som oftest vil fjernavhør være et utslag av proporsjonalitetsprinsippet, men i noen tilfeller vil det være det beste tilgjengelige beviset.

---

⁸⁵ Side 20.

⁸⁶ Side 25.

⁸⁷ Side 23-25.

4.4 Regler og vilkår for fjernmøte

4.4.1 Forskrift av 2005

For det første er det noe uklart hvem som kan delta i fjernmøte etter 2005-forskriften. Det må her tolkes hva som menes med "deltakerne" i forskriftens § 2. Om man ser regelen i sammenheng med forskriftens § 6 om fjernavhør kan i alle fall vitner, sakkyndige og tolk utelukkes. De som da blir igjen er først og fremst partene, herunder også siktede. I tillegg kommer deres advokater, fornærmede som er part i saken, samt dommerne. Det mest nærliggende er nok at partene eller siktede ikke møter personlig i retten, og forskriften ser også ut til å legge opp til dette.

Videre er det gitt en liste over hvilke tilfeller fjernmøte skal tillates. Dette er imidlertid ikke en uttømmende liste for når fjernmøte kan anvendes. Forarbeidene sier at loven (og i overført betydning, forskriften) åpner for utvidet bruk av denne type avhør og møter, men er *"for øvrig uten betydning for om det ellers er anledning til å beslutte bruk av fjernmøteteknologi."* Jeg kommer tilbake til når fjernmøte kan skje utenfor forskriften.

Forskriften inneholder ennå regler om fjernmøte i sivile saker, se § 2 annet og tredje ledd som sier at fjernmøte kan skje ved saksforberedelse og, dersom partene samtykker, i hovedforhandling og ved inngåelse av rettsforlik etter rettsmegling, etter en forskrift om rettsmegling som ble opphevet ved innføring av den nye tvisteloven⁸⁸. Disse leddene skulle fjernes ved de tidligere nevnte endringene i forbindelse med ny tvistelov, men dette er ikke gjort da endringene må avklares med departementet, noe som i skrivende stund ikke er utført. Dette må nok regnes som en formalitet, og ettersom den nye tvisteloven er trådt i kraft er nok reglene uten noen reell betydning. Begrunnelsen når fjernmøte kunne skje i sivile saker må nok være at det ikke avsies noen dom under forberedelsen, og at eventuelle feil kan rettes opp senere i prosessen, samt at det som blir sagt i fjernavhør ikke får direkte virkning for resultatet. Heller ikke for rettsmegling kunne det avsies dom, bare rettsforlik der partene ble enige, se forskriften om rettsmegling § 6. Ettersom partenes samtykke ble krevd for fjernmøte, blir den eventuelle faren for feil og justismord på bakgrunn av teknologien

---

⁸⁸ FOR-1996-12-13 nr. 1144: Forskrift om forsøksordning med rettsmekling. Opphevet av FOR 2007-12-21 nr 1607: Forskrift om endring i forskrift om undersøkelseskommisjoner etter sjøfartsloven, påtaleinstruksen og enkelte andre forskrifter (tilpasning til ny tvistelov). Punkt V.

minimert. Etter tvl. § 21-10 kan parter som nevnt nå avhøres gjennom vanlig fjernavhør i sivile saker.

Forskriftens § 2 fjerde ledd (annet ledd etter endring) dreier seg om fjernmøte i straffesaker. Dette kan skje i to typer saker; fengslingsforlengelse etter strpl. § 185, tredje ledd og i tilståelsessaker etter strpl. § 248. Strpl. § 185 tredje ledd sier at siktede har rett til å være tilstede ved forlengelse av varetektsfengsling, og at dette kan omgjøres til en plikt. I denne type saker er rettens arbeid stort sett begrenset til å fastslå hvorvidt betingelsene for varetekt fortsatt er tilstede. Etter strpl. § 185 fjerde ledd har også påtalemyndigheten en begrenset mulighet til å ikke møte for retten i denne type avgjørelser, der deres tilstedeværelse ikke er påkrevd. Tilståelsessaker etter strpl. § 248 er en forenklet prosess i mindre alvorlige tilfeller hvor tiltalte har gitt en uforbeholden tilståelse, og retten finner en slik forenklet prosess ubetenkelig. Dette alternativet forutsetter altså at tiltalte har tilstått, noe som betyr at skyldspørsmålet som oftest kan avgjøres relativt enkelt, samt at det dreier seg om relativt lave strafferammer.

Disse to sakstypene krever en mindre granskende prosess da sakene ikke er av spesielt alvorlig karakter. Faren for feil som kan begrunnes i at siktede deltar med fjernmøte er således vesentlig mindre i disse tilfellene, enn ved for eksempel vanlig hovedforhandling. Når det er sagt kommer det imidlertid frem av forarbeider til forskriften at denne begrensning i sakstyper ikke nødvendigvis er permanent, men at det i alle fall til prøveordningen er over, er vurdert best å begrense fjernmøte til de mindre alvorlige rettsmøtene.⁸⁹ Lovhjemmelen til forskriften, domstolloven § 143, inneholder også mulighet til å kunne innføre fjernmøte for alle varetektsfengslinger, ikke bare ved forlengelse av varetekt. I følge forarbeidene er dette gjort for at det skal være enklere å kunne utvide forskriften, dersom det skulle bli ønskelig.⁹⁰ Det er derfor ikke umulig at antall tilfeller hvor fjernmøter kan foretas vil øke i fremtiden. Som jeg skal komme tilbake til er det imidlertid også i den nye tvistelovens regler enkelte begrensninger for i hvilke tilfeller fjernmøte kan skje. Det er liten grunn til å tro at reglene i straffeprosessen vil åpne for fjernmøter i større grad enn i sivilprosessen. Dette skyldes at

---

⁸⁹ Ot.prp.nr.27 (2005-2006) s. 10.

⁹⁰ *ibid.* s. 14.

fjernmøte i straffesaker vil kreve bedre begrunnelse enn i sivile saker, ifølge den tidligere nevnte odelstingsproposisjonen.⁹¹

I tillegg til en avgrensning av i hvilke rettsmøter fjernmøte kan holdes er det tre kumulative vilkår; etter bokstav a må siktede samtykke til fjernmøte, punkt b krever at retten må finne det *"ubetenkelig tatt i betraktning formålet med rettsmøtet og øvrige omstendigheter"*, og etter punkt c må *"rettsmøtet ellers ville medført omkostninger eller vanskeligheter, som ikke står i rimelig forhold til betydningen av at siktede møter."*

Det andre av disse kriteriene, at fjernmøte er ubetenkelig, er likt det som er oppstilt i forskriftens regler om fjernavhør (se ovenfor). De samme hensyn vil nok gjøre seg gjeldende også her.

Formuleringen i bokstav c ser ut til å forutsette at det er siktede som deltar ved fjernmøteteknologi. Dette ser imidlertid ikke ut til å være ment som et kriterium, eller et hinder for at andre enn siktede kan møte ved fjernmøte, ettersom denne delen av bestemmelsen ellers tar sikte på å regulere hvorvidt fjernmøte er ønskelig i det konkrete tilfelle. Som nevnt er det i første ledd bare oppstilt krav om at vedkommende må være en *"deltaker"* i rettsmøte. I følge domstoladministrasjonsrapporten er det *"flere eksempler på at tolk, forsvarer og aktor deltar per videokonferanse"*.⁹² Det er bare vitner, sakkyndige og tolker som kan fjernavhøres etter forskriftene (se ovenfor). Eneste måten aktor kan delta i videokonferanse blir derfor ved fjernmøte. Slikt møte er bare mulig dersom *"betydningen av at siktede møter"* i forskriften tolkes som *"betydningen av at deltakeren (som skal delta ved hjelp av fjernmøteteknologi) møter."*

Ellers vil kriteriet være en avveining mellom effektivitet og forsvarlig saksbehandling. Noe tilsvarende krav er ikke å finne til fjernavhør etter 2005-forskriften, men det er imidlertid tatt inn i tvistelovens regler for fjernavhør, som nevnt over. Når det gjelder *"omkostninger"* må nok det tolkes på samme vis som *"kostnader"* i tvl. § 21-10, mens kriteriet *"vanskeligheter"* vil tilsvare det som er sagt ovenfor om *"ulemper"*.

Nytt her er imidlertid at denne bestemmelsen er den eneste som eksplisitt krever at siktede samtykker. Dette henger sammen med at siktede står i en spesiell situasjon, også

---

⁹¹ ibid. s. 10.

⁹² Side 9.

prosessuelt. Det mest vanlige ved fjernmøte er nok i aller høyeste grad at det er siktede som ikke møter personlig, med eller uten advokat. Siktetes forklaring er også ofte ett av de viktigste bevisene, ettersom han eller hun som oftest står nærmest til å kunne forklare seg, har best overblikk over faktiske hendelsesforløp, samt forhold som er nærmest umulig å oppfatte for ett tilfeldig vitne, som forsett, hensikt og tilregnelighet. I tillegg er det svært viktig at siktede får tilstrekkelig innsyn i egen prosess, slik at de selv kan vurdere hvorvidt deres rettsikkerhet er ivaretatt, og saken gjennomgått på en god og betryggende måte. Dersom siktede bare hadde hatt en uttalelsesrett som ved fjernavhør, og fjernmøte kunne foretas mot siktetes vilje, ville vedkommende kanskje få mindre tiltro til retten. Dette ville igjen føre til flere anker. Å kreve samtykke fra siktede kan imidlertid være en sjanse for siktede til å trenere saken, ettersom siktede selv relativt sjeldent får en fordel av at noen møter ved fjernmøte.

Denne regelen er i følge domstolsadministrasjonens rapport kritisert mye av blant annet påtalemyndigheten og domstolene.⁹³ Påtalemyndigheten har rapportert at det er ofte vanskelig å få siktede eller forsvarer til å gi et klart svar, og at det sjeldent blir gitt samtykke. Ifølge rapporten setter manglende samtykke en stopper for fjernmøte i omtrent tre av fire tilfeller. Som nevnt ovenfor vil dette medføre merarbeid for påtalemyndigheten og retten. Det er derfor foreslått av flere tingretter og politidistrikt at kravet til samtykke skal fjernes fra bestemmelsen.⁹⁴ Forsvarergruppen av 1977 mener at siktetes samtykke fortsatt bør være nødvendig, blant annet for å bedre sikre mulighetene for advokat og siktede til å samtale privat under møtet.⁹⁵ I forarbeidene blir det også presisert av et høringsorgan at varetektsfengsling er det mest inngripende tvangsmidlet i straffeprosessen. Det blir på samme sted lagt avgjørende vekt at siktede ikke skal oppleve press om å møte ved fjernmøteteknologi, samt at det ikke er ønskelig at siktede godtar fjernmøte, om grunnen for dette er at vedkommende ikke er klar over at hovedregelen er rett til å møte direkte for retten.⁹⁶

---

⁹³ Se side 9 flg.

⁹⁴ Se rapporten side 10.

⁹⁵ Se side 11.

⁹⁶ Ot.prp.nr.27 (2005-2006) s. 14.

En ulempe ved at siktedes samtykke er nødvendig, er at det er en mulighet for at siktede utnytter denne rettigheten til for eksempel å stille betingelser for at samtykke skal gis.⁹⁷ Dette vil nok imidlertid dreie seg om et marginalt antall tilfeller, og er nok ikke i seg selv et stort nok problem til å avskaffe kravet til siktedes samtykke.

I Sverige ble det ved en lovendring 1. april 2007 gjort slik at siktedes samtykke ikke lengre er nødvendig, og det er nå opp til dommeren å avgjøre om fjernmøte skal avholdes. I et prøveprosjekt er to tingretter og det tilhørende fengsel utstyrt med fjernmøteutstyr. Videokonferanse avholdes her i tre av syv fengslinger, og etter lovendringen blir videokonferanse benyttet i 80 % av sakene i disse domstolene.⁹⁸

Etter § 2, fjerde ledd bør partene eller siktede ha anledning til å uttale seg før avgjørelse om fjernmøte tas. Denne regelen har mistet noe av sin betydning ettersom forskriften ikke lengre gjelder sivile saker, og siktedes samtykke eksplisitt er krevd i straffesaker. Noe som allikevel er interessant er at ordet "bør" er benyttet; i de tilsvarende bestemmelsene for fjernavhør i begge forskriftene er "skal" benyttet. Ut fra det som er sagt om disposisjonsprinsippet og kontradiksjonsprinsippet skal det nok sterke grunner til at partene eller siktede ikke skulle få gitt uttrykk for sin mening om fjernmøte.

Siktedes forsvarer kan etter 2005-forskriftens § 4, syvende ledd, møte personlig i retten, eller sammen med siktede, og slik delta ved fjernmøteteknologi. Retten kan også bestemme at forsvarer skal møte med siktede på sted anvist for fjernmøte, der retten finner det betenkelig at siktede ikke er sammen med sin forsvarer.

Dersom forsvarer møter i retten, mens siktede deltar via fjernmøte er det særdeles viktig at siktedes rett til å få konferere privat med sin forsvarer blir overholdt, se strpl. § 94, hvor siktede gis retten til å la seg bistå av forsvarer igjennom hele saken. Det er imidlertid gjort unntak for denne rettigheten under siktedes forklaring i strpl. § 93. I et informasjonsark⁹⁹ om fjernavhør fra domstolsadministrasjonen, som formodningsvis skal sendes til de som skal avhøres ved fjernavhør eller delta ved fjernmøte, er det sagt at dersom siktede og hans forsvarer har behov for å prate med hverandre, skal alle forlate rettssalen. Det kommer også frem av domstoladministrasjonens rapport at denne rettigheten er noe som siktede og

---

⁹⁷ *ibid.* s. 13.

⁹⁸ Se domstoladministrasjonsrapporten side 27.

⁹⁹ Domstoladministrasjonen *Deltakelse i rettsmøte via videokonferanse.*

forsvarer bør få bedre informasjon om, for å bidra til at siktede skal samtykke til fjernmøte i flere tilfeller.¹⁰⁰ Det er også tenkelig at man i slike tilfeller kunne benyttet tekniske løsninger som lar siktede og forsvarer kommunisere, og således slippe å tømme rettssalen. For eksempel kan man tenke seg at øyeblikkelige tekstbeskjeder og bilder sendes til skjermer som bare siktede og forsvarer kan se, eller at lyden bare kommer til høretelefoner siktede og forsvarer har på seg.

Forskriften sier ingenting om hvorvidt forsvarer kan møte ved fjernmøteteknologi om siktede møter i retten. Forskriftens § 2 stiller bare krav om at vedkommende må være en "deltaker" i møtet. Det er ingen tvil om at en forsvarer deltar i en rettssak, men ettersom forsvareren kun gjør dette på vegne av sin klient er svaret allikevel ikke helt klart. Dersom man ser på tilfellene hvor fjernavhør eller -møte skal benyttes, kan en se at mange av typetilfellene passer dårlig når det er tale om en advokat; ved sykdom som gjør det umulig for advokaten å møte er det nærliggende å tro at han vil sykemelde seg, med det resultat at saken blir utsatt, eller ved lengre tids sykeopphold at siktede får ny forsvarer. At forsvarer skulle være fengslet eller av andre tilsvarende grunner ikke kan møte forekommer nok ganske sjelden.

At forsvarer ikke møter direkte vil imidlertid i seg selv kunne være en av de betenkelige "øvrige omstendigheter" som hindrer fjernmøte jf. forskriftens § 2 fjerde ledd bokstav b, og vil nok bare i helt spesielle tilfeller være en reell mulighet. Domstolsadministrasjonens rapport forutsetter imidlertid for at advokaten kan møte ved fjernmøte, se rapporten side 5. Dette kan ikke vektlegges spesielt tungt, da dette bare er nevnt som en oppramsing av hvem som kan ha nytte av fjernavhør og fjernmøte, uten noen form for drøftelse. Forsvarere kan altså møte ved fjernmøte, men dette bør begrenses til der direkte møte ikke er mulig.

Heller ikke dommerne er eksplisitt nevnt som enten unntatt eller tillatt som deltakere ved fjernmøte. Det kan her tenkes at hele dommerpanelet eller en av flere dommere møter ved hjelp av fjernmøteteknologi. Som for forsvarer er dette imidlertid i de fleste saker ikke aktuelt. Det er nok nærliggende å slå fast at det nokså sjeldent vil føre til "urimelige omkostninger eller vanskeligheter" at dommeren møter ved sin faste plass. Dersom fagdommer ikke kan møte, kan denne få stedfortreder etter domstoloven § 62. Om en av

---

¹⁰⁰ Side 10.

meddommerne ikke kan møte, kan det enten benyttes en oppnevnt varadommer der dette er relevant, se domstollovens § 92 første ledd, ellers kan det trekkes en ny meddommer etter samme paragrafs annet ledd.

Dersom det mot formodning skulle dukke opp et tilfelle hvor en dommer ønsker å møte ved fjernmøteteknologi, vil det også her være fare for at denne møteformen ikke er ubetenkelig. Dommerne har en spesielt viktig oppgave, og da spesielt fagdommeren der denne er rettens formann. Dommeren skal da i tillegg skal være prosessstyrende (se domstolloven § 123) og bør således i aller høyeste grad være tilstede. Det har også oppstått tilfeller der det er blitt avslørt at dommere ikke fulgte tilstrekkelig godt med i saken; faren for dette er nok betydelig større dersom dommeren ikke deltar direkte i saken. I tillegg kan igjen nevnes ønsket om at den som møter for retten skal kunne oppfatte sakens alvor, og at denne effekten kan bli mindre dersom dommerne bare er tilstede via en skjerm. Verken forskriften eller loven setter altså opp hindre for at dommerne skal delta ved fjernmøte, men av de hensyn som her er nevnt bør i så fall dette bare gjøres i de tilfellene en normal rettssak vil være helt umulig.

Det kan imidlertid her nevnes at i det tidligere nevnte svenske prøveprosjektet er det en noe mer omfattende variant av fjernmøte, med en treparts konferanse. Dette betyr at dommerne, siktede og aktoratet alle sitter hver for seg, slik at alle deltar med fjernmøteteknologi. Dette kan gjøres i forhandlinger om varetekt der siktede sitter i fengsel, se Blom.¹⁰¹ Begrunnelsen for denne løsningen er ifølge Blom et utslag av partslikhetsprinsippet; siktede skal føle at de er likestilt med påtalemyndighetene.

En annen aktør i straffesaker som må vurderes opp mot fjernmøte, og som muligens er et mer praktisk eksempel, er i de tilfellene fornærmede er part i saken, se strpl. §§ 404, 428 og 415. Fornærmede er i denne type saker mer enn et vitne, og må betraktes som "deltaker" i rettsmøtet. Fornærmede som er part i saken kan således ikke fjernavhøres, men må delta ved fjernmøte, om de øvrige kriterier er oppfylte. Her vil imidlertid fornærmede være avhengig av siktedes gunst, for å få samtykke til fjernmøte. Det er svært lite ønskelig at siktede slik settes i en posisjon hvor de kan utøve "makt" ved å bestemme hvordan fornærmede skal møte, spesielt i saker med såkalte sårbare fornærmede (se over). Dette

---

¹⁰¹ Side 33.

kan også føre til at den tidligere nevnte følelsen av at siktede blir prioritert foran fornærmede blir sterkere.

I rapporten fra domstoladministrasjonen er det i tillegg forutsatt at siktede kan møte ved fjernmøte dersom loven åpner for at siktede ikke behøver å være tilstede, se strpl. § 281.¹⁰² Denne bestemmelsen dreier seg om saker hvor det blir lagt ned påstand med lav straff (eller for eksempel krav om inndragning av førerkort eller mortifikasjon)¹⁰³ og siktede ikke er nødvendig for sakens opplysning, se første ledd. Dette forutsetter imidlertid at siktede enten samtykker, uteblir uten gyldig forfall, eller unnviker etter forkynnelse av tiltalebeslutningen, se annet ledd. I forbindelse med fjernmøte vil det første alternativet alltid være en mulighet, mens det andre bare vil komme til virkning i relativt spesielle tilfeller. Annet alternativ vil nemlig bare være anvendbart der siktede ikke kan møte i retten, uten å ha gyldig forfall, men kan møte med fjernmøte. Dette kan for eksempel være ett telefonmøte, der retten finner det ubetenkelig at siktede møter i eget hjem. Dette er imidlertid ikke særlig praktisk. Tredje alternativ vil ikke kunne anvendes her; dersom siktede unnviker, vil fjernmøte være like umulig som å føre siktede direkte for den dømmende rett.

Det er imidlertid ikke lovfestet noen hjemmel til fjernmøte i disse tilfellene, men som nevnt over er ikke forskriften uttømmende. I forarbeider sies det også at *"I de tilfeller hvor loven åpner for å avgjøre en sak uten at siktede er til stede, men siktede skal varsles og få anledning til å møte, er det naturlig at siktede kan samtykke i å delta gjennom fjernmøte."*¹⁰⁴ Et annet eksempel der ulovfestet fjernmøte kan komme til anvendelse er saker om besøksforbud, se strpl. § 222a, sjette ledd.

Hensyn for å tillate fjernmøte i en slik situasjon er at det er bedre at siktede møter ved fjernmøte, enn at de ikke møter i det hele tatt. Dersom siktede ønsker å møte ved fjernmøte, eller dette er eneste mulighet, må det kunne åpnes for fjernmøte også i disse tilfeller. Videre vil det være et moment at dette er begrenset til saker der det er lagt ned påstand med lav straff, eller med lave strafferammer, noe som igjen vil sikre at feil ikke vil skje i store eller alvorlige straffesaker. Ettersom siktedes samtykke er krevd, blir også fjernmøte betydelig mindre risikabelt. I tillegg må det nok oppstilles et krav om at retten

---

¹⁰² Side 18.

¹⁰³ Andenæs, *Norsk straffeprosess* Bind I (3. utg, 2000) s. 392.

¹⁰⁴ Ot.prp.nr.27 (2005-2006) s. 14.

finner fjernmøte ubetenkelig, eller en tilsvarende norm. Ettersom alternativet her ofte vil være at siktede ikke møter, vil nok retten ofte komme til at fjernmøte i disse tilfeller ikke er betenkelig. Dersom det åpnes for fjernmøte av siktede i disse tilfeller vil det nødvendigvis være åpnet for fjernmøte av andre deltakere i rettsmøtet, i den grad forskriftens regler for øvrig åpner for dette.

4.4.2 **Tvisteloven**

Tvistelovens hovedregel om fjernmøte er § 13-1 annet og tredje ledd. Den som skal delta ved fjernmøte må være en *"deltaker"*. Dette er samme krav som i 2005-forskriften, og må nok tolkes på samme måte, selvsagt med den begrensning at det her kun er tale om sivile saker. Det er således ikke siktede, men partene som deltar i fjernmøte etter denne bestemmelsen.

Det er som nevnt ikke eksplisitt sagt hva som menes med fjernmøteteknikk i denne loven. I forarbeidene står at møtet skal skje *"ved at aktørene deltar ved bruk av telefon, videokonferanseteknikk eller annen teknisk innretning."*¹⁰⁵ Dette kan sees i sammenheng med den tidligere nevnte tvl. § 21-10 annet ledd, noe som forutsetter lyd og bilde, mens kun lyd også kan brukes der det vil oppfylle vilkårene. Forarbeidene ser imidlertid ut til å forutsette at bildekonferanse bare skal kreves der retten finner det nødvendig etter kravet om forsvarlig saksbehandling. Dersom bildekonferanse kreves, men ikke er tilgjengelig må møtet skje med personlig oppmøte.

Hva som menes med *"annen teknisk innretning"* er ikke klart. Noe tilsvarende finnes ikke i de øvrige bestemmelsene om fjernavhør og fjernmøte. Etter ordlyden blir det her åpnet for en vid adgang til alternativer til telefon- og videoavhør, for eksempel ville tekstmeldinger, eller tekstsamtaler over internett mellom retten og parten oppfylle kravet. Samtalen måtte imidlertid bli opplest for retten, jf. muntlighetsprinsippet. Dette kan imidlertid ikke være hva departementet har ment med sin uttalelse. For at et slikt alternativ skal være aktuelt å benytte til fjernmøte må det i alle fall kreves at det ivaretar de prinsipper og hensyn nevnt ovenfor, minst i samme grad som telefonmøter. Noe slikt alternativ har ikke vært behandlet av noen annen kilde. Departementet har nok ment å inkludere eventuelle fremtidige løsninger, som ikke naturlig ville falle inn under *"videokonferanseteknikk"*.

---

¹⁰⁵ Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 411.

I bestemmelsens tredje ledd er det avgjort når fjernmøte kan tillates. Etter punkt a kan dette gjøres dersom fjernmøte er hjemlet direkte i bestemmelsene, etter punkt b når partene samtykker.

Et eksempel på det første alternativet er tvl. § 9-4 tredje ledd. Her kommer det fram at møter etter bestemmelsens annet ledd kan gjøres ved fjernmøte. Dette dreier seg om rettsmøter under saksforberedelsen, og det skal her bestemmes om forskjellige prosessuelle regler skal benyttes osv. Se også tvl. § 9-5, tredje ledd. Etter tvl. §§ 29-14, tredje ledd og 30 8, tredje ledd vil dette også få virkning under forberedelse av ankesaker i henholdsvis lagmannsretten og Høyesterett. Dette åpner altså for fjernmøte i noen flere tilfeller enn etter 2005-forskriftens § 2 annet ledd.

Ett annet eksempel er småkravsprosess etter tvl. § 10-3, annet ledd. Her kan retten bestemme at den muntlige sluttbehandlingen skal gjøres ved fjernmøte. Som nevnt over om proporsjonalitetsprinsippet er reglene om småkravsprosess gitt for å sikre en rask og rimelig behandling av mindre saker. At det åpnes for fjernmøte i disse sakene kan føre til at prosessen blir mer effektiv. Slike rettsmøter er normalt også begrenset til én dag, noe som kan medføre store reiseutgifter som ikke står i forhold til saken.¹⁰⁶

Det annet alternativet i tvl. § 13-1, tredje ledd er altså at partene samtykker. Det første spørsmålet blir da om partene på eget initiativ kan bestemme, og slik binde retten, til fjernmøte. Selv om en slik løsning ville passe godt sammen med disposisjonsprinsippet, ville det passe dårlig med de øvrige bestemmelsene om fjernavhør og -møte, der det er retten som har siste ord. Etter forarbeidene skal tvistelovens regler om fjernmøte forstås som de andre bestemmelsene; det er retten som skal ta beslutningen, og som må vurdere om fjernmøte er egnet.¹⁰⁷ Kravene som stilles til fjernavhør vil kunne fungere som retningslinjer også for denne drøftelsen.

Partenes samtykke åpner altså for at rettsmøter helt eller delvis skal skje ved fjernmøte. Det vil si at hele hovedforhandlingen kan foregå ved fjernmøte. Dette er også eksplisitt sagt i forarbeidene.¹⁰⁸ Denne adgangen er i forarbeidene imidlertid presumert å være et unntakstilfelle, ettersom partene bare unntaksvis vil samtykke til fjernmøte under hele

---

¹⁰⁶ *ibid.* s. 231.

¹⁰⁷ *ibid.* s. 411.

¹⁰⁸ *ibid.*

hovedforhandlingen. Det er også for tvisteloven åpnet for at bestemmelsene senere kan utvides dersom det på bakgrunn av erfaring skulle bli nødvendig eller ønskelig.¹⁰⁹

Kravet til partenes samtykke vil langt på vei ha samme fordeler og ulemper som kravet til siktedes samtykke etter 2005-forskriften; det vil sikre at fjernmøte ikke vil skje der det ikke er gunstig, men kan føre til en mindre effektiv saksbehandling, for eksempel dersom en av partene ikke gir samtykke kun for å trenere saksgangen. Det er imidlertid sannsynlig at partene i sivile saker i større grad er villige til å gi samtykke enn siktede i straffesaker, da saksomkostninger i sivile saker som oftest blir ilagt partene.

Fjerde ledd åpner for at det kan gis forskrifter om fjernmøte. Dette kan være naturlig dersom det for eksempel skal stilles nærmere krav til teknologi eller prosedyre i forhold til fjernmøte.

4.4.3 Vurdering

Fordelene og ulempene med fjernmøte vil i stor grad være sammenfallende med det som allerede er nevnt om fjernavhør. Det som er spesielt for fjernmøte er først og fremst at ettersom siktede ikke kan fjernavhøres, er det bare ved å delta etter reglene om fjernmøte det er mulig for siktede å møte, uten at dette skjer ved direkte oppmøte for retten. De fordeler og ulemper dette medfører vil altså komme i tillegg til det som er sagt om fjernavhør.

Når det gjelder fjernmøte i straffesaker er det vanligste som nevnt at det er siktede som ikke møter direkte for retten. Dette bidrar til mye større effektivitet. For eksempel der siktede er fengslet må politiet vanligvis benytte store ressurser på å frakte vedkommende til og fra rettssalen osv. I følge forarbeidene til domstolloven § 143 er det oppgitt at det i 2002 ble benyttet rundt 150 årsverk på politiets fangetransport, og Oslo politidistrikt alene brukte over kr 100 millioner i 2004 på fangetransport. Politipersonell er en ressurs som det alltid vil være mangel på, og dersom man kan frigjøre noe av deres tid og midler ville dette gagne samfunnet som helhet.¹¹⁰

Der fjernmøte kan foretas fra fengsel vil dette i tillegg redusere fluktfaren. Denne faren vil nok imidlertid være begrenset til ytterst få tilfeller. Dersom den fengslede har planer om å

---

¹⁰⁹ *ibid.* s. 231.

¹¹⁰ Ot.prp.nr.27 (2005-2006) s. 15.

flykte vil fjernmøte uansett neppe sette en stopper for dette, ettersom siktedes samtykke er nødvendig for fjernmøte.

En mer praktisk fordel ved at siktede kan møte med videomøte fra fengselet er at det er lettere å holde oversikt over hvem siktede møter eller hva siktede foretar seg. For eksempel vil smugling utenfra lettere kunne unngås, ettersom siktede får mindre mulighet til å ha uovervåket kontakt med noen utenfor fengselet. I et nordisk prosjekt med fjernmøte har hærverk i domstolens lokaler gått ned, da siktede i mindre grad oppholder seg her.¹¹¹

Ett annet viktig moment er at fjernmøte kan oppleves som lettere for siktede. Å møte i retten innebærer at vedkommende må fraktes fra fengselet, og enten oppbevares i en celle hos domstolen, eller fraktes tilbake til fengslet når det blir tatt pauser, eller siktede av andre grunner må forlate rettssalen. Slik behandling kan nok oppleves som stressende og unødvendig for siktede. Da vil det kanskje være bedre for siktede å kunne tilbringe pausene i sin egen celle, som nok holder høyere standard enn domstolens. I store saker vil media ofte forsøke å stille spørsmål til siktede, og den største muligheten er nok ved transport til og fra retten. Dersom siktede ikke er interessert i å snakke med media, vil fjernmøte også i disse tilfellene kunne gi siktede en mindre belastende saksgang.

Ett annet eksempel fra rapporten på når fjernmøte med siktede er ønskelig, er når det reises straffesak mot noen som er utvist.¹¹² Siktede får ikke mulighet til å møte for å forsvare seg, og får innreiseforbud i hele Schengen-området, mens domstolen ikke får avsluttet saken. Dersom det er mulig å føre siktede ved fjernmøte, vil saken kunne bli forsvarlig behandlet.

Når det gjelder kravet til siktedes samtykke er det ovenfor referert til en del argumenter for og imot. Siktedes rettssikkerhet og bevisumiddelbarhetsprinsippet stiller så sterkt at å fjerne dette kravet ikke vil være tilrådelig. En alternativ løsning kan imidlertid være at man krever at dersom siktede ikke ønsker fjernmøte må dette begrunnes, eller at retten kan bestemme at fjernmøte skal skje til tross for at siktede ikke samtykker, dersom det er svært gode grunner til det. Dersom siktede skulle miste denne retten, vil nok terskelen for hva som skal anses "ubetenkelig" økes tilsvarende, da retten i større grad selv må ta høyde for forhold på siktedes side.

---

¹¹¹ *ibid.* s. 16.

¹¹² Side 18-19.

Det kan også stilles spørsmål om hvorvidt kontradiksjonsprinsippet medfører en rett for siktede å være fysisk til stede i retten. Spørsmålet har vært oppe for retten i Nord-Irland. Etter de relevante bestemmelsene¹¹³ kunne domstolen bestemme, med nærmere angitte kriterier, at siktede skulle anses å være tilstede der partene var blitt hørt ved deres representanter, dersom siktede var fengslet og deltok ved hjelp av "live television link", det vil si det som i norsk rett vil være et videomøte. I forbindelse med et slikt avhør for *High Court of Justice*,¹¹⁴ påberopte siktede at dette var i strid med EMK artikkel 5, tredje og fjerde ledd, da han mente denne ga grunnlag for en rett til personlig og fysisk tilstedeværelse i rettssalen. Ordlyden i tredje ledd er "skal straks bli stilt for en dommer...", mens fjerde ledd gir rett til å "anlegge sak". Domstolen viser til praksis fra EMD,¹¹⁵ der er det etablert at dette innebærer en rett for siktede å delta i rettsaken mot ham eller henne, personlig eller ved representant der det er nødvendig. Domstolen kommer imidlertid til at en rett til å være fysisk til stede ikke kan utledes av EMK artikkel 5.

Denne saken vil ikke ha direkte virkning for norsk rett, men utenlandske tolkninger av EMK vil kunne være kilder og retningslinjer når bestemmelsen skal tolkes i en norsk rett. Det ser derfor ut til at det ikke kan stilles et krav om at siktede skal være fysisk tilstede heller i norsk rett, selvsagt med den forutsetning at siktede allikevel deltar med fullverdig substitutt, som fjernmøte. Ettersom siktedes samtykke er krevd for fjernmøte er heller ikke problemstillingen veldig aktuell, men som nevnt er det diskutert hvorvidt samtykke fortsatt skal kreves.

Når dette er sagt kan det imidlertid nevnes at i amerikansk rett er det i det sjette grunnlovstillegget¹¹⁶ siktedes rett "to be confronted with the witnesses against him". I følge en amerikansk nettside for jurister¹¹⁷ har denne bestemmelsen i domstolene blitt tolket til også å omfatte rett til fysisk tilstedeværelse, men ikke nødvendigvis i alle tilfeller.

For begge prosessretter vil også likhetsprinsippet kunne bli et problem for fjernmøte. I forarbeidene til tvisteloven er det sagt at det på bakgrunn av dette prinsippet er uheldig

---

¹¹³ Statutory Instrument 1998 No. 2839 (N.I. 20), Criminal Justice (Northern Ireland) Order, 1998. artikkel 5.

¹¹⁴ *Dinely v. Q.B.D* (N.I.) 8. nov. 2000, CAMF3266.

¹¹⁵ *Winterwerp v Netherlands* A33 (1979)2EHRR 387..

¹¹⁶ Bill of Rights 15. desember 1791.

¹¹⁷ *Sixth amendment: Confrontation*.

(<http://caselaw.lp.findlaw.com/data/constitution/amendment06/08.html#1>).

dersom en av partene møter for retten, mens den andre møter ved fjernmøte, noe som taler for en begrenset bruk av fjernmøter.¹¹⁸ Hvor mye vekt dette kan tillegges vil variere fra sak til sak. Spørsmålet vil også være avhengig av hvorvidt møtet skjer med lyd, eller lyd og bilde. Det er imidlertid ingenting som tyder på at den parten som ikke møter direkte faktisk er dårligere stilt. Etter hvert når aktørene i retten, og da spesielt dommerne og advokatene, venner seg til denne type teknologi, vil nok denne oppfatningen i stor grad dø ut.

For sivile saker vil fjernmøte kunne kutte partenes kostnader ganske betydelig, og således muligens åpne rettssalen for dem som på grunn av utgiftene ellers ikke ville hadde hatt mulighet til å gå til sak. Det kan også spare mye tid for partene, spesielt for eksempel selskaper som er mye i retten.

5 Alternativer til fjernavhør og fjernmøte

5.1 Generelt

Fjernavhør og fjernmøte står ikke alene som avhørs- eller møteform. Det er flere alternativer å velge mellom, alle med fordeler og ulemper. Det mest naturlige eksemplet er nok at retten får valget om å foreta fjernavhør, eller kreve at vitnet møter direkte for den dømmende rett. Andre alternativer vil være at bevisførsel skjer ved bevisopptak eller bevissikring. Forklaringen kan også leses opp, eller ikke føres i det hele tatt.

5.2 Vanlig bevisføring i hovedforhandling

Bevisførsel direkte for den dømmende rett er den klare hovedregel. Både bevisumiddelbarhetsprinsippet, muntlighetsprinsippet, og kontradiksjonsprinsippet blir normalt best ivaretatt med denne løsningen. De øvrige alternativene, inkludert fjernavhør, er i alle tilfeller unntak fra denne hovedregelen, og må således begrunnes. Som nevnt vil denne løsning imidlertid ikke være hensiktsmessig i alle tilfeller; det kan være umulig, bli svært dyrt, tidkrevende eller farlig av sikkerhetsmessige eller helsemessige årsaker å kreve at vitnet møter direkte for retten.

---

¹¹⁸ Ot.prp.nr.51 (2004-2005) s. 230.

Ulempen ved direkte bevisføring er som nevnt over først og fremst at det kan være en lite effektiv måte å føre beviset på, samt at det kan være svært prøvende for den avhørte. Det er i hovedsak også i disse tilfellene fjernavhør tillates. Begrunnelser og avveining i vurderingen om avhøret skal skje direkte, eller med teknologisk hjelp er for øvrig det som er gjennomgått ovenfor.

5.3 Bevisopptak

Når en domstol eller en oppnevnt sakkyndig utenfor hovedforhandling foretar granskning av reelle bevismidler eller mottar forklaring kalles dette bevisopptak. For eksempel kan et vitne avgi forklaring for en annen domstol, slik at forklaringen blir lest opp for den dømmende rett. Dette kan være nødvendig eller ønskelig dersom det for eksempel er fare for at et vitne skal dø før hovedforhandling kommer i gang, eller at bevis skal forsvinne.

Vilkår for dette er for sivilprosessen å finne i tvl. § 27-1 flg. Etter tvl § 27-1, første ledd kommer det frem at det er rettslig avhør av parter, vitner og sakkyndige og undersøkelse av realbevis som kan brukes i avgjørelsen som kan tas med bevisopptak. De videre vilkårene for bevisopptak er i henholdsvis tvl. § 21-11 for saker som behandles muntlig og tvl. § 21-13 for saker som behandles skriftlig. Etter tvl. § 27-1 annet ledd kan bevisopptak også benyttes under saksforberedelsen dersom det er særlig viktig å sikre beviset allerede her.

Tvl. § 27-2 inneholder nærmere regler om begjæring og avgjørelse av bevisopptak. Etter denne bestemmelsen er det opp til retten å bestemme om bevisopptak skal finne sted, eventuelt etter begjæring fra partene. Etter tvl. § 27-3 første ledd skal de alminnelige reglene for beviset benyttes så langt de passer. Partene skal normalt være tilstedet etter annet ledd.

I skriftlige saker er det eneste kravet som er oppstilt at beviset ikke kan føres for den dømmende rett, se tvl. § 21-13, annet ledd.

I muntlige saker er det tre alternative tilfeller hvor bevisopptak kan benyttes, etter tvl. § 21-11 første ledd. Det første er dersom beviset er sikrere ved bevisopptak enn dersom det føres for den dømmende rett, og det ikke vil medføre uforholdsmessige merkostnader. Hva som menes med sikrere er ikke umiddelbart helt klart; det kan bety at bevisets sikkerhet blir bedre ivaretatt i den forstand at det ikke blir skadet eller lignende, eller at det som kan

utledes av beviset kan fastslås med større visshet. I følge forarbeidene må det være det siste som er riktig, her nevnes blant annet et senilt vitne som glemmer mer og mer av hendelsen som eksempel.¹¹⁹ Etter tvl. § 27-4 skal bevisopptaket fortrinnsvis skje ved direkte avhør.

Det andre alternativet er dersom det er en nærliggende risiko for at beviset ikke kan føres for den dømmende rett. Dette vil være dersom vitnet er svært sykt, eller dersom befarung er nødvendig i et hus som skal rives.

Det siste alternativet er at føring for den dømmende rett vil koste mer tid eller penger enn det som er rimelig i forhold til bevisets eller sakens betydning. Her er det proporsjonalitetsprinsippet som slår inn for fullt, i motsetning til de to ovenfor nevnte alternativene, der det er sakens opplysning som står i sentrum. Ved de to siste alternativene kan retten etter tvl. § 27-4 velge mellom direkte avhør og fjernavhør. Dette betyr at bevisopptak ikke nødvendigvis er et alternativ til fjernavhør; ettersom bevisopptaket kan foretas med fjernavhør vil det også kunne være en anledning til å benytte fjernavhør.

For at bevisopptaket skal tillates ført for retten må ifølge tvl. § 21-11 annet ledd partene hatt mulighet til å ivareta sine interesser (som for eksempel kontradiksjon) eller vilkårene som er stilt til føring av skriftlige forklaringer i tvl § 21-12 være oppfylt. For bevisopptak av en sakkyndiges erklæring vil dette normalt være uproblematisk, etter første ledd. For andre må partene samtykke, eller hatt anledning til å avhøre den som avgir forklaring. Videre kan beviset ikke føres dersom vedkommende møter, ettersom vitnet da kan forklare seg direkte for retten, noe som vil være betydelig mer umiddelbart enn bevisopptaket. Dersom avhør av den som har gitt forklaringen er umulig, kan beviset føres om det ikke strider mot lovens formål, se tvl. § 1-1 og over om forsvarlig saksbehandling.

I straffeprosessloven er reglene om bevisopptak gitt i strpl. §§ 237, annet ledd, 270 og 271. I straffesaker kan man foreta bevisopptak før hovedforhandling dersom avhør i hovedforhandling ville medføre uforholdsmessig ulempe eller utgift, eller dersom beviset kan gå tapt eller bli forringet, se strpl. § 270, første ledd. Reglen skiller seg imidlertid noe fra sivilprosessreglene; det er også en mulighet for bevisopptak der vitnet er fritatt møteplikt grunnet den geografiske grensen. En annen forskjell er at etter strpl § 270 annet ledd er det påtalemyndigheten som selv skal vurdere om et av disse alternativene er oppfylt, der det er

---

¹¹⁹ NOU-2001-32 s. 952.

de som begjærer bevisopptak. Dersom det er siktede som begjærer bevisopptak, er det retten som avgjør spørsmålet. Siktede kan imidlertid bli sittende igjen med regningen, se tredje ledd.

For bevisopptak til bruk i hovedforhandling er det etter strpl. § 237, annet ledd krav om at § 270 første ledd er oppfylt, samt at føring for dømmende rett vil føre til skade, tidsspille eller omkostninger.

Det er også mulig å anmode utenlandske domstoler om å foreta bevisopptak, se domstolloven §§ 47-51. Jeg går ikke nærmere inn på dette, da dette blir for omfattende til å ta med i denne oppgaven.

Vilkårene for bevisopptak og fjernavhør ser ut til å bygge på samme tankegang, noe som er logisk ettersom proporsjonalitet og best mulig opplysning av saken er de viktigste hensynene for begge bestemmelsene, og begge alternativer er løsninger hvor retten kan avhøre vitner som ikke kan være tilstede i rettssalen. Imidlertid er typetilfellene noe forskjellige; i fjernavhør kan ikke vitnet møte i retten pga. hindringer på det tidspunktet, mens bevisopptak benyttes når det er fare for at beviset ikke vil være mulig å føre beviset for retten ved bevisføringen.

Det er allikevel mulig å se for seg at både bevisopptak og fjernavhør kan være aktuelle; dersom det for eksempel under saksforberedelse blir klart at et vitne har tenkt til å flytte fra landet, kan retten velge å avhøre vitnet ved bevisopptak, normalt etter enten annet eller tredje ledd, eller å vente til saken starter og foreta fjernavhør i utlandet. Ett annet eksempel er dersom et vitne er svært sykt, og det er muligheter for både forbedring og dødsfall, men at det er klart at vitnet uansett ikke vil kunne møte direkte i retten. Det som må bli vurderingsmomentet er hvor sannsynlig det er at fjernavhøret kan skje. Dersom vitnet i det første eksemplet flytter til et land hvor det er enkelt å foreta fjernavhør, og det ikke er grunn til å tro at vitnet vil forsøke å unndra seg å vitne, vil det normalt ikke være noe i veien for å velge fjernavhør dersom reglene for øvrig åpner for dette. I det andre tilfellet vil vurderingen bero på hvor stor sjanse det er for at vitnets situasjon vil forbedre seg, slik at vitnet kan gi en bedre forklaring ved fjernavhør enn bevisopptak. Det vil også være mulig å foreta bevisopptak i forveien for sikkerhets skyld, og så heller foreta fjernavhør dersom det er

mulig ved bevisførselen. Dette vil imidlertid kunne bli en svært kostbar og tidskrevende løsning.

En ulempe ved bevisopptak er at dette vil medføre ekstra kostnader, for eksempel for den domstolen som må foreta avhøret, og skrive det ned. Det vil i tillegg som oftest være nødvendig eller ønskelig for partene å overvære avhøret, noe som betyr at bevisopptak også vil medføre kostnader til reiser og økte advokatutgifter for partene. Ved innføring av fjernavhør ble det av en av høringsinstansene påpekt at en av fordelene ved fjernavhør nettopp ville være at det blir brukt mindre tid og penger på bevisopptak.¹²⁰

Der valget står mellom bevisopptak og fjernavhør vil det være de nevnte hensynene som gjør seg gjeldende, og det retten må vurdere er hvordan beviset kan bli best mulig ført, til en rimelig pris og en rimelig tid i det konkrete tilfellet. Fjernavhør vil være et mer umiddelbart bevis enn bevisopptak, ettersom avhøret vil skje direkte for den dømmende rett. I saker der det kan ha betydning kan også vitnet oppdatere seg, og få bedre informasjon, helt frem til rettsaken. Bevisopptakets styrke ligger i at det er sikrere, det bygger mer på føre var-prinsippet, der man foretrekker å innhente beviset mens man vet det er tilgjengelig, i stedet for å risikere at det helt eller delvis forsvinner. Muligheten til å foreta bevisopptak ved fjernavhør vil føre til at bevisopptaket i de tilfeller dette er tilgjengelig og aktuelt vil få de fordeler og ulemper som er nevnt om fjernavhør ovenfor.

I forarbeidene til hjemmelsbestemmelsene for 1991-forskriften er det uttalt av en av høringsinstansene: *”Ordnningen må fortsatt være at retten først vurderer utvidelse av møteplikten, dernest bevisopptak ved rettsanmodning, og først om ingen av disse alternativer er tjenlige for retten, kan teleavhør komme på tale.”*¹²¹ Den refererte uttalelsen tok bare sikte på telefonavhør, og dette ble uttalt før fjernavhør var prøvd på noe slags vis. Det er ingen tvil om at direkte avhør skal være hovedregel. Når det gjelder uttalelsen om at bevisopptak skal komme før fjernavhør må dette imidlertid tas med en klype salt. Det vil nok ofte være mer fordelaktig i alle fall med videoavhør enn bevisopptak. I en nyere NOU er det sagt at fjernavhør *”bør også generelt foretrekkes som alternativ til bevisopptak.”*¹²²

---

¹²⁰ Ot.prp.nr.50 (1989-1990) s. 15.

¹²¹ *ibid.* s. 16.

¹²² NOU-2001-32 s. 89 og 111.

5.4 Bevissikring utenfor rettssak

Bevissikring utenfor rettssak kan etter tvl. § 28-2 begjæres av den som vil bli part eller partshjelper i en tvist hvor beviset vil ha betydning, og det er en nærliggende risiko for at beviset helt eller delvis ikke kan føres når sak er reist. Alternativene er at det kan gå tapt, bli vesentlig svekket, eller at det av andre grunner er særlig viktig å få tilgang til beviset på et så tidlig stadium. Dette er relevant for rettslig avhør av parter og vitner, samt undersøkelse av realbevis etter tvl. § 28-1. TvL. §§ 28-3 og 28-5 inneholder nærmere regler for begjæring og kostnader. Etter tvl. § 28-4 gjelder reglene om tilgang til realbevis og bevisopptak i rettssak så langt de passer. Dette betyr at også bevissikring kan skje ved fjernavhør, jf. tvl. § 27-4.

Bevissikring vil imidlertid sjeldent eller aldri være et alternativ til fjernavhør i hovedforhandling, da slikt fjernavhør ikke vil bli foretatt før rettsaken er startet.

5.5 Opplesning av tidligere avgitt forklaring

Der noen som skal avhøres i en straffesak har avgitt forklaring tidligere, kan denne unntaksvis leses opp, sammen med, eller i stedet for, forklaring direkte for retten. Hovedregelen er selvsagt også her at vedkommende møter, og gir vitneprovet sitt for retten, se strpl. § 296, første ledd.

For vitner som er til stede i straffesaker er det strpl. § 296, annet ledd som regulerer når tidligere avgitte forklaringer kan leses opp fra rettsbok eller politirapport, eller en tidligere avgitt skriftlig erklæring fra vitnet. Dette kan bare skje dersom det er motstrid mellom forklaringen for retten og den tidligere avgitte forklaringen, dersom vitnet nekter å uttale seg, eller erklærer å ikke huske.

For vitner som ikke er til stede kan forklaring etter strpl. § 297 bare leses opp dersom muntlig avhør ikke er mulig, eller medfører uforholdsmessig ulempe eller utgift. I saker med lav alvorlighetsgrad kan opplesning også skje dersom vitnet ikke møter, og ikke har gyldig forfall. Skriftlige erklæringer fra vitnet kan her bare leses opp der begge parter samtykker, eller rettslig avhør ikke er mulig. I tillegg stiller kravet om rettferdig rettergang i EMK art. 6 her opp en terskel, ved at opplesning ikke kan skje dersom vitnet er av avgjørende betydning, se over om fjernavhør av avgjørende vitner.

Opplesning av tiltaltes forklaring kan skje i samme tilfeller som for vitner som ikke møter, se strpl. § 290. Det må imidlertid presiseres at det er som nevnt visse krav som må oppfylles for å fortsette hovedforhandling dersom tiltalte ikke møter, se strpl. § 281.

For sakkyndiges forklaring reguleres opplesning i strpl. § 299. Der sakkyndige ikke møter kan opplesning etter første ledd skje når muntlig avhør ikke kan settes i verks eller ikke er nødvendig. Etter annet ledd kan opplesning også skje om det er hensiktsmessig dersom sakkyndig er tilstede.

Grunnen til at det er gitt slike begrensninger er selvsagt bevisumiddelbarhetsprinsippet; beviset skal føres i sin mest originale form der det er mulig. Der det ikke er mulig er det altså i enkelte tilfeller gjort unntak. At det skilles mellom hvorvidt vedkommende er til stede kan begrunnes med at kontradiksjonen er bedre ivaretatt når vitnet eller sakkyndige har møtt, da partene kan stille spørsmål eller motgå forklaringen. I tillegg kan misforståelser og uklarheter lettere oppklares.

Retten vil ha valget mellom opplesning av tidligere forklaring, og fjernavhør der vitnet ikke kan møte, eller direkte avhør ikke er mulig, eller medfører ulempe eller utgift. For sakkyndige vil det være der muntlig avhør ellers ikke kan foretas.

Fordelene ved fjernavhør i forhold til opplesning av tidligere forklaringer er også her at bevisumiddelbarhetsprinsippet i mye større grad blir ivaretatt ved fjernavhør, dommerne får høre, og eventuelt se, vitnet selv forklare seg, i motsetning til opplesning. I tillegg er partenes mulighet til kontradiksjon mye større, ettersom partene vanskelig kan stille spørsmål til et vitne som ikke er tilstede. Opplesning er riktignok ett billig og enkelt alternativ, men da dette går på bekostning av rettsikkerheten er det et relativt dårlig alternativ, som bare bør benyttes dersom det er den eneste måte å føre beviset på. Fjernavhør vil nok i de aller fleste tilfeller være å foretrekke dersom begge alternativer skulle være tilgjengelige.

5.6 Forklaringen føres ikke

I de aller flest tilfellene vil nok retten ha valget mellom å tillate fjernavhør, eller kreve direkte avhør, eller ett av de andre nevnte alternativene. I noen tilfeller vil imidlertid alternativene være enten fjernavhør, eller at vitneforklaringen ikke kan føres. Sistnevnte er i alle tilfeller

den minst ønskelige situasjonen, jf. rettens plikt til sakens opplysning, forsvarlig saksbehandling og ønsket om et materielt riktig resultat.

Dette alternativet kan i straffesaker bare benyttes dersom det er helt klart at vitnets forklaring er uten betydning for saken, ikke har opplysninger utover det som allerede er tilstrekkelig bevist, eller ikke har noen beviskraft, jf. strpl. § 292, annet ledd. I sivile saker er det tvl. § 21-7 som avgjør hvilke bevis retten kan nekte ført.

Dersom det er siktedes forklaring som ikke kan føres grunnet at siktede ikke kan møte og ingen av de nevnte alternativene er tilgjengelige,¹²³ må kravene etter strpl. § 281 være oppfylt for å tillate at hovedforhandling allikevel skjer. Som nevnt tidligere forutsetter dette at saken har lav strafferamme, at siktede ikke kan bidra til opplysningen av saken, samt at siktede enten samtykker, uteblir uten gyldig fravær, eller unnviker etter forkynning av tiltalen. Det er nok bare unntaksvis siktedes forklaring ikke vil bidra til sakens opplysning, og denne regelen kommer til anvendelse der siktede ikke har fått mulighet til å forklare seg. Hovedregelen er selvsagt at siktede må, skal, og kan møte direkte for retten. At siktedes forklaring ikke føres, og det ikke skyldes siktedes ønske om å ikke forklare seg, vil nok ikke skje spesielt ofte.

Parter i sivile saker har normalt møteplikt, men kan fritas, dersom fjernavhør er tilgjengelig, eller retten ikke finner tilstrekkelig grunn til at parten er til stede, se tvl. § 23-1, første ledd. Etter tvl. § 23-2 plikter en part å gi forklaring dersom motparten eller retten krever det. Dersom dette blir krevd, vil nok parten ikke få fritak fra oppmøte, ettersom det vil være tilstrekkelig grunn til at parten er til stede.

6 Fjernavhør i utlandet

6.1 Generelt

Hovedregelen i folkeretten er at hvert land har suverenitet, dvs. at de i utgangspunktet har full bestemmelsesrett bl.a. med tanke på hvilke regler som skal gjelde og hvordan disse skal gjennomføres innenfor deres landegrenser.¹²⁴ Enhver nasjon plikter å respektere andre

---

¹²³ Det vil si at hinderet for føring av forklaringen ikke skyldes at siktede nekter å forklare seg, eller tilsvarende tilfeller.

¹²⁴ Ruud og Ulfstein, *Innføring i folkerett* (2. utg, 2002) s. 21-23.

nasjoners suverenitet. Dette innebærer at myndighetsutøvelse, herunder domsmyndighet som hovedregel ikke kan utøves i utlandet. Dette gjenspeiles i prosesslovgivningen; etter strpl. § 4 og tvl. § 1-2 gjelder prosessrettene bare så langt det ikke strider med folkerettslige forpliktelser.

Verken de refererte forskriftene eller tvisteloven inneholder regler eller begrensninger dersom vitnet befinner seg i utlandet. I følge rettspraksis er det klart at det er utvilsomt at fjernavhør av vitner i utlandet er mulig etter norske regler, uavhengig om det dreier seg om norske statsborgere og utlendinger.¹²⁵

Fjernavhør av vitner i utlandet er også behandlet i en tidligere nevnt odelstingsproposisjon.¹²⁶ Proposisjonen ble gitt i forbindelse med endringer i prosesslovgivningen, blant annet at ved at fjernavhørsordningen ble gjort permanent og generell. Her kan en lese at Utenriksdepartementet sier at det fra norsk side er godtatt at det foretas fjernavhør av vitner i utlandet, etter samme regler som for vitner i Norge, så lenge det ikke er noen folkerettslige hindre for dette. Det oppstilles her ett krav om at det må utvises *"god internasjonal skikk og at man ved bruk av fjernavhør i utlandet må utvise en viss forsiktighet."*

Det er imidlertid viktig å presisere at folkerettslig adgang til fjernavhør ikke trenger å bety at de nasjonale kravene er oppfylt. De folkerettslige kravene kommer i tillegg, slik at de rettigheter og den sikkerhet som er gitt i norsk rett også kommer til anvendelse ved fjernavhør i utlandet.

6.2 Er fjernavhør domsmyndighet?

Ett naturlig spørsmål i forbindelse med fjernavhør i utlandet er hvorvidt dette kan regnes som utøvelse av domsmyndighet, og således noe man må ha spesiell hjemmel for å utføre. Dette varierer ifølge Blom fra land til land.¹²⁷ I for eksempel Sverige anses ikke fjernavhør som myndighetsutøvelse,¹²⁸ og fjernavhør kan således foretas der uten videre formaliteter,

---

¹²⁵ Rt-2002-1480 s. 1481.

¹²⁶ Ot.prp.nr.45 (1993-1994) s. 4.

¹²⁷ Blom, *Digital revolusjon i domstoler verden rundt - videokonferanser og opptak. Studierapport 2005-06.* (1. utg, 2006) s. 25.

¹²⁸ Regeringskansliets hjemmeside *Telefonförhör*. (<http://www.regeringen.se/sb/d/1915/a/12514;jsessionid=ai7opsSb1jif>).

så lenge vitnet samtykker, mens i Norge er det ifølge en artikkel av Egseth praksis at det skal fremmes rettsanmodning ved fjernavhør i utlandet.¹²⁹ Dette betyr at en norsk domstol kan foreta ett fjernavhør i Sverige uten å måtte avklare dette med Sverige, men ikke omvendt. Det er også mulig at et land har bestemt at avhør bare delvis skal regnes som domsmyndighet, for eksempel bare i straffesaker.

Det svenske regeringskansliet har også en liste over hvilke land som i det hele tatt tillater fjernavhør, samt kriterier for enkelte land.¹³⁰ Det ser ikke ut til at det finnes noen tilsvarende norsk liste. Her kan man se at enkelte land skiller mellom sivil- og straffeprosess (for eksempel Bolivia), krever at vitnet enten er statsborger av avhørende stat (Brasil), eller ikke statsborger i anmodede stat (Angola), eller at avhøret skjer ved det avhørende landets ambassade (Argentina).

6.3 Vitneplikt for vitner i utlandet

I de landene hvor rettsanmodning ikke er påkrevet vil det bli problematisk dersom vitnet ikke ønsker å møte frivillig. Ettersom norske myndigheter bare har kompetanse til myndighetsutøvelse i Norge, vil ikke regler for vitneplikt for norsk rett alene kunne håndheves for vitner i utlandet. Det må altså finnes en særlig hjemmel for å ilegge noen i utlandet vitneplikt.

Det er blant annet gitt en lov om nordisk vitneplikt,¹³¹ der det i § 1 er gjort klart at personer som ved innkalling er 18 år som bor eller befinner seg i Danmark, Finland, Island eller Sverige plikter å møte for norsk domstol der det har *"mykje å seia at vitnet forklarar seg her i landet og forklaringa må reknast å vera viktig for saka"*. Ved vurderingen skal sakens alvorlighet og hvor byrdefullt dette vil være for vitnet tillegges vekt. Innkalling til domstoler utenom den dømmende kan bare skje når sterke grunner taler for det. Etter tredje ledd gjelder de vanlige regler for innkallelse og vitner om ikke annet er bestemt. Det er også presisert i lovens § 4 at dersom vitnet ikke oppfyller sine plikter kan det straffes etter samme regler som et ordinært vitne, altså domstollovens §§ 205-207. Avhenting av vitne som ikke møter kan imidlertid ikke skje dersom vitnet er i utlandet, jf § 4, annet ledd.

---

¹²⁹ Egseth, *Fjernavhør og folkerett*, Juristkontakt nr. 4 – 2003, s. 9.

¹³⁰ Regeringskansliets hjemmeside *Olika länders möjligheter till telefonförhör*. (<http://www.regeringen.se/sb/d/2608>).

¹³¹ Lov om nordisk vitneplikt 21. mars nr. 9 1975.

Dersom et vitne har plikt til å møte for norske domstoler, vil det være naturlig å anta at det også kan ilegges møteplikt som bestemt i reglene om fjernavhør, ettersom dette normalt vil være mindre belastende for vitnet.

Det er ingen geografisk grense for møteplikt i denne loven, og det er nok sannsynlig at det ikke er meningen at dette skal tolkes inn etter lovens § 1 tredje ledd. Dette må sees i sammenheng med den relativt snevre adgangen de strenge kravene medfører; dersom retten finner at vitnet er nødvendig vil nok prinsippet om sakens opplysning stå sterkere enn proporsjonalitetsprinsippet. Dessuten ville loven bli uten betydning, ettersom den geografiske grensen ville utelukket mesteparten av de øvrige landenes områder.

Etter § 10 vil vitner som blir innkalt, og er over 18 år som bor eller befinner seg i Norge ilegges en tilsvarende plikt til å møte for retten i de nordiske landene.

For land utenfor Norden har vitner normalt bare plikt til å forklare seg ved bevisopptak i utlandet, se dstl. §§ 47-51.¹³²

Det at et vitne i utlandet har plikt til å vitne betyr ikke nødvendigvis at fjernavhør kan benyttes. Også dette fordrer særskilt hjemmel i nasjonal rett, samt at det ikke er folkerettslige hindre for fjernavhør.

6.4 Folkerettslige avtaler

6.4.1 Generelt

Det er flere folkerettslige avtaler som berører fjernavhør. Egseth og Blom¹³³ viser til de strafferettslige avtalene fra FN (CATOC), Europarådet og EU, samt to mindre omfattende konvensjoner om sivile saker fra Haagkonvensjonen. Jeg skal gå litt nærmere inn på hva disse avtalene omfatter.

6.4.2 CATOC

CATOC¹³⁴ (United Nations Convention against transnational organized crime) er en FN konvensjon som har til formål å effektivisere kampen mot internasjonal organisert kriminalitet, jfr. artikkel 1. Konvensjonen trådte i kraft i Norge 29. september 2003. Her blir

---

¹³² Skoghøy, *Tvistemål* (2. utg, 2001) s. 564.

¹³³ Side 26.

¹³⁴ *FN-konvensjon mot grenseoverskridende organisert kriminalitet* 15-11-2000 (CATOC).

fjernavhør nevnt som ett eksempel på middel til å beskytte vitner i artikkel 24, annet ledd, punkt b. Dette er imidlertid ingen hjemmel for internasjonale fjernavhør, og åpner således ikke i seg selv for fjernavhør mellom avtalelandene. I artikkel 18, første ledd er det et krav om at "*[s]tatspartene skal yte hverandre mest mulig gjensidig juridisk bistand i etterforskning, forfølgning og rettssaker med hensyn til lovbruddene som omfattes av denne konvensjon*". Denne plikten kommer altså bare til anvendelse ved alvorlige forbrytelser med internasjonalt omfang, der organisert kriminalitet er innblandet jf. art. 3. Dette betyr at rettighetene etter denne konvensjonen bare kan benyttes på ett relativt avgrenset område.

Artikkel 18, punkt 18 dreier seg mer direkte om fjernavhør:

"Når det er mulig og i samsvar med grunnleggende prinsipper i nasjonal lovgivning, og når en enkeltperson befinner seg på territoriet til en statspart og må avhøres som vitne eller sakkyndig av rettsmyndighetene i en annen statspart, kan den første statsparten på anmodning fra den andre tillate at avhøret finner sted som videomøte dersom det ikke er mulig eller ønskelig for den aktuelle enkeltpersonen å møte personlig på territoriet til den anmodende statspart. Statspartene kan avtale at avhøret skal foretas av en rettsmyndighet i den anmodende statspart, og at en rettsmyndighet i den anmodede statspart skal være til stede."

Det første kravet til å anmode fjernavhør i et annet land er altså at dette er mulig. Dette må tolkes som at fjernavhør må være en reell mulighet, samt at dette er praktisk. Dette vil bety at det tekniske utstyret må være tilgjengelig der avhøret skal bli foretatt, og at den som skal avhøres har mulighet til å komme seg dit, uten at det blir uforholdsmessig kostnadskrevende eller vanskelig av andre grunner.

Det andre kravet er at avhøret ikke strider med grunnleggende prinsipper i nasjonal lovgivning. Her kan man trekke en linje til internasjonal privatrett, hvor man opererer med en såkalt "*ordre public*" regel, se Cordes og Stenseng,¹³⁵ samt Thue.¹³⁶ I noen tilfeller kan, eller skal, utenlandsk rett benyttes, men der dette vil føre til resultater som vil reise alvorlige betenkeligheter etter anvenderstatens rettssystem, har retten mulighet til å sette den omstridte regel tilside. *Ordre public*-regelen er altså en sikkerhetsventil for den

---

¹³⁵ Cordes og Stenseng, *Hovedlinjer i internasjonal privatrett* (1. utg, 1999) s. 149-161.

¹³⁶ Thue, *Internasjonal privatrett - personrett, familierett og arverett*. (1. utg, 2002) s. 176 flg.

internasjonale privatrett. Dette kan dreie seg om regler som diskriminerer på bakgrunn av rase eller religion, eller tillater polygami og så videre.

Drøftelsen her og i forbindelse med bestemmelsen i konvensjonen vil nok til en viss grad være sammenfallende. *Ordre public* setter imidlertid først og fremst grenser der det er resultatet som strider mot nasjonal rett, utenlandske prosessuelle regler vil bare unntaksvis kunne stride mot *ordre public*, se Thue.¹³⁷ En slik begrensning kan ikke tolkes inn i konvensjonsteksten. "Nasjonal lovgivning" må nok medføre at både materielle regler, resultatet, og prosessuelle regler kan tenkes å være tilstrekkelig uforenelig med det nasjonale rettssystemet, slik at det hindrer at fjernavhør kan skje.

Thue sier videre at der det er tatt et *ordre public*-forbehold i konvensjonstekster, som er tilfellet her, må dette forbeholdet tolkes snevrere enn den generelle regelen. Denne tolkningen skyldes at konvensjonsteksten er nettopp det statspartene har avtalt å følge, og det skal mer til for at det da skal stride mot deres nasjonale rett.¹³⁸ Denne forståelsen kan imidlertid bare få betydning der det påberopte forholdet er del av konvensjonen i seg selv, i motsetning til for eksempel nasjonal rett. For eksempel der fjernavhør i seg selv strider mot avtalelandets rett må dette tolkes opp mot den snevrere *ordre public*-regelen, da fjernavhør er konvensjonsbundet og således noe landene har avtalt. Der det er regler utenfor konvensjonen som er *ordre public*-stridig, for eksempel utenlandsk rett som tillater tortur, vil den normale terskelen imidlertid være gjeldende, da disse reglene ikke er vedtatt ved konvensjonen, og således ikke bindende for partene. Forbeholdet må likevel i begge disse tilfeller tolkes relativt strengt, slik at regelen ikke er til hinder for bestemmelsens formål.

Ettersom avtaleteksten dreier seg om regler på et prinsipielt nivå, kan det ikke stilles krav om regelen må komme frem av for eksempel formell lov; det holder at det strider med landets overordnede rettsideer. Det er to scenarioer som er tenkelig her; at fjernavhør i seg selv, helt eller delvis, ikke er tillatt etter vedkommende lands rett, eller at omstendigheter ved saken for øvrig strider mot nasjonal rett. Som eksempel på sistnevnte kan det tenkes at Norge får forespørsel om at et norsk vitne i en straffesak mot en leder i organisert kriminalitet skal avhøres fra Norge. Dersom for eksempel siktede eller vitnet i denne saken risikerer tortur kan Norge nekte å tillate fjernavhør, ettersom denne straffen ikke er i

---

¹³⁷ Thue, side 186.

¹³⁸ Thue, side 193.

overensstemmelse med det som er godtatt etter norsk rett, se grl. § 96. Dersom man legger *ordre public* regelen til grunn kan man også slå fast at ikke enhver nasjonal bestemmelse kan hindre fjernavhør, og at det kreves en viss grad av alvorlighet i motstriden. For eksempel vil regler som er deklarasjonelle neppe sette en stopper for fjernavhør, og det må kreves mer enn at den utenlandske regelen er urimelig.¹³⁹

Videre kommer en beskrivelse av hva de faktiske omstendighetene må være; den som skal avhøres som vitne eller sakkyndig må befinne seg i én stat, og avhøres av rettsmyndighetene i en annen stat. Jamfør det som tidligere er sagt om første ledd må det imidlertid tolkes inn at avhøret må være i forbindelse med en sak som nevnt i art. 3. Det er ikke oppstilt et krav om at vitnet må være, eller ikke kan være, statsborger i ett av landene. Dersom dette skulle være tilfellet etter nasjonal rett, vil dette kunne umuliggjøre fjernavhør også etter denne konvensjonen.

Det oppstilles også krav om at det ikke er mulig eller ønskelig at vitnet stiller opp personlig i landet saken verserer i. Dette kan for eksempel skyldes store kostnader, at vitnet nektes innreise i det avhørende landet, at vedkommende er syk eller svært gammel, eller av hensyn til vitnets sikkerhet. Hovedregelen er altså også her direkte avhør av den dømmende rett, og fjernavhør er et unntak som kun skal brukes i enkelte tilfeller.

Konvensjonen taler om at avhøret kan skje som "*videomøte*". I den engelske utgaven er "*video conference*" benyttet. Ettersom det er tale om avhør av vitner eller sakkyndige er det imidlertid ikke det man i norsk rett ville kalle et videomøte, som er en type fjernmøte. Her ville nok "*videoavhør*" være en mer treffende oversettelse, som ville vært mer i samsvar med systemet etter norsk rett for øvrig. Det er også verd å legge merke til at konvensjonen krever fjernavhør med lyd og bilde, telefonavhør er etter ordlyden utelukket.

Videre er det viktig å presisere at landet "*kan [...] tillate*" fjernavhør dersom kravene er oppfylt. Det er altså ingen automatisk plikt til å tillate fjernavhør der kriteriene er møtt, bare en mulighet. Dette åpner for at landet kan avskjære fjernavhør av andre grunner, for eksempel kan politiske eller diplomatiske grunner være avgjørende her.

---

¹³⁹ Thue, side 189.

Siste punktum i punkt 18 en nærmest en anmodning til hvordan partene skal avtale at avhøret skal foretas. Dersom avhøret foretas av et lands rettsmyndighet og med det andre landets rettsmyndighet til stede vil man dermed sikre en viss rettsikkerhet for vitnet, og avhøret for øvrig. I tillegg minsker man sjansen for at ett av landenes nasjonale rett blir brutt. Se mer om dette under om Europarådet hvor dette er mer tvingende bestemt.

6.4.3 Europarådet og EU

I 1959 kom Europakonvensjonen om gjensidig assistanse i straffesaker¹⁴⁰ fra Europarådet. I motsetning til CATOC er virkningsområdet straffesaker generelt, og gjelder i hovedsak assistanse ved bevisopptak, se art. 3 om anmodning, og art. 7 om oppfyllelse av domspålagte påbud. Konvensjonen trådte i kraft 12. juni 1962. I artikkel 14 er det oppstilt hva en anmodning skal inneholde; hvilken myndighet som står bak anmodningen, hva som er anmodet, og hvorfor, om mulig identitet og nasjonalitet av personen som blir anmodet, og hvor innkallelsen skal leveres om dette er nødvendig.

Det har i ettertid kommet to tilleggsprotokoller, i henholdsvis 1979 og 2001, hvorav den sistnevnte er relevant med tanke på fjernavhør. Den andre tilleggsprotokollen¹⁴¹ er en gjengivelse av reglene om fjernavhør i EU, som er gitt i en konvensjon fra 2000,¹⁴² bare med navnene på partene endret, samt enkelte endrede henvisninger. Tilleggsprotokollen ble signert av Norge 8. november 2001. Jeg vil derfor i hovedsak konsentrere meg om Europarådets konvensjon, og bare referere til EU-reglene der det er nevneverdige forskjeller. Norge er som kjent ikke med i EU, men etter artikkel 29 vil avtalen få en viss innvirkning også her.

Begge konvensjonene skiller mellom videoavhør (Europarådet artikkel 9, EU artikkel 10) og telefonavhør (Europarådet artikkel 10, EU artikkel 11). Dette er en annen tilnærming enn den som er gjort i norsk rett. Avgrensingen gir et mer nyansert regelsett, der fordelene ved videoavhør åpner for en mer utvidet tilgang til fjernavhør enn ved telefonavhør. Etter norsk rett er dette kun ett moment i vurdering av hvorvidt fjernavhør skal tillates eller ikke.

---

¹⁴⁰ *European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters* 20/4/1959 CETS No.: 030.

¹⁴¹ *Second Additional Protocol to the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters* CETS No.: 182.

¹⁴² *Convention established by the Council in accordance with Article 34 of the Treaty on European Union, on Mutual Assistance in Criminal Matters between the Member States of the European Union - Council Declaration on Article 10(9) - Declaration by the United Kingdom on Article 20.* 12. juli 2000 (CELEX 42000A0712(01)).

Artikkel 9, første ledd forteller for det første at det dreier seg om avhør av vitner og sakkyndige, samt at anmodningen må følge konvensjonens regler for øvrig. Videre må vitnet befinne seg i ett annet avtaleland, og at det ikke er mulig eller ønskelig at avhøret skjer i landet saken pågår. Dette må nok tolkes likt med de tilsvarende krav i CATOC.

I artikkelens annet ledd stilles det krav om at fjernavhør i seg selv ikke strider mot nasjonal rett, samt at nødvendig utstyr er tilgjengelig. Også her blir det henvist til "*fundamental principles of its law*". Ifølge en forklarende rapport gitt av Europarådets sekretariat¹⁴³ slås det fast at fjernavhør ikke trenger å ha positiv hjemmel i landet vitnet skal være i. Det betyr at det etter den utenlandske retten enten må være positivt angitt at fjernavhør ikke kan skje, generelt, eller i det foreliggende tilfellet, eller at et slikt forbud følger av en kontekstuell tolkning av den relevante rett. Det kommer også frem at regelen også skal forstås slik at det ikke er avvisningsgrunn at detaljer i lovgivningen ville satt stopper for et tilsvarende nasjonalt fjernavhør; det kreves altså mer motstrid enn bagateller. Se over om tilsvarende drøftelse om CATOC.

Etter tredje ledd skal anmodning om fjernavhør i tillegg til det som allerede er nevnt ovenfor inneholde en begrunnelse for hvorfor vitnet ikke kan avhøres direkte for den dømmende rett, samt hvilken myndighet som står bak avhøret, og hvem som skal stå for avhøret av vitnet. Dette gir den anmodete staten en viss innsikt i saken, og den kan slik lettere avgjøre hvordan avhøret står seg i forhold til nasjonal rett, og se for eksempel hvorvidt vitnets sikkerhet og rettigheter er ivaretatt i tilstrekkelig grad. Det er også i tråd med "*god internasjonal skikk*"¹⁴⁴ å klargjøre ovenfor mottakerstaten nøyaktig hva en ønsker å gjøre innenfor dens område.

Etter det fjerde ledd er det den avhørende stats "*judicial authority*", domstolsorganet, som skal stå for innkallelsen av vitnet, etter den lov som gjelder der. Dette sikrer til en viss grad at innkallingen er juridisk begrunnet og funnet nødvendig, og at vitnets rettigheter blir ivaretatt. Det er naturlig å tolke dette til at innkallingen må komme fra den domstol, og den instans saken skal gå for, i alle fall så lenge nasjonal rett ikke sier noe annet.

---

¹⁴³ *Explanatory report*. (<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Reports/Html/182.htm>). Punkt 76

¹⁴⁴ Ot.prp.nr.45 (1993-1994) s. 4.

Femte ledd oppstiller regler for hvordan avhøret skal skje. Etter punkt a skal for det første en representant fra det anmodede landets domstol være tilstede under avhøret, om nødvendig med en tolk. Denne skal påse at vitnet blir identifisert og at landets fundamentale prinsipper blir overholdt. Punkt b sier at hvem som skal stå for vitnets sikkerhet må avtales mellom de involverte landene der det er nødvendig. Dette må nok gjøres etter en konkret vurdering; hvem står nærmest til å beskytte vitnet, og hvem som har de beste forutsetningene, midlene og mulighetene til å stå for en slik beskyttelse.

Punkt c slår fast at avhøret skal styres, direkte eller indirekte, av det avhørende landets domstol, og etter deres gjeldende rett. Dette må imidlertid sees i sammenheng med kravet om å respektere det andre lands regler. Dersom det er motstrid mellom landenes regler, vil nok den lovgivningen med den mest innskrenkende regel gå foran; dersom dette er landet avhøret skjer i, vil dette avskjære, eller innskrenke rettigheten til avhøret. Dersom det er landet som avhører som har den snevreste adgangen, vil ikke den muligheten eller virkemidlet bli benyttet. Dette vil medføre at statene må handle på den laveste fellesnevneren. I land som ligger nært vårt rettssystem, for eksempel de nordiske landene, vil dette normalt ikke medføre problem, mens problemet nok vil kunne bli større jo lengre man fjerner seg fra den norske tankegangen.

Dersom vitnet eller landet som skal avhøre ønsker at vitnet skal ha tolk, skal det avhørende landet skaffe dette om nødvendig, jf. punkt d. Punkt e slår fast at retten til ikke å selvinkriminere seg gjelder også her, og at denne retten gjelder ovenfor begge lands rett. Dette kan bety at dersom et vitne for eksempel har benyttet eller oppbevart narkotiske stoffer som er tillatt i ett av landene, men straffbart i det andre, er ikke dette omfattet av vitneplikten, uavhengig av i hvilket land handlingen er belagt med straffehjemmel.

Sjette ledd krever at domsmyndighetene i landet hvor vitnet ble avhørt utarbeider en offisiell rapport av avhøret som skal inneholde diverse opplysninger om hvem som deltok og hvordan avhøret ble foretatt. Denne skal så oversendes kompetent myndighet i avhørerlandet. Etter den tidligere nevnte forklaringsrapporten skal dette ikke være et referat av selve avhøret.¹⁴⁵ Dette er opplysninger mottakerlandet som oftest allerede har, så bestemmelsen får nødvendigvis ett formalistisk preg. Dette kan imidlertid ha funksjon som

---

¹⁴⁵ Se punkt 77.

et prejudikat; en oppskrift på hvordan fremtidige avhør mellom samme land skal foregå, eller som bevis på at avhøret er foretatt med de nødvendige forhåndsregler, eller som et redskap til evaluering av prosessen.

Etter syvende ledd skal partene sørge for at dersom vitner avhørt i deres land ikke overholder vitneplikten eller avlegger falsk vitnemål, skal møte de samme konsekvensene de ville møtt dersom dette hadde skjedd direkte ovenfor den avhørende rett. Her må imidlertid ordre public prinsippet få innvirkning, dersom slik straff for eksempel innebærer tortur, kan selvsagt ikke dette blitt gjennomført i Norge.

Åttende ledd er en hjemmel for utvidelse av bestemmelsen. Her åpnes det for at statene i tillegg kan avtale fjernavhør av siktede og mistenkte. Dette må skje i overensstemmelse med begge lands regler, samt at de kompetente domstoler i landet må si seg enige. Dette må tolkes slik at et slikt samtykke må skje i den enkelte sak, slik at det ikke er mulig for domstolene gi fullmakt til at slikt fjernavhør alltid er anvendbart, med mindre nasjonal rett åpner for det. I tillegg må den siktede eller mistenkte samtykke til slikt fjernavhør. Se her om det som tidligere er sagt om siktedes samtykke.

Her skiller Europarådets avtale seg fra EU-retten; den korresponderende bestemmelse i EU-konvensjonen (artikkel 10, niende ledd) åpner bare for avhør av siktede, ikke mistenkte. Ifølge punkt 83 i Europarådets rapport skyldes dette at definisjonen av siktede varierer fra land til land, og at ordlyden ikke skulle medføre at noen falt utenfor bestemmelsens virkeområde. I praksis vil nok ikke dette medføre store problemer, og dersom det skulle oppstå vil det være mulig å endre mistenktes status, enten til siktet, eller vitne.

Etter niende ledd kan landene gi en uttalelse om at de ikke vil være behjelpelig med fjernavhør av siktede og mistenke etter åttende ledd. Norge har tatt dette forbeholdet.¹⁴⁶ Dette skyldes nok at det ikke er åpnet for fjernavhør av siktede etter norsk rett, bare fjernmøte i særlige tilfeller. Det er ikke noen tilsvarende bestemmelse i EU-konvensjonen, ifølge rapporten skyldes dette at det kom tilstrekkelig klart frem av ordlyden i bestemmelsens niende ledd at partene sto fritt til å avgjøre dette.¹⁴⁷ Denne bestemmelsen

---

¹⁴⁶ *List of declarations made with respect to treaty No. 182.*
(<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=182&CM=2&DF=2/21/2008&CL=ENG&VL=1>).

¹⁴⁷ Se punkt 82.

er nok i utgangspunktet overflødig også i Europarådets konvensjon, men kan virke prosessbesparende ettersom den anmodende stat i forveien kan vite hvorvidt det i det hele tatt er mulig å foreta et slikt avhør.

Protokollens artikkel 10 om telefonavhør sier i første ledd at telefonavhør kan skje der det ikke strider mot nasjonal rett, og et vitne eller sakkyndig befinner seg i et av avtalelandene. Det er altså ingen krav her om at oppmøte direkte for den dømmende rett ikke er mulig eller ønskelig.

Etter annet ledd må vitnet samtykke til slikt telefonavhør. Dette veier opp for de lavere kravene som er oppstilt her i forhold til videoavhør; ansvaret for å nekte fjernavhør der det ikke burde være fjernavhør ligger altså her i noe større grad på vitnet selv, se rapporten.¹⁴⁸ Også for telefonavhør er det gjort unntak der dette vil være i strid med det anmodete landets rettsprinsipper, jf. tredje ledd. Etter fjerde ledd skal anmodningen, i tillegg til det som ovenfor er nevnt om art. 14, inneholde hvilken domstol og hvilke personer som skal foreta avhøringen, samt en bekreftelse på at vitnet har samtykket til avhøret.

Etter femte ledd skal partene avtale hvordan avhøret skal foretas. Ifølge rapporten ble det vurdert et mer konsist forslag med formål å samordne medlemslandenes regler om fjernavhør, men avgjørelsen falt på en mer anbefalende tone.¹⁴⁹ Den anmodede staten skal innkalle vitnet til riktig sted og tid, identifisere vitnet, samt kontrollere at vitnet samtykker. Etter sjetten ledd kan det anmodede landet kreve at art. 9 femte og syvende ledd helt eller delvis skal gjøres gjeldende for å tillate telefonavhør.

Forskjellen mellom reglene for video- og telefonavhør er altså at vitnet må samtykke til telefonavhør, samt at det for telefonavhør ikke er krevd at landet vitnet avhøres i har en dommer som kontrollerer avhøret, med mindre dette kreves av landet selv. Videre er det heller ikke krav om at landet avhøringen skjer i skriver en rapport, eller straffer den som ikke overholder vitneplikten.

En forskjell mellom Europarådet og EU-reglene er at etter EUs regler er det i artikkel 10 syvende ledd eksplisitt angitt at den avhørende medlemsstat skal dekke utgifter i forbindelse med videoavhøret, herunder avgifter til tolk og vitnets reiseutgifter, med mindre annet er

---

¹⁴⁸ Se punkt 88.

¹⁴⁹ Se punkt 90.

avtalt. Denne regelen gjelder også for telefonavhør etter artikkel 11 siste punktum. Europarådet har en tilsvarende regel i artikkel 5, annet ledd, forskjellen er således bare en systemforskjell.

6.4.4 Haag-konvensjonene

Det er to Haag-konvensjoner som berører fjernavhør. Den generelle samarbeidsavtalen i sivile saker,¹⁵⁰ (i kraft i Norge 20. august 1958) og den mer spesielle avtalen om bevisopptak i utlandet i sivile saker eller handelssaker¹⁵¹ (i kraft i Norge 7. oktober 1972). På samme måte som for Europarådet inneholder den førstnevnte stort sett bare fremgangsregler for hvordan de internasjonale forpliktelsene skal etterspørres og oppfylles, se konvensjonens kapittel to.

Den nyere konvensjonen dreier seg altså om sivile- og handelssaker. I norsk rett vil handelssaker normalt falle inn under sivile saker, mens et slikt skille er ikke uvanlig i utlandet.

Det er ingen spesiell hjemmel for fjernavhør i denne konvensjonen, bare en generell åpning for anmodning av assistanse til bevisopptak. Også etter denne konvensjonen skal det sendes ett anmodningsbrev se artikkel 1 jf. artikkel 3. Etter artikkel 9 skal mottakerstatens regelsett benyttes, med mindre annet blir bestemt. Denne er vid nok til at det er naturlig å tolke den slik at den vil kunne omfatte fjernavhør, se også Blom s. 26.

6.5 Fjernavhør utenfor folkerettslige avtaler

I de tilfeller et land definerer fjernavhør som domsmyndighet, og ikke har inngått en traktat eller konvensjon med Norge som omfatter dette, eller tilfellet faller utenfor traktatens område, vil domstolen være avhengig at det lages avtaler på diplomatisk nivå.¹⁵²

Her vil det nok ofte være fordelaktig dersom fjernavhøret kan foregå i en ambassade, eller et konsulat. En annen ting som kan få betydning for om avtalen kan inngås er hvorvidt den foreslått avhørte er norsk statsborger eller ikke.

---

¹⁵⁰ *Convention on Civil Procedure* 1. mars 1954

¹⁵¹ *Convention on the taking of evidence abroad in civil or commercial matters*
18. mars 1970

¹⁵² Gade m.fl., *Det Politimæssige og strafferetlige samarbejde i Den Europæiske Union* (2005).

6.6 Vurdering

Formålet med de behandlede avtalene er å skape en samarbeidsavtale, slik at landene som omfattes enklere kan be om assistanse fra utlandet, her spesielt assistanse om fjernavhør. Formålet med CATOC skiller seg litt fra de andre, da denne kun gjelder et spesielt område. Konvensjonene vil som nevnt stille disse kriteriene opp i tillegg til de nasjonale regler. Dette betyr at de medfører en innskrenkelse i hvilke tilfeller fjernavhør kan skje. Dette blir veid opp ved at områdene fjernavhør kan foretas øker.

Som nevnt tidligere henger Norge noe etter når det gjelder utstyr til videoavhør. Dette kan man se preg av her; reglene i CATOC, Europarådet og EU forutsetter video som førsteløsning, mens i de to sistnevnte kan telefonavhør også skje. Som nevnt stiller ingen av konvensjonene opp en folkerettslig plikt til å anskaffe nødvendig utstyr, men de folkerettslige forpliktelsene til å foreta fjernavhør der det er tilgjengelig vil allikevel være ett viktig argument for å utstyre rettssalene med videoavhørsutstyr.

Ingen av de nevnte konvensjonene åpner for det som i norsk rett klassifiseres som fjernmøte. Fjernmøte vil imidlertid ikke nødvendigvis havne under betegnelsen domsmyndighet. Der det er ønskelig med fjernmøte i utlandet, og det omfattes av domsmyndighetsbegrepet, må dette skje etter en diplomatisk prosess, på linje med det som er sagt om fjernavhør utenfor folkerettslige avtaler.

7 Kildeliste¹⁵³

7.1 Litteratur

Andenæs, Johs.

Den europeiske menneskerettighetskonvensjon og norsk straffeprosess (Lov og Rett 1992 s 375, 1992).

Andenæs, Johs.

Norsk straffeprosess (3. utg., 2000).

Blom, Peter A.

Digital revolusjon i domstoler verden rundt - videokonferanser og opptak. Studierapport 2005-06. (1. utg., 2006).

Cordes, Jørg og Laila Stenseng

Hovedlinjer i internasjonal privatrett (1. utg., 1999).

Domstoladministrasjonen

Deltakelse i rettsmøte via videokonferanse

http://www.domstol.no/DAtemplates/Article____3126.aspx?epslanguage=NO

Domstoladministrasjonen

Videokonferanseprosjektet i justissektoren (2007)

http://www.domstol.no/DAtemplates/Article____3126.aspx?epslanguage=NO

Egseth, Liv Christina, Justisdepartementets sivilavdeling

Fjernavhør og folkerett (Juristkontakt nr. 4, 2003).

Gade, Ingeborg, Rikke Freil Laulund, Katrine Schjønning og Lykke Sørensen

Det Politimæssige og strafferetlige samarbejde i Den Europæiske Union (2005).

Hov, Jo

Rettergang I sivil- og straffeprosess (1. utg., 1999).

Hov, Jo

Rettergang I sivil- og straffeprosess (studentutgave) (2007).

Kolsrud, Kjetil

Dørene lukkes - om offentlighet i domstolene (1. utg., 2002).

Mæland, Henry John

Kort prosess (1. utg., 2006).

---

¹⁵³ Internettadresser er sist kontrollert 5. mai 2008.

Møse, Erik

Menneskerettigheter (1. utg., 2002).

Nygaard, Nils

Rettsgrunnlag og standpunkt (2. utg., 2004)

Reusch, Marianne og Christian H. P.

Retten er satt (1. utg., 1996).

Ruud, Morten og Geir Ulfstein

Innføring i folkerett (2. utg., 2002).

Skoghøy, Jens Edvin A.

Tvistemål (2. utg., 2001).

Skoghøy, Jens Edvin A. og Tonje Vang

I hvilken utstrekning kan vitneforklaringer som er avgitt under etterforskningen, leses opp under hovedforhandlingen i straffesaker? (Lov og rett nr. 05-06 s. 283, 2005).

Skoghøy, Jens Edvin A.

Nytt i ny tvistelov (1. utg., 2008).

Thue, Helge J.

Internasjonal privatrett - personrett, familierett og arverett. (1. utg., 2002).

7.2 Norske lover

Kongeriket Norges Grundlov 17. mai 1814 (Grunnloven).

Lov om domstolene 13. aug. nr. 5 1915 (domstolloven).

Lov om rettergangsmåten for tvistemål 13. aug. 1915 (tvistemålsloven).

Lov om nordisk vitneplikt 21. mars nr. 9 1975.

Lov om rettergangsmåten i straffesaker 22. mai. nr. 25 1981 (straffeprosessloven).

Lov om kommuner og fylkeskommuner 25. september 1992 nr. 107 (kommuneloven).

Den Europeiske menneskerettskonvensjon 21. mai. nr. 30 1999 (EMK).

Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter 21. mai. nr. 30 1999 (SP).

Lov om endringer i rettergangsløvgjevinga m.m. (harmonisering av rettsmiddelfristar, effektivisering av bøtestraffa og endring av prosessreglane for Høgsterett m.m.).
28.april nr. 34 2000.

Lov om mekling og rettergang i sivile tvister 17. juni nr. 90 2005 (tvisteloven).

Lov om endringer i straffeprosessloven mv. (styrket stilling for fornærmede og etterlatte) 7. mars 2008 nr. 5.

7.3 Utenlandske og internasjonale kilder

Convention on Civil Procedure 1. mars 1954

http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=33

European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters 20/4/1959 CETS No.: 030.

<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/030.htm>

Convention on the taking of evidence abroad in civil or commercial matters 18. mars 1970

http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=82

Convention established by the Council in accordance with Article 34 of the Treaty on

European Union, on Mutual Assistance in Criminal Matters between the Member

States of the European Union - Council Declaration on Article 10(9) - Declaration by

the United Kingdom on Article 20. 12. juli 2000 (CELEX 42000A0712(01)).

[http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42000A0712\(01\):EN:HTML](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:42000A0712(01):EN:HTML)

FN-konvensjon mot grenseoverskridende organisert kriminalitet 15-11-2000 (CATOC).

<http://157.150.195.4/LibertyIMS::/sidO06ed5Zv3QW4svBD/Cmd%3DXmlGetRequest%3BName%3D%2364%3BNoUI%3D1%3BF0%3D2225%3BF1%3DEnglish%3BF2%3D39574%3BF3%3D275%3Bstyle%3DXmlPageViewer.xsl>

Second Additional Protocol to the European Convention on Mutual Assistance in Criminal Matters CETS No.: 182.

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=182&CM=2&DF=2/21/2008&CL=ENG>

Statutory Instrument 1998 No. 2839 (N.I. 20), Criminal Justice (Northern Ireland) Order, 1998.

<http://www.opsi.gov.uk/si/si1998/19982839.htm#5>

Bill of Rights 15. desember 1791 (U.S.A.).

<http://www.law.cornell.edu/constitution/constitution.billofrights.html>

Dinely v. Q.B.D (N.I.) 8. nov. 2000, CAMF3266.

http://www.courtsni.gov.uk/NR/rdonlyres/EC8A9594-7249-4995-AEDD-7383E7AA7E31/0/j_j_CAMF3266.htm

Explanatory report. (<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Reports/Html/182.htm>).

List of declarations made with respect to treaty No. 182.

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?NT=182&CM=2&DF=2/21/2008&CL=ENG&VL=1>.

Sixth amendment: Confrontation.

<http://caselaw.lp.findlaw.com/data/constitution/amendment06/08.html#1>

Regeringskansliets hemsida *Olika länders möjligheter till telefonförhör.*

<http://www.regeringen.se/sb/d/2608>

Regeringskansliets hemsida *Telefonförhör.*

<http://www.regeringen.se/sb/d/1915/a/12514;jsessionid=ai7opsSb1jif>

7.4 Dommer fra EMD

Delcourt v. Belgia, A 11 (1970) (nr. 2689/65).

Winterwerp v Netherlands A33 (1979)2EHRR 387.

H v. Belgia, A 127 B (1987) (nr. 8950/80).

Borgers v. Belgia A 214-A (1991) (nr. 12005/86).

Van de Hurk v. Nederland, A 288 (1994) (nr. 16034/90).

7.5 Forskrifter

FOR 1991-11-08 nr. 727: Forskrift om fjernavhør av vitner og sakkyndige i straffesaker.

FOR-1996-12-13 nr. 1144: Forskrift om forsøksordning med rettsmekling.

FOR 2005-12-21 nr. 1611: Forskrift om prøveordning med bruk av fjernmøteteknologi i straffesaker.

FOR 2007-12-21 nr 1606: Forskrift om endring i forskrifter til rettergangslovgivningen.

FOR 2007-12-21 nr 1607: Forskrift om endring i forskrift om undersøkelseskommissjoner etter sjøfartsloven, påtaleinstruksen og enkelte andre forskrifter (tilpasning til ny tvistelov).

7.6 Rettspraksis

Rt-1950-981

Rt-1989-1128

Rt-1995-1380

Rt-1996-845

Rt-1996-1114 (Polygraftestkjennelsen)

Rt-1996-1756

Rt-1997-1019 (Advokatkjennelsen)

Rt-1998-297

Rt-2002-1480

7.7 Forarbeider

Ot.prp.nr.50 (1989-1990) *Om lov om endringer i rettergangslovgivningen.*

Ot.prp.nr.45 (1993-1994) *Om lov om enkelte endringer i rettergangslovgivningen.*

NOU-2001-32 *B Rett på sak Lov om tvisteløsning (tvisteloven)*

Ot.prp.nr.51 (2004-2005) *Mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven).*

Ot.prp.nr.27 (2005-2006) *B) Om lov om endringer i lov 13. august 1915 nr. 5 om domstoler (domstolloven) og enkelte andre lover.*

Ot.prp.nr.74 (2005-2006) *Tvisteloven (endringer i straffeprosessloven og andre lover).*

NOU-2006-10 *Fornærmede i straffeprosessen - nytt perspektiv og nye rettigheter.*

7.8 Andre kilder

Borøchstein, Tage, Domstoladministrasjonen 18. april 2008.

Politidepartementet, Justis- og, *Prøveordning om fjernmøteteknologi i domstolene fra årsskiftet*, Pressemelding nr. 93 2005.

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/pressesenter/pressemeldinger/2005/Proveordning-om-fjernmøteteknologi-.html?id=103421>